

Eirin Rande Ekevold

Demokratisk fred:

En flernivåanalyse av forholdet mellom
regimetype og borgeres krigsvilje

Masteroppgave i Statsvitenskap

Trondheim, høsten 2013

Innholdsfortegnelse

Forord	3
<i>Kapittel 1 Innledning.....</i>	5
<i>Kapittel 2 Demokratisk fredsteori.....</i>	15
2.1 Den demokratiske fredstesens opprinnelse – Immanuel Kant.....	15
2.1.1 Kants første definitivartikkel	16
2.1.2 Kants andre og tredje definitivartikler	19
2.2 Den demokratiske fredstesen i dag	20
2.2.1 Den dyadiske fredstesen	23
2.2.2 Den monadiske fredstesen	24
2.2.3 Demokratiserende overgangsregimer	27
2.3 Den fredsskapende effekten av demokratiske normer	28
2.3.1 Demokratiske normer	29
2.3.2 Tillit til andre demokratier.....	31
2.4 Den fredsskapende effekten av demokratiske institusjoner	36
2.4.1 Maktfordeling mellom politiske institusjoner	37
2.4.2 Folkets makt gjennom stemmegivning	38
<i>Kapittel 3 Kritikerne av demokratisk fredstesen .....</i>	45
3.1 Økonomisk fred	45
3.2 Teoretiske problemer med den demokratiske fredstesen	47
3.2.1 Effekten av demokratiske normer er overdrevet.....	48
3.2.2 Effekten av demokratiske institusjoner er overdrevet	49
3.3.3 Alternative forklaringer på den demokratiske fredstesen	51
3.3 Empiriske problemer med den demokratiske fredstesen	54
<i>Kapittel 4 Data og metode.....</i>	57
4.1 Flernivåanalyse	57
4.2 Logistisk regresjonsanalyse	59
4.3 Variabler	61
4.3.1 Avhengig variabel: KRIGSVILJE	62
4.3.2 Uavhengige variabler – Nivå 2: Demokratisk fred	64
4.3.3 Kontrollvariabler – Nivå 2.....	68

4.3.4 Kontrollvariabler – Nivå 3	73
4.3.5 Kontrollvariabler – Nivå 1	74
Kapittel 5 Empirisk analyse.....	77
5.1 Demokratisk fred – empiriske resultater	78
5.1.1 Demokratisk fred – basismodell.....	78
5.1.2 Demokratisk fred – tilleggstester og samspillsledd.....	84
5.2 Demokratisk fred vs. økonomisk fred	89
5.3 Demokratisk fred vs. realismen	91
Kapittel 6 Drøfting og konklusjon.....	95
6.1 Demokratisk fred – normative og institusjonelle argumenter og resultater	97
6.2 Monadisk og dyadisk demokratisk fred – betinget av typer kriger?	101
6.3 Konkluderende merknader	106
Litteraturliste	111
Appendiks A.....	125
Appendiks B.....	127
Appendiks C.....	128
Appendiks D.....	129

Forord

Denne masteroppgaven representerer avslutningen på mitt femårige studieløp i statsvitenskap ved Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU). Arbeidet med oppgaven ble påbegynt våren 2013, med avslutning høstsemesteret 2013, ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til mine to veiledere, Tor Georg Jakobsen og Jo Jakobsen, som har initiert prosjektet. Oppgaven bygger på en kvantitativ analyse, hvor min hovedveileder Tor Georg har vært særdeles behjelpelig med gode analysetips og innspill. Jeg vil også takke ham for at han alltid har vært tilgjengelig for å besvare alle de små og store spørsmål som har dukket opp underveis i arbeidsprosessen. Dette gjelder også for min andre veileder, Jo Jakobsen, som har bidratt med å utforme, diskutere og avgrense oppgaven, gitt gode råd til relevant litteratur og ikke minst kommet med særdeles konstruktive tilbakemeldinger som har gjort det mulig å drive prosjektet fremover. Til slutt vil jeg også takke dem for deres gode humør, støtte og oppmuntring gjennom hele prosessen, noe som har vært vel så viktig for min fremdrift og motivasjon for å komme i mål.

Videre vil jeg også takke professor Ola Listhaug som har vist meg stor tillit i rollen som sin vitenskapelige assistent gjennom tre år. Dette arbeidet har gitt meg muligheter for personlig utvikling både med hensyn til utvidet kunnskap om bruk av kvantitativ metode og innsikt i forskningsfeltet for politisk opinion og atferd. Ikke minst har hans evige oppmuntring til bruk av kvantitativ metode, i tillegg til viktige råd og kommentarer i rollen som veileder for min bacheloroppgave, også dannet et viktig grunnlag for oppgaveskriving videre i studieløpet.

Til slutt vil jeg takke hele min familie for god støtte. Jeg vil særskilt rette en stor takk til min mor Sølvi Marie Rande Ekevold, som alltid har vist stor interesse og entusiasme for mitt arbeid gjennom studiets løp.

Kapittel 1

Innledning

Den demokratiske fredstesens hevder at demokratier sjelden eller aldri går til krig mot hverandre, og kommer tett opp mot det man kan betegne som en empirisk lov innen internasjonale relasjoner (Levy 1989: 279; Ray 1990; Russett 1990).¹ Tesen har sine røtter i den tyske filosofen Immanuel Kants verk *Den evige fred* (2002 [1795]), og peker på to hovedforklaringer til at denne separate freden har oppstått. For det første argumenteres det for at institusjonelle trekk ved demokratiet, som stemmegivning og maktfordeling mellom politiske institusjoner, bidrar til å begrense makthavernes handlingsrom og derved reduserer sannsynligheten for at politiske ledere kan føre en aggressiv og kostbar utenrikspolitikk (Bueno de Mesquita m.fl. 1999; Bueno de Mesquita og Lalman 1992; Maoz og Russett 1993; Morgan og Campbell 1991; Morgan og Schwebach 1992; Reiter og Stam 1998, 2002; Russett 1993). For det andre hevdes det at borgere innen veletablerte (liberale) demokratier støtter opp om såkalte 'fredelige' verdier og normer. I sin tur 'eksternaliseres' disse normene, noe som reduserer demokratiske staters tilbøyelighet til å ty til voldelige midler dersom de skulle komme i en utenrikspolitisk konflikt med et annet demokrati (Dixon 1993, 1994; Doyle 1986; Maoz og Russett 1993; Raymond 1994; Russett 1993). Begge disse mekanismene påstås å bidra til å skape tillit mellom demokratier, noe som reduserer sikkerhetsdilemmaet og eskaleringspotensialet i konflikter og kriser, og dermed også faren for krig mellom demokratiske stater.

Til tross for at denne tesen som sagt vektlegger borgerens rolle som viktig for fred, er det så langt likevel gjort relativt få studier hvor man ser på borgerens forhold til krigsdeltakelse sett i lys av denne tesen.² Det overveldende flertall av empiriske studier foretar kvantitative undersøkelser av forholdet mellom regimetype og deltagelse i kriger eller militariserte konflikter. Disse studiene benytter data på et høyt aggregert nivå, uten at normer eller

---

¹ For empiriske studier som støtter dyadisk demokratisk fred, se: Chan, (1984, 1993); Dixon (1993, 1994); Maoz og Abdolali (1989); Rummel (1983, 1985); Russett (1989, 1990, 1995).

² Av de studier som finnes, se Geva, DeRouen og Mintz (1993); Geva og Hanson (1999); Johns og Davies (2012); Mintz og Geva (1993); Rousseau (2005). Mange av disse studiene har derimot en konstruktivistisk tilnærming til demokratitesen.

preferanser på direkte vis blir identifisert eller analysert (Risse-Kappen 1995: 511). Leblang og Chan (2003: 387) hevder at forestillingen om demokratiers pasifistiske velgermasse i stor grad er bygget på en antagelse, og i liten grad understøttes av empiri. Hayes (2012: 783) er blant dem som sier seg enig i dette. På bakgrunn av sin gjennomgang av forskningsfeltet, peker han på manglende fokus på borgerens rolle som ett av ti punkter hvor mye arbeid fortsatt gjenstår:

“The role of the public requires far more attention than it has so far garnered. The vestment of sovereignty in the public as a defining feature of democracy suggests that the public has a critical role to play, but this role remains under-examined. Here the democratic peace can and should be drawn on, and potentially make a contribution to, the literature on the relationship between the public and foreign policymaking.” (Hayes 2012: 783)

På grunnlag av de to teoriretningene er det altså rimelig å anta at borgere innen demokratiske stater er forholdsvis pasifistiske, særskilt overfor andre demokratier. Ikke bare hevdes det som sagt at borgere i demokratier bruker sin makt gjennom den representative kanal til å forhindre krigføring mot andre (demokratiske) stater fordi det er kostbart, men også at de på bakgrunn av sine liberale og demokratiske normer og verdier altså er av den overbevisning at krig, for å sitere Geva og Mintz (1993: 499) “is not ‘right’”.

Hovedformålet med denne studien vil derfor være å teste hvorvidt borgere innen demokratiske stater faktisk er så motvillige til å ta del i krig som teorien påstår. Når det er sagt, er det enda ikke full enighet blant forskere på feltet når det gjelder spørsmålet knyttet til om vi har å gjøre med et *monadisk* eller et *dyadisk* demokratisk fredsfenomen. Så langt har man sterk empirisk støtte for eksistensen av en dyadisk demokratisk fred (se bl.a. Chan 1984, 1993; Dixon 1993, 1994; Maoz og Abdolali 1989; Rummel 1983, 1985; Russett, 1990, 1993, 1995). Dette tilsier at demokratiske stater er fredelige overfor hverandre, men like tilbøyelige til å havne i krig med ikke-demokratier som ikke-demokratier er overfor hverandre. Støttespillere av en monadisk demokratisk fred hevder derimot at demokratiske stater er mer fredelige enn andre stater generelt, uavhengig av regimetype. Den empiriske støtten til et monadisk demokratisk fredsfenomen er derimot forholdsvis svak (se bl.a. Benoit 1996; Huth og Allee 2002; Ray 1995; Rousseau m.fl. 1996; Rummel 1983, 1995).³

Ved første øyekast er dette overraskende. De dominerende teoretiske forklaringene på demokratisk fred – institusjonelle faktorer og normer – vil typisk lede til forventninger om eksistensen av demokratisk fred *både* på dyadisk og på monadisk nivå. Eksempelvis vil

---

³ På systemnivå har det vært lite forskning. De fleste forskere har tatt for gitt at svaret kan utledes fra funn på dyadisk eller nasjonalt (monadisk) nivå. Se bl.a. Gleditsch og Hegre (1997).

antagelsen om at borgere i demokratier har internalisert liberale, ‘pasifistiske’ normer og verdier der forhandlinger og kompromiss snarere enn vold eller bruk av væpnet makt anses som foretrukne måter å løse stridsspørsmål på, medføre forventninger om redusert krigsvilje i konfliktsituasjoner *uavhengig av om motstanderen er et demokrati eller et ikke-demokrati*. Den empiriske litteraturen, sett under ett, finner likevel forskjeller i så måte: Dyadisk demokratisk fred får sterk støtte, mens monadisk demokratisk fred får svak (eller ingen) støtte. Dette misforholdet mellom teoretiske forventninger og empiriske observasjoner er fremdeles ikke redegjort for på tilfredsstillende vis.

Det er likevel hovedsakelig preferansene til stater eller den politiske eliten, og ikke borgere, som har vært lagt til grunn for disse empiriske studiene. Borgernes preferanser og verdier, som er et viktig premiss i teoretiseringen rundt demokratisk fred, blir sjelden gjort til gjenstand for undersøkelser. Det store flertallet av empiriske studier analyserer forholdet mellom regimetype og staters deltagelse i krig eller militariserte kriser. Denne studien anvender også regimetype som den primære uavhengige variabelen, men skiller seg fra eksisterende empirisk forskning ved å benytte en avhengig variabel som måler *borgeres preferanser og holdninger til krigføring*. På denne måten kan studien fungere som et supplement til den eksisterende kvantitative forskningen på feltet. Og selv om heller ikke denne studiens empiriske funn vil kunne gi noe *definitivt* svar på spørsmålet om hvorvidt demokratisk fred kun eksisterer på dyadisk nivå, vil fremgangsmåten som følges uansett kunne bidra til å gi innsikt om den relative holdbarheten til de ulike årsaksforklaringene i demokratisk fredslitteratur. Dette vil i sin tur kunne hjelpe til å gi noen forsøksvise svar på hvorfor demokratier, som annen forskning indikerer, tenderer til helt å unngå å benytte væpnet makt overfor andre demokratier, mens dette ikke er tilfelle (i hvert fall ikke i like stor grad) når det gjelder demokratiers relasjoner til ikke-demokratier.

Sammenligningsgrunnlaget for denne studien vil hovedsakelig være borgere innen udemokratiske regimer (men også med noe fokus på borgere i semi-demokratier). Til forskjell fra fokuset demokratisk fredsteori har på demokratiske borgeres innflytelse over statens utenrikspolitiske atferd, har den i liten grad viet oppmerksomhet til borgernes rolle i ikke-demokratiske regimer. Dette trolig sett på bakgrunn av at “non-liberal governments are perceived to be in a state of aggression with their own people”, og derfor antas å ha liten innflytelse over den politikk staten fører (Doyle 2005: 464; se også Russett 1993). Ut ifra teoretiske argumenter knyttet til borgernes rolle innen demokratisk fredsteori kan man likevel anta at borgere innen veletablerte demokratier er særskilt ‘fredelige’ sammenlignet med borgere innen andre regimetyper, nettopp fordi de er borgere i et demokrati. I den senere tid

har enkelte derimot også hevdet å finne støtte for at regimer *i overgangsfasen* til demokrati har større sannsynlighet for å havne i krig enn stabile regimer. Dette hovedsakelig på bakgrunn av at slike regimer har svake politiske institusjoner (Gleditsch og Hegre 1997; Mansfield og Snyder 1995a,b, 1997, 2002). Jeg vil derfor også ha noe fokus på borgerne innen såkalte semi-demokratiske stater.

Ikke bare regimetype, men også andre karakteristikker som kjennetegner den staten individet befinner seg i, kan antas å ha effekt på borgeres villighet til å ta del i krig. Selv om demokratisk fredstesen anser regimetype som den (kanskje) viktigste indikatoren med hensyn til å forklare mellomstatlig krig og konflikt, har man naturligvis også kontrollert for andre faktorer. Støttespillere av fred-gjennom-handel-tesen har bidratt til å videreutvikle demokratitesen ved å vise til at gjensidig avhengighet gjennom handel kan komplementere den fredsskapende effekten av demokrati. Her har man funnet en fredsskapende effekt av handel både på dyadisk og monadisk nivå (se Russett og Oneal 2001). Den kapitalistiske fredstesen har på sin side delvis utviklet seg til å bli et konkurrerende perspektiv til den demokratiske fredstesen, hvorav Gartzke (2007) hevder at det statistiske forholdet mellom demokrati og fred er avhengig av at man utelukker faktorer knyttet til kapitalismen (f.eks. markedsliberalistiske prinsipper). Andre er derimot mer moderate i sine konklusjoner, og hevder at kapitalistiske faktorer har en sterk effekt, men at dette ikke utsletter effekten av demokrati (McDonald 2009). På grunn av at økonomiske faktorer antas å hemme mellomstatlig konflikt både på monadisk og dyadisk nivå, vil det være naturlig å kontrollere for indikatorer relatert til disse tesene også i denne studien.

De sterkeste kritikerne av den demokratiske fredstesen finner man likevel typisk innenfor skoleretningen realismen. Realistene ser ikke på staters politiske system (*second image* eller *statsnivået*; se Waltz (2001 [1959]) som avgjørende for internasjonal krig og konflikt, fordi teorien – spesielt i dens ‘nyrealistiske’ versjon – opererer på *systemnivå* (*third image*).⁴ Nyrealismen hevder at alle stater eksisterer i et internasjonalt system uten noen øverste suverene myndighet eller ‘verdensregjering’. Systemet er derfor anarkisk, og av dette følger også at det er et selvhjelpssystem der hver og en stat i utgangspunktet selv må sørge for egen sikkerhet, der man aldri kan være sikre på andre stats intensjoner, og der maktfordelingen mellom statene i stor grad definerer statenes adferd, *uavhengig av regimetype* (Waltz 1979).

---

⁴ Waltz’ (2001 [1959]) *first image* – individnivået – forbindes gjerne med ‘klassisk realisme’. Denne teoriretningen har mye til felles med nyrealismen, men skiller lag med denne når det gjelder hvilket ‘nivå’ de grunnleggende forklaringene på krig er å finne. Den klassiske realismen, for eksempel i Hans Morgenthau (2006 [1948]) versjon, hevder at det er staters og statlederes naturlige maktbegjær som er den viktigste årsaken til mellomstatlige konflikter og kriger.

Som følge av disse trekkene ved det internasjonale systemet, hevder realismen, vil stater gjerne befinne seg i det som betegnes som et *sikkerhetsdilemma* i sitt forhold til andre stater (Herz 1950; Jervis 1978). Med dette menes at en stats grep for å øke egen sikkerhet (f.eks. gjennom opprustning) nærmest automatisk reduserer andre staters sikkerhet. Av sikkerhetsdilemmaet følger derfor en spiraleffekt der opprustning besvares med opprustning, der gjensidig frykt og mistenksomhet råder mellom stater, og der konflikt- og krisesituasjoner av og til 'naturlig' eskalerer – med mellomstatlig krig som resultat. Ifølge realismen vil ingen av disse mekanismene modereres i betydelig grad av regimetype.

Christopher Layne (1994) omtales som en av demokratitesens sterkeste kritikere, og var tidlig ute med å betegne demokratitesen "a peace of illusions" (Layne 1994: 48). Han og andre realister peker på en rekke empiriske svakheter ved tesen som knytter seg til definisjonsproblemer, tynt datagrunnlag og andre metodiske mangler (Layne 1994; Mearsheimer 1990; Spiro 1994). Videre kritiseres også begge de teoretiske hovedretningene innen demokratisk fred, hvor man videre hevder å kunne forklare det observerte empiriske mønstret (dvs. at demokratier sjelden kriger mot hverandre) ut fra faktorer tilknyttet realismen (Farber og Gowa 1997; Layne 1994; Mearsheimer 1990; Rock 1997; Rosato 2003). Slike faktorer kan inkludere historisk tidlig 'løsning' av territorielle konflikter mellom moderne demokratier (Thompson 1996), relative maktforhold som gjør væpnet konflikt til et særskilt ugunstig utfall for en av partene i alvorlige konflikter mellom demokratier (Layne 1994), og eksistensen (siden 1945) av en globalt dominerende stat eller hegemon, nemlig USA, som i viktige regioner – som Vest-Europa og Latin-Amerika – av egeninteresse, og hjulpet av sin enorme militære og økonomiske makt, har bidratt til å moderere sikkerhetskonkurransen mellom andre (demokratiske) stater, ikke minst i form av formelle allianser (Rosato 2003: 599–600).

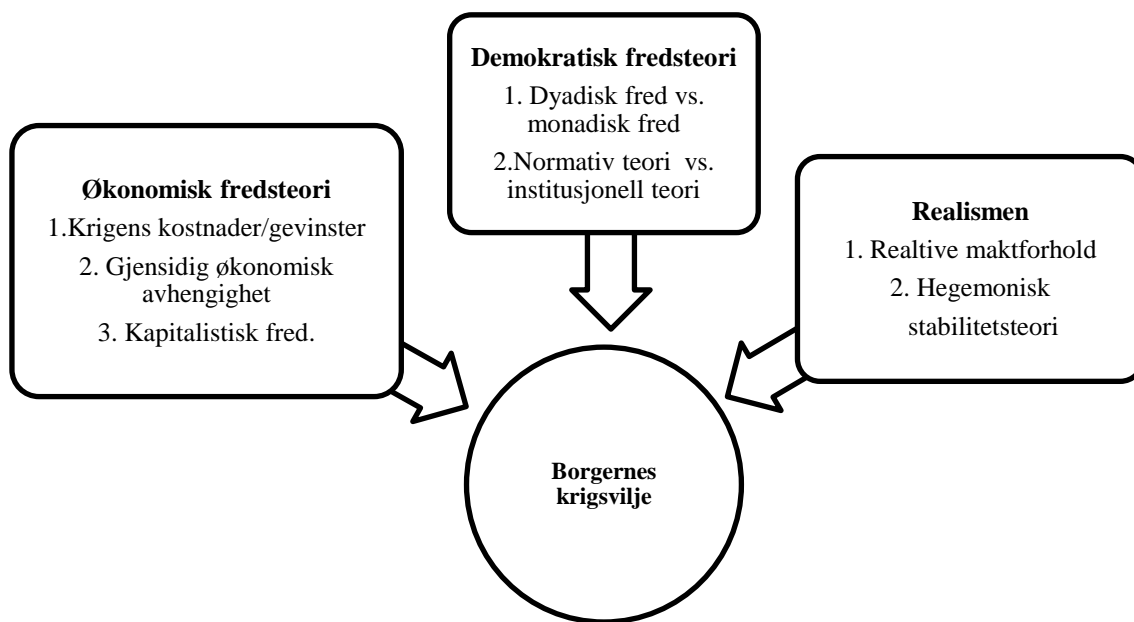
Når dette er sagt, minner Ray (2003) også om at støttespillere av demokratisk fred anerkjenner effekten av realpolitiske indikatorer. Han viser blant annet til Maoz (1997), som hevder at realismens kritikk av demokratisk fred skaper et inntrykk av at disse perspektivene er gjensidig utelukkende. Dette er, ifølge Maoz, en noe feil fremstilling. Ray (2003) refererer videre til Russett, Oneal og Davis (1998: 453), som tidligere har uttalt at: "It would be foolish to try to explain the incidence of militarized disputes without also looking at the effects of such *realpolitik* influences as relative power and alliances". I denne studien vil jeg derfor også kontrollere for 'realismeforklaringer', som relative maktforhold og amerikansk hegemoni. Dette både fordi det er vanlig (og viktig) å kontrollere for slike faktorer i studier av

demokratisk fred, og fordi støtte, eller mangel på støtte, for slike indikatorer vil bidra til å avdekke forklaringskraften til et konkurrerende perspektiv innen internasjonal politikk-feltet.

Oppgaven har både et teoretisk og et empirisk siktemål. Når det gjelder demokratisk fredsteori, vil de empiriske resultatene kunne gi forsøksvise svar på den relative forklaringskraften til de mest fremtredende årsakskjedene som litteraturen har fremsatt, der hovedskillet går mellom normative og institusjonelle forklaringer. For det andre vil oppgaven også kunne utvide det *empiriske* grunnlaget for den demokratiske fredstesens. Dette vil gjøres i form av en logistisk flernivåanalyse på tre nivåer: individnivået (nivå 1); landårnivået (nivå 2); og landnivået (nivå 3). En slik test av demokratisk fredsteori – der de statistiske modellene bygges opp etter hierarkisk strukturerte nivåer (Hox 2010) – har så vidt meg bekjent aldri vært foretatt tidligere. Denne fremgangsmåten bør være svært hensiktsmessig særlig tatt i betraktning demokratisk fredsteoris vektlegging nettopp av *samspillet* mellom individbaserte og landspesifikke årsaksfaktorer. Ett sentralt spørsmål er derfor om individers holdninger og verdier angående bruken av væpnet makt ikke bare formes av andre individ-spesifikke faktorer, men også av landspesifikke karakteristika – inkludert regimetype.

Først og fremst tar jeg sikte på å teste forholdet mellom regimetype (nivå 2) og borgeres 'villighet til å slåss for sitt land' dersom landet står i en krigssituasjon (avhengig variabel, nivå 1). I tillegg til å teste dette forholdet (indirekte på dyadisk, og mer direkte på monadisk, nivå), vil det også kontrolleres for en rekke andre kontekstuelle teoretisk interessante variabler (på nivåene 2 og 3) knyttet til demokratitesen og dens kritikere. Her vil jeg blant annet kontrollere for økonomiske faktorer som statens grad av handel, utenlandsinvesteringer og økonomisk frihet. Med hovedfokuset vil ligge på konkurrerende kontrollfaktorer innenfor realismen, som relative maktforhold og amerikansk hegemoni. I sum vil derfor analysen både kunne bidra til å gi svar på sentrale teoretiske argumenter innenfor demokratisk fredslitteratur og gi en pekepinn på den relative forklaringskraften til demokratisk fredsteori og dets viktigste teoretiske utfordrere – realismen og økonomisk fredsteori (se Figur 1.1).

Figur 1.1 Teorier som antas å påvirke borgernes krigsvilje

Den empiriske analysen viser at regimetype er signifikant korrelert med individers holdninger til væpnet maktbruk (operasjonalisert gjennom 'villighet til å slåss for sitt land'). Mer konkret viser resultatene at borgere i demokratier virker å ha betydelig mer 'pasifistiske' verdier enn borgere i autoritære regimer og – men i litt mindre tydelig grad – semi-demokratier. Jo mer demokratisk et land er, desto mer 'demokratiske' og 'pasifistiske' er borgernes verdier og holdninger. Dette resultatet opprettholdes også når jeg kontrollerer for andre årsaksfaktorer, inkludert de som kan tilknyttes realismen (men realismen høster også støtte fra de empiriske resultatene) og økonomisk fredsteori (som får liten eller ingen støtte i min analyse).

At demokratisk styresett er forbundet med pasifistiske holdninger, er helt i tråd med flere av de mest sentrale årsaksforklaringene innenfor demokratisk fredsteori. Først og fremst gjelder kanskje dette den normbaserte teorien: Denne studien indikerer nettopp at individuelle holdninger angående væpnet maktbruk i signifikant grad formes av selve den type regime man tilhører. Resultatene kan likevel ikke *direkte* tolkes som støtte til *dyadisk* demokratisk fredsteori, tatt i betraktning at de statistiske modellene ikke fanger opp det siste leddet i den teoretiske kjeden, altså hvilke typer stater demokratier kriger eller ikke kriger mot. Men sett i lys av den eksisterende empiriske litteraturen – der dyadisk demokratisk fred alt i alt får betydelig støtte – vil jeg likevel peke på at denne studiens resultater *indirekte* støtter dyadisk

demokratisk fredsteoris normargument: Demokratiske regimer er, som denne studien viser, gjennomgående mer 'pasifistiske' enn andre regimer. I den grad disse normene eller verdiene eksternaliseres til den utenrikspolitiske arena, som normargumentet i demokratisk fredsteori på overbevisende måte hevder, legges grunnlaget for gjensidig tillit istedenfor gjensidig mistillit og mistenksomhet i alvorlige interessekonflikter mellom demokratier. I demokratiske dyader modereres sikkerhetsdilemmaet og eskaleringspotensialet i krisesituasjoner. En *normbasert dyadisk demokratisk fred* oppstår.

Støtten til normargumentet utelukker likevel ikke automatisk at institusjonelle eller strukturelle argumenter også har forklaringskraft. Men det er verdt å merke seg at også denne delen av demokratisk fredsteori i sin logiske oppbygning til dels hviler på en normativ basis der moderering av sikkerhetsdilemmaet og eskaleringspotensialet i kriser mellom demokratier i siste instans fører til fredelig konfliktløsning. Nøkkelen er å finne i forskjellene mellom dyadisk og monadisk demokratisk fred, der bare førstnevnte finner klar støtte i litteraturen. Dersom institusjonelle faktorer – som flertallprinsippet i demokratier med frie valg, eller som maktfordelingen mellom statsmakter som er innebygd i demokratiske systemer – spiller en helt sentral og kanskje også tilstrekkelig rolle, skulle man forvente også å kunne observere en monadisk demokratisk fred. Viktige argumenter i institusjonsbasert demokratisk fredsteori er at de menneskelige og/eller økonomiske kostnadene for flertallet av borgere (gjennom valgsystemet) eller for grupper med 'vetorett' over utenrikspolitikken (maktfordelingsargumentet) fører til mindre krigsvilje hos den demokratiske staten som sådan. Men slike argumenter burde medføre *monadisk* fred. Menneskelige og økonomiske kostnader vil i utgangspunktet *ikke* variere avhengig av om motstanderen er et demokrati eller ikke-demokrati. Eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer, eksternaliseringen av disse, og modereringen av sikkerhetsdilemmaet i demokratiske dyader er den forklaringen som er mest overbevisende når det gjelder hvorfor den dyadiske versjonen av demokratisk fredsteori finner langt mer konsekvent støtte enn den monadiske. Og denne studien finner nettopp at borgere i demokratier er mer 'pasifistiske' enn borgere i ikke-demokratier. Andre, institusjonelle forklaringer – knyttet til 'vetoretten' til flertallet av borgere og/eller grupper i den demokratiske staten – kan gi supplerende innsikt, ikke minst fordi slike mekanismer ytterligere kan bidra til å skape gjensidig tillit demokratier imellom i krisesituasjoner. Det er kanskje mange årsaker til at demokratier ikke kriger mot hverandre, men normargumentet virker å være det mest *grunnleggende*.

Men hvorfor fører ikke eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer til *monadisk* demokratisk fred? Denne studien argumenter for at dette i betydelig grad skyldes at

normargumentet virker på begrensede områder – først og fremst i internasjonale krisesituasjoner der sikkerhetsdilemmaet modereres så lenge begge parter i konflikten er demokratiske. Denne mekanismen kan ikke forventes å gjelde dersom et demokrati befinner seg i en krise med et ikke-demokrati, rett og slett fordi det i en slik situasjon ikke vil finnes noe normbasert grunnlag for gjensidig tillit. Sikkerhetsdilemmaet består i krisesituasjoner mellom demokratier og ikke-demokratier (og mellom to ikke-demokratier).

Videre argumenter studien for at demokratier, når de først velger å gjøre bruk av væpnet makt, tenderer til å utkjempe *bestemte typer kriger*. Som nevnt har vi for det første de krigene som oppstår som en konsekvens av *sikkerhetsdilemmaet*, der motstanderen er et ikke-demokrati. For det andre, og sett på bakgrunn av realismens premiss om at staters minimumsmål er overlevelse, utkjempes selvforsvarskriger også av ‘pasifistiske’ demokratier. For det tredje er demokratier sjelden den aggressive part når kriger initieres, og særskilt er rene *angrepskriger* eller *wars of conquest* sjelden noe reelt alternativ for demokratier, ikke minst fordi denne type krigføring strider mot liberale grunnprinsipper (Huth og Allee 2002). Men for det fjerde kan det hevdes at demokratier i økende grad utkjemper såkalte *liberale* eller *demokratiske intervensjonskriger*, der sentrale mål for krigføringen dreier seg om regimeendring og spredning av liberale og demokratiske verdier og prinsipper. Det vil si at de USA-ledede koalisjonene som angrep på Jugoslavia (1999), Afghanistan (2001–2002), Irak (2003) og Libya (2011)⁵ på sett og vis også kan tolkes som aksjoner der demokratiske normer og verdier ‘eksternaliseres’ (på en noe særegen måte). Denne formen for ‘offensiv liberalisme’ står ikke nødvendigvis i motstrid til eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer hos de krigførende parter, dersom ledere og befolkning legitimerer krigføringen ved å bygge på argumenter som er i samsvar med rådende pasifistiske verdier. Spredning av demokratiske normer anses i slike tilfeller som et gode som er stort og viktig nok til at militæraksjoner kan forsvares.

I sum vil studien derfor argumentere for eksistensen av *både en dyadisk og en monadisk demokratisk fred*, men der sistnevnte ikke gjelder absolutt eller i alle typer kriger. Realpolitisk tankegang og strategier har utvilsomt en sentral plass også i demokratiers utenrikspolitikk, men kanskje ikke i like stor grad innen demokratiske dyader. Derfor bør studier av mellomstatlig krig og militariserte konflikter anerkjenne forklaringskraften til argumenter hentet både fra demokratisk fredslitteraturen og fra realismen. Teoriene er nyttige supplementer til hverandre.

---

⁵ Krigføringen mot Libya i 2011 var ledet av Frankrike og Storbritannia, men USA spilte uansett en kritisk militær rolle.

Teksten er bygget opp som følger. Kapittel 2 gjennomgår demokratisk fredsteori. Her tar jeg for meg Immanuel Kants klassiske verker om temaet; empirisk og teoretisk litteratur om dyadisk og monadisk demokratisk fred; samt normbaserte og institusjonelle årsaksforklaringer. Kapittel 3 gjennomgår sentrale alternative teorier – samlet under betegnelsene økonomisk fredsteori og realisme. Kapittel 4 redegjør for metode og data. Kapittel 5 presenterer og analyserer de empiriske resultatene. Kapittel 6 drøfter og konkluderer.

Kapittel 2

Demokratisk fredsteori

Kapittel 2 gjennomgår teorien om den demokratiske freden. Først gjør jeg rede for teoriens opprinnelse og Immanuel Kants verk *Den evige fred*. Deretter, i seksjon 2.2, redegjør jeg for nyere forskning og status for fagfeltet i dag. Seksjonene 2.3 og 2.4 går i dybden på de to mest sentrale årsaksforklaringene innenfor demokratisk fredsteori, henholdsvis de normative og de institusjonelle argumentene.

2.1 Den demokratiske fredstesens opprinnelse – Immanuel Kant

De fleste bidrag innen demokratisk fredslitteratur starter med å referere til den tyske filosofen Immanuel Kants (1724–1804) verk *Den evige fred* fra 1795. Til tross for at det er over to hundre år siden verket ble utgitt, har hans skisserte betingelser for en potensielt fremtidig verdensfred hatt stor innflytelse på utviklingen av dagens demokratitese. Kants tanker om en separat demokratisk fred kan på mange måter sies å ha blitt gjenoppdaget på slutten av 1970-tallet. Det hele startet med Dean Babsts (1964, 1972) artikler, som (uten å referere til Kant) argumenterte for at demokratier er mer fredelige enn ikke-demokratier. Small og Singer (1976) stilte seg derimot kritiske til en eventuell demokratisk fredshypotese. Rummel (1979) var betraktelig mer entusiastisk i sin empiriske studie. Det var likevel ikke før Doyle (1983a,b) utgav en todelt publikasjon hvor han redegjorde for det filosofiske rammeverket som understøttet antagelsen om et demokratisk fredsfenomen, at man for alvor fikk opp øynene for Kants arbeid. Som følge av at Kants filosofi danner et viktig grunnlag for forståelsen av dagens demokratitese, er det derfor naturlig å starte med en kort redegjørelse for det han selv betegnet som en filosofisk skisse til evig fred.

Kants (2002 [1795]) plan for evig fred baserer seg på tre definitivartikler, og som allerede indikert er den i stor grad betinget av staters innenrikspolitiske struktur. Ifølge Kant går veien

til verdensfred gjennom frivillig etablerte republikker (demokratier).⁶ Basert på sitt innenrikspolitiske system er demokratier generelt fredelige. En stadig mer omfattende utbredelse av republikanske stater vil dermed lede oss mot en politisk og moralsk utvikling som til syvende og sist vil utsette all krigføring mellom stater. Den evige fred bygger på følgende tre definitivartikler:

- Den borgerlige forfatning i enhver stat skal være republikansk (demokratisk)
- Folkeretten skal være grunnlagt på en føderasjon av frie stater
- Verdensborgerretten skal være avgrenset etter den almene gjestevnighetsbetingelser (dvs. gjensidig avhengighet og økonomisk samkvem mellom folk og stater er fredsfremmende)

2.1.1 Kants første definitivartikkel

Før jeg går nærmere inn på Kants definitivartikler, vil jeg starte med Kants syn på naturtilstanden. I likhet med andre store navn innen liberalpolitisk teori, som Hobbes, Locke og Rousseau, tar Kant utgangspunkt i at menneskene i naturtilstanden er likestilte individer. For Kant er naturtilstanden en tilstand preget av anarki, hvor utryggheten dette medfører vil resultere i statsdannelser. Hans fremste bekymring er likevel ikke hvorvidt mennesker er iboende gode, eller hvordan man kan gjøre dem bedre, men snarere er det å definere betydningen av moralsk handling, og angi minimumsforutsetninger som må være tilstede for at mennesket skal kunne handle moralsk (Huntley 1996). Når det er sagt, anser Kant derimot ikke veien til fred som betinget av at mennesker blir såkalte ‘moralske engler’ for at evig fred skal muliggjøres. Også et ‘folk av djevler’ kan danne en stat kjennetegnet av intern og ekstern fred, om de bare har forstand. For menneskets motivasjon for å gå sammen og danne en stat (republikk) vil først og fremst være deres ønske om selv å unnsnippe naturtilstanden.

“Enskjønt den ikke alltid innebærer utbrudd av fiendtligheter, så er naturtilstanden likevel en evigvarende trussel om fiendtligheter, Fredstilstanden må derfor stiftes, for unnlattelse av fiendtligheter innebærer ikke automatisk sikkerhet for fred”. (Kant 2002 [1795]: 21)

Kant anser *frihet* som menneskets eneste medfødte ukrenkelige rettighet. For Kant må derfor grunnlaget for statsdannelsen være å sikre individets frihet. Dette vil altså si å sikre friheten til å forfølge egne preferanser, men da med forbehold om at man ikke krenker andres

---

⁶ I litteraturen er det vanlig å sidestille Kants begrep ‘republikker’ med moderne demokratier (for et motargument, se Gates, Knutsen og Moses (1996)). Selv om Kant unnløt å drøfte spørsmålet om allmenn stemmerett, betonet han blant annet eksistensen av en *representativ* utøvende makt og en uavhengig lovgivende forsamling.

rett til samme frihet. Kant avviser ethvert annet grunnlag for statsdannelse (Rauscher 2012). Til tross for at frihet innebærer individuelle forskjeller med hensyn til blant annet tro og kultur, hevder liberalister som Kant at alle mennesker også har en felles grunnleggende interesse i kunne ivareta seg selv og sin materielle velferd. Om det så kun er basert på egeninteresser, ser dermed individer fordelen i å søke sammen i samfunn kjennetegnet av samarbeid og toleranse (Owen 1994). I så måte kan altså ‘et folk av djevlere’ bidra til fred som opplyste og rasjonelt kalkulerende individer som ser fred i sin interesse. Som jeg kommer tilbake til siden, har derimot Kant også stor tro på moralske fremskritt for borgere innen en republikk. Men det er altså kun en stat fundert på en *republikansk* konstitusjon som, ifølge Kant, er det som er “fullkomment i overenstemmelse med menneskets rett”, noe han i første definitivartikkel blant annet begrunner ut fra følgende:

“En republikansk forfatning er den forfatning som for det første er stiftet etter prinsipper om frihet for et samfunns medlemmer (qua mennesker), for det annet etter grunnsetning om alles avhengighet av en eneste, felles lovgivning (qua undersåtter) og for det tredje etter loven om alles likhet (qua statsborger)”. (Kant 2002 [1795]: 21)

Kants republikk har mange fellestrekk med det man i dag betegner som et demokrati (Malnes 2002). Og i likhet med Rousseau, argumenterer Kant for at kun en republikk styrt av sine borgere, muliggjør frihet, så vel som sikkerhet, regulert under lov. Ifølge Doyle (1986: 257) søker Kant gjennom en slik konstitusjon å skape et politisk samfunn som løser problemet med å harmonere moralsk autonomi, individualisme og sosial orden. Innen den private sfæren løser Kant delvis dette gjennom privat eiendomsrett og markedsøkonomi. I den politiske sfæren viser Doyle til at Kant setter sin lit til regimets evne til å opprettholde juridisk frihet, altså likhet for loven. Her vektlegger Kant maktfordelingsprinsippet mellom lovgivende og utøvende makt. Juridisk frihet blir opprettholdt som følge av at moralsk autonome individer politisk vil utarbeide lover som vil gjelde for alle borgere, så vel som seg selv. Individet vil derved ikke kunne bli påtvunget andre lover enn dem han selv har gitt sin tilslutning til. Som følge av at han ikke besitter makt til å håndheve de lover han er underlagt, vil han heller ikke kunne unndra seg loven, dermed sikrer man seg også mot tyranni. Når det er sagt, påpeker Kant at det å utarbeide en fullkommen republikansk konstitusjon vil være en lang prosess som vil kreve både prøving og feiling gjennom historiens løp.

Kanskje særskilt relevant for utviklingen av dagens normative teori innen demokratisk fred er Kants tro på moralske fremskritt innen en republikansk stat. Til tross for at veien til evig fred som sagt ikke nødvendigvis trenger å være fundert på moralske handlinger, vil

forhold innen en republikk gjøre det lettere å komme til moralske erkjennelser, og til å handle i tråd med moral både på individ- og samfunnsplan. For Kant ligger det dermed til grunn en tro på gradvis sosial evolusjon (Doyle 1997). Problemet med naturtilstanden er nemlig ikke sikkerhetsdilemmaet i seg selv, men snarere begrensningene dette dilemmaet utgjør for muligheten til moralsk handling. Moralske handlinger vil i så måte også være begrenset innen en stat som er påtvunget individer, som i en type stat Hobbes foreslår i sin *Leviathan* (Huntley 1996), og som derav også kan gjøre seg gjeldende for dagens autokratier. I et tidligere utgitt verk påpeker Kant (1784) blant annet at en stat som bruker alle sine ressurser på voldelig ekspansjon, ikke kan forvente noen siviliserte fremskritt fra sine borgere. Dette som følge av at de hindrer borgerne i å starte den tidkrevende prosessen det innebærer å kultivere sine sinn, og i tillegg fratrar dem all støtte og tilrettelegging som kan muliggjøre dette. Ifølge Kant er dette nemlig en lang og intern prosess som ethvert samfunn må gjennomgå for å sivilisere sine borgere (Cederman 2001: 18). Videre påpeker han i *Den evige fred* at forutsetningene for moralske fremskritt altså ligger innen en republikk: “[D]et er ikke fra moraliteten man kan forvente den gode statsforfatning, men heller omvendt: et folks gode moralske dannelse ut fra den gode statsforfatning” (Kant 2002 [1795]: 34).

For den institusjonelle teori innen dagens demokratitese står ikke bare Kants maktbalanseprinsipp mellom politiske institusjoner sentralt, men som nevnt innledningsvis er også kravet om befolkningens samtykke til å involvere staten i krig et argument med stor verdi (Leblang og Chan 2003). I *første definitivartikkel* argumenterer altså Kant for at republikanske stater er forholdsvis fredelige som følge av at borgerne ikke ser seg tjent med krig. Dette fordi de selv som må påta seg kostnadene ved krigføring. Ettersom dette er et særdeles viktig poeng innen institusjonell teori, vil det være rimelig å sitere hele Kants argument på dette punktet:

“Dersom statsborgernes tilslutning kreves for å beslutte om det skal bli krig eller ikke (noe som i denne forfatning ikke kan være annerledes), så er ingenting mer naturlig enn at de ville betenke seg vel på å sette i gang et så slett spill. De måtte i så fall beslutte å la alle krigens trengsler komme over seg selv, noe som ville innebære selv å kjempe, selv ta på seg krigens utgifter, gjennom eget slit utbedre krigens ødeleggelse og til overmål av ondt endelig overta en gjeldslast som forbitrer freden selv, og som aldri (grunnet nye, nært forestående kriger) kan slettes”. (Kant 2002 [1795]: 21–22)

Folkets økende innflytelse over den politiske sfæren bidrar i så måte til at de politiske makthaverne er avhengige av befolkningens medhold dersom de vurderer å involvere seg i krig. Både her og mer gjennomgående i sin politiske filosofi, hevder Kant derfor at

republikker i stadig større grad vil avstå fra å initiere aggressiv krigføring, etter hvert som de med tiden videreutvikler seg både politisk og moralsk. Samtidig ytrer han full forståelse og støtte til republikkens rett til å forsvare seg, dersom den blir angrepet. For ikke-republikanske regimer er nemlig makthaverne verken begrenset av andre politiske institusjoner, eller av folket. Beslutningen om å involvere seg i krig vil dermed være lettere fordi en slik avgjørelse vil innebære liten risiko i forhold til egen politiske posisjon. Videre påpeker dermed Kant:

“I en forfatning derimot, hvor undersåttene ikke er statsborgere, som altså ikke er republikansk, er en slik igangsetting av krig den letteste sak i verden fordi statsoverhodet ikke er vanlig medborger av samfunnet, men statseier: han behøver ikke redusere det minste på sine tafler, jaktturet, lystslott, hoffester, og den slags på grunn av krigen. Han kan dermed beslutte krig som en type lystøvelse av ubetydelige grunner”. (Kant 2002 [1795]: 22)

Konsekvensene av krig i form av død og lidelse vil dermed ramme folket, men i liten grad den politiske eliten. Samtidig vil folket innen en slik stat ikke ha samme forutsetninger for å leve fredelig i relasjon til andre. Dette fordi grunnlaget for moralske fremskritt finnes innen Kants republikk, og økonomisk sett har de lite å tape fordi landets økonomiske formue er i hendene på en snever politisk elite. En slik stat er illiberal og derav fundert på andre hensikter enn å sikre individets frihet. Dermed er heller ikke forutsetningene for toleranse og samarbeid nødvendigvis tilstede i like stor grad som innen (og mellom) liberale stater (Owen 1994).

2.1.2 Kants andre og tredje definitivartikler

Selv om Kants republikk så langt løser trusselen knyttet til sikkerhetsdilemmaet internt, gir dette fortsatt ingen garanti mot eksterne trusler; anarki, selvhjelpsprinsippet og gjensidig mistenksomhet og frykt består grupper eller stater imellom. Kants *andre definitivartikkel* hevder republikker dermed søker sammen og etablerer en separat fred seg imellom i form av ‘en føderasjon av frie stater’. Dette standpunktet uttrykker Kants tro på kraften i et institusjonalisert internasjonalt lovverk. Men føderasjonen kan altså kun bestå av republikker. Dette fordi etablering av frihet og rettsprinsipper innen en stat og internasjonalt må anses som gjensidig avhengige symbiotiske prosesser (Huntley 1996).

Det er likevel en forskjell på individer og stater i den forstand at staten ikke kan underkaste seg en sentralmakt for å kunne unngå trusselen om konflikt. Det er dermed ikke snakk om noen verdensrepublikk. Dette ettersom Kant frykter tilbakeslag i form av verdensdiktatur. En bedre løsning vil dermed være å sikre statens frihet fra eksterne trusler gjennom en fredspakt mellom republikkene fundert på tillit. Samtidig som staten sikrer sin

egen frihet, vil den også sikre friheten til sine forbundsstater i en slik føderasjon. En slik føderasjon vil omfatte stadig flere stater. Tanken til Kant er altså “et forbund som avverger krigen, et forbund som hele tiden utbrer seg, demmer opp for trykket fra fiendtlige krefter som skyr retten – likevel med stadig fare for at demningen brister” (Kant 2002 [1795]: 27). For Kant er det altså snakk om en separat fred mellom republikanske stater, noe som dermed også betyr at han ikke utelukker utbrudd av krig mellom republikker og ikke-republikker. Til tross for at republikker i utgangspunktet er fredelige nasjoner, anerkjenner Kant alle staters rett til å forsvare seg mot angrep utenfra. Dette betyr ikke store stående hærer som virker truende på andre stater i form av “alltid å fremstå som rustet til krig”(Kant 2002 [1795]: 17), og som kan fremprovosere et sikkerhetskapløp. Det er heller snakk om “frivillige, periodisk gjennomførte øvelser...for å sikre seg og fedreland mot angrep utenfra” (Kant 2002 [1795]: 17). Derav vil en evig fred altså kun muligjøres den dagen alle stater er fullverdige republikker som lever i fredelig relasjon til hverandre.

I tillegg til en fredelig føderasjon, ser Kant (2002 [1795]) også *i sin tredje definitivartikkel* nødvendigheten av å etablere en verdensborgerrett. Dette vil si en rett alle mennesker skal ha til å besøke andres territorier uten å bli behandlet som en fiende. Dette på betingelse av at man selv opptrer fredelig. Jordens overflate er ikke stor nok til at man ikke skal kunne tolerere hverandre som naboer, og mennesket burde være velkommen til å kunne tilby sin samfunnsdeltakelse til steder man ankommer. På denne måten kan verdensdeler fjernt fra hverandre komme i fredelig forbindelse med hverandre. Et særskilt viktig punkt under verdensborgerretten finner man også i hans ‘Første tillegg – Om garantien for evig fred’, hvor Kant viser til hvordan naturen forener mennesker gjennom handelens gjensidige egen nytte, og bidrar til å forhindre krig: “Det er handelsånden som ikke kan bestå sammen med krigen, og som før eller siden bemektiger seg hvert eneste folk”. (Kant 2002 [1795]: 38). Kant har i så måte også bidratt til å påpeke betydningen av økonomiske faktorerens fredsskapende effekt innen demokratitesen.

2.2 Den demokratiske fredstesens i dag

Som de kommende deler av oppgaven vil avdekke, har Kants (2002 [1795]) verk hatt stor innflytelse på dagens demokratiese. Etter at tesen igjen ble vekket til live på 1970-tallet, har demokratisk fred utviklet seg til å omfatte et enormt litteraturfelt. Det kan derfor være nyttig med en kort oppsummering av hovedpunktene knyttet til dominerende antakelser og funn som gjør seg gjeldende på feltet så langt, før jeg så, i senere deler av teksten, går mer detaljert inn

på pågående diskusjoner og forskning relatert til teoretiske argumenter og empiriske resultater.⁷

- Demokratier – særskilt *liberale* demokratier – kriger ikke med hverandre, og er sjelden involvert i militariserte konflikter med andre demokratier
- Demokratier er like tilbøyelige til å havne i krig med ikke-demokratier, som ikke-demokratier er til å havne i krig med hverandre
- Demokratier involverer seg sjelden i kriger de ikke er sikre på å vinne, og tenderer til å vinne en disproportjonal andel av krigene de involveres i
- Regimer i overgangsfasen til demokrati er mer krigshissige enn andre regimetyper

Det er, som nevnt innledningsvis, hovedsakelig to sentrale diskusjoner som gjør seg gjeldende på feltet i dag. Diskusjonen knyttet til dyadisk vs. monadisk fred har sin opprinnelse i den første bølgen av studier innen demokratisk fred tilbake på 1970- og 1980-tallet, og har i den senere tid fått en rekke nye bidrag også til støtte for et *monadisk* fredsfenomen. Videre utviklet det seg en andre bølge av litteratur på 1990-tallet, da med fokus på utvikling av teori. Dette gav opphav til demokratitesens to delvis konkurrerende perspektiver som begge hevder å kunne forklare det demokratiske fredsfenomenet. For en oversikt over litteraturfeltet kan man ta utgangspunkt i Hayes' (2012: 769) tabell som viser til både viktige bidragsytere og dominerende metode i de ulike periodene (se Tabell 2.1). Den tredje bølgen av studier som relaterer seg til konstruktivistiske, psykologiske og evolusjonære tilnærminger vil ikke være i fokus i denne studien, men noe forskning på feltet vil delvis bli trukket inn der det er relevant. Den kapitalistiske fredstesens har derimot også sitt opphav innen tredje bølge, og vil bli noe utdypet. Før man går videre inn på teoretiske argumenter tilknyttet borgernes rolle, med tilhørende forskning, vil det være naturlig å starte med diskusjonen innen første bølge av demokratisk fredsforskning.

---

⁷ Se bl.a. følgende forfattere for en empirisk og teoretisk oversikt over forskningsfeltet: Chan (1997); Maoz (1998); Ray (1995); Russett og Oneal (2001); Ungerer (2013).

Tabell 2.1 De tre bølgene innen demokratisk fredsforskning

Bølge	Hovedfokus	Primær metode	Viktige forfattere
1 (1970-tallet utover 1980-tallet)	Demonstrere eksistensen av et demokratisk fredsfenomen	Kvalitativ metode	Babst, Bremer, Chan, Maoz and Russett, Rummel, Small and Singer Bueno de Mesquita,
2 (1990-tallet)	Utvikling av teori med hovedfokus på demokratiske strukturer og normer	Kvalitativ metode og noen få casestudier	Elman, Fearon, Gartzke, Gowa, Layne, James, Mousseau, Oneal, Ray, Rosato, Russett
3 (2000-tallet og senere)	Bruk av konstruktivistiske, psykologiske og evolusjonære tilnærminger for å utdype forklaringen bak demokratisk fred.	En balansert blanding av kvalitative studier og case-studier	Cederman, Farnham, Hermann and Kegley, Mitchell, Müller and Wolff, Peceny, Risse, Schafer and Walker, Widmaier, Williams,
	Andre alternative forklaringer: Økonomiske faktorer/ int.org		Gartzke, Mousseau, McDonald, Oneal, Russett

Noter: Tabellen er en modifisering av Hayes (2012: 769). Angående ‘Andre alternative forklaringer: Økonomiske faktorer/ int.org’, er ikke dette et punkt i Hayes’ tabell, men fokus på alternative og komplementære forklaringer til demokratisk fred, med vekt på økonomiske faktorer og internasjonale organisasjoner, har også vært viktig for videreutviklingen av demokratisk fred innen tredje bølge.

Man kan altså starte med diskusjonen om hvorvidt demokratier er fredelige i sine relasjoner til alle andre stater, eller kun overfor hverandre. I den sammenheng kan man innledningsvis nevne at ikke bare Kant, men også Woodrow Wilson (1856–1924), var en prominent talsmann for det monadiske fredsargumentet (Chernoff 2004).⁸ Med sin verdensvisjon i rollen som amerikansk president (1913–1921), artikulerte han en rekke liberale ideer som ikke bare har vært helt sentrale for utviklingen av internasjonal liberal teori, men som også har vært helt essensielle for utformingen av USAs utenrikspolitikk. Når det er sagt, er det, tross noe empirisk støtte for den monadiske fredstesens, langt fra like robuste funn som for den dyadiske fredstesens (Russett and Oneal 2001). Selv om debatten omkring en potensiell sekundær monadisk effekt fortsatt pågår, kan den dominerende oppfatningen knyttet til dyadisk vs. monadisk fred summeres opp med utgangspunkt i følgende utsagn av

⁸ President Wilson Woodrow (1913–1921) har kanskje hatt vel så stor innflytelse på demokratitesens som Kant. I beslutningen om å involvere USA i første verdenskrig, artikulerte han en ny verdensvisjon. Wilson avviste realpolitiske argumenter, og talte for et fokus på felles interesser heller enn nasjonale interesser, hvor et felles sikkerhetssystem burde erstatte det feilslåtte maktbalansesystemet. USA burde ta en ledende rolle i å sikre fred ved å fremme demokrati, frihandel og samarbeid for felles sikkerhet gjennom internasjonale organisasjoner (Schmidt og Williams 2008).

Russett (2010: 199): “The democratic peace is properly conceived as largely a dyadic phenomenon, with any monadic phenomenon generally weak and contingent”.

2.2.1 Den dyadiske fredstesens

Den separate demokratiske fred bygger altså på to påstander: 1) demokratier kriger ikke med hverandre; 2) demokratier er like tilbøyelige til krigføring i sine relasjoner til ikke-demokratier som ikke-demokratier er overfor hverandre. Spørsmålet om hvorvidt man hadde å gjøre med et dyadisk eller monadisk fenomen var relevant allerede etter Babsts (1964, 1972) artikler som hevdet at demokratier er mer fredelige enn ikke-demokratier, hvorav East og Gregg (1967) videre uttrykte støtte til en monadisk effekt av fenomenet. Men viktigere i denne sammenheng er Small og Singer (1976), som ikke bare var blant de første til å finne kvantitativ empirisk støtte for en dyadisk demokratisk fred (selv om forskerne selv var skeptiske til dette funnet), men de konkluderte også med at demokratier var like regelmessig involvert i krig med ikke-demokratier som ikke-demokratier var med hverandre (i perioden 1816–1976). På bakgrunn av sin analyse konkluderte de med at det verken var empirisk belegg for å hevde at demokratier er involvert i færre kriger enn ikke-demokratier, eller at demokratier initierer færre kriger enn ikke-demokratier, eller at kriger som demokratier involverer seg i er mindre blodige og mer kortvarige sammenlignet med kriger som involverer ikke-demokratier.

I ettertid har det blitt rettet kritikk mot det empiriske grunnlaget denne konklusjonen bygger på (Rousseau m.fl. 1996), men det er fortsatt utbredt aksept for selve *konklusjonen* knyttet til demokratiers tilbøyelighet til å havne i krig med ikke-demokratier (Kinsella 2005; Russett og Oneal 2001). Etter hvert som antall studier med tilsvarende konklusjon økte i antall (f.eks. Chan 1984; Dixon 1993, 1994; Maoz 1997; Maoz og Abdolali 1989; Maoz og Russett 1992, 1993; Oneal og Ray 1997; Owen 1994, 1997; Weart 1998; Weede 1984, 1992), representerte disse funnene for mange tilstrekkelig bevis til å hevde at demokratier er like aggressive og krigsvillige overfor ikke-demokratier, som ikke-demokratier er overfor hverandre (McMillan 2003).

Som jeg skal komme nærmere inn på i seksjon 2.3, utviklet det seg videre teorier som la vekt på at forholdet mellom demokratier er preget av gjensidig tillit, mens forholdet mellom demokratier og ikke-demokratier i større grad er preget av gjensidig mistillit. Som et svar på ikke-demokratiers aggressive fremferd, ser demokratier seg nødt til å føre en mer konfronterende linje overfor ikke-demokratier både diplomatisk og militært. Kort fortalt går argumentet ut på at demokratier, i viktige stridsspørsmål, utviser kompromiss- og

forhandlingsvilje der motparten også forventes å ville gjøre det samme (dvs. i demokratiske dyader), mens demokratier er mer tilbøyelige til å benytte væpnet makt enten direkte eller indirekte (som diplomatisk verktøy) der dette oppleves som nødvendig, det vil si der motparten forventes å ville gjøre det samme (altså når motparten er et ikke-demokrati). I så måte indikerer dette tillit/mistillits-forholdet at “even if a democratic state builds up its offensive capabilities, fellow democracies will not find this threatening. Conversely, even if a non-democratic state’s military capabilities are weak, democratic states will be likely to code this state as an enemy” (Elman 1997: 17).

2.2.2 Den monadiske fredstesen

Monadisk demokratisk fred utgjør en av de mer kontroversielle tesene innen demokratisk fredsforskning, og bygger på to hovedpåstander: 1) demokratiske stater har mindre sannsynlighet for å anse krig som et godt utenrikspolitisk alternativ; 2) regimetype spiller ikke en vesentlig rolle dersom et demokrati beslutter å gå til krig (Elman 1997: 17). Hovedforklaringen på demokratiske staters involvering i krig ligger, ifølge dette synet, hos ikke-demokratiet, som har en tendens til å eskalere konflikten til det punkt hvor militær konfrontasjon er uunngåelig. Demokratier ser seg dermed tvunget til konfrontasjon, men er ikke den av partene som tar initiativ til kriser, kriseeskalering eller krig (Huth og Allee 2002: 2). Militær maktbruk er for demokratier i utgangspunktet ikke ansett som et legitimt virkemiddel, men kan potensielt benyttes som siste utvei, og som en reaksjon på ikke-demokratiets eskalering og militariserte form for diplomati (Elman 1997: 17).

Helt siden debatten omkring den monadiske fred tok til på 1970- og 1980-tallet, har Rudolph Joseph Rummel (1979, 1983, 1995) vært ansett for å være den viktigste talsmannen for eksistensen av en monadisk fred, der grunnlaget for freden er å finne i demokratiers innenrikspolitiske system. Gjennom sin velkjente studie fra 1983, hevder Rummel (1983: 28) blant annet å finne empirisk støtte til argumentet om at “the freer the people of a state, the more nonviolent its elite's expectations and perceptions, and the less likely they are to commit *official* violence”. Ifølge Rummel er tilbøyeligheten til å havne i internasjonal konflikt sterkt korrelert med manglende frihet innen en stat, hvorav frihet er definert som en stats grad av sivile og politiske rettigheter, i tillegg til karaktertrekk ved dets økonomiske system. Selv om Rummel som sagt vektlegger flere frihetsfaktorer i denne artikkelen, er hans hovedargument altså at “political freedom of individuals promotes peace” (Rummel 1995: 458) på dyadenivå, *men også på monadisk nivå*. Flere har derimot stilt seg kritisk til Rummels påstand om en monadisk fredseffekt, hvorav Vincent (1987) blant annet kritiserer Rummels bruk av metode,

og andre har funnet empirisk grunnlag som taler imot Rummel monadiske funn (Chan 1984; Garnham 1986; Maoz og Abdolali 1989; Weede 1984) .

I tillegg til Rummel (1979, 1983, 1995, 1997), var Bremers (1992) banebrytende kvantitative studie, som introduserte dyader som en standard analyseenhet, et viktig bidrag til diskusjonen om den eventuelle eksistensen av en monadisk fred. Bremer finner at ikke-demokratier har større fare for å havne i krig enn såkalte blandede dyadepar (bestående av ett demokrati og ett ikke-demokrati) i perioden 1816–1965. Dette er også en konklusjon som støttes av Morgan og Schwebach (1992), som var tidlig ute med å argumentere for at institusjonelle begrensninger vil forhindre krigshissige ledere i å involvere staten i krig, uavhengig av motstanderens regimetype. Dette argumentet støttes også av Huth og Allee (2002) kvantitative studie. Buhaug (2005) har derimot, ved sin replikasjonsstudie, stilt seg kritisk til Bremers konklusjon fordi den angivelig er sårbar med hensyn til demokratimål og modellvalg.

Videre hevder flere at den monadiske tesen svekkes av at man, til forskjell fra studier innen dyadisk fred, vanskelig kan generalisere det empiriske grunnlaget tesen bygger på. Dette fordi studiene opererer med svært ulike mål, metoder og data (Boehmer 2008; Quakenbush og Rudy 2009; se også Russett og Starr 2000). Dette gjør tesen sårbar for kritikk, men når det er sagt, kan det heller ikke utelukkes at man har å gjøre med en monadisk effekt. Som Hayes (2012) påpeker, er det altså fortsatt en mulighet for at resultatet av videre kvalitative studier vil kunne frembringe en konsensus omkring en noe svakere (sekundær) monadisk effekt.

Til tross for at det kan sies å være store hull innen litteraturen på dette feltet, og til tross for at kritikerne er mange, har det blitt gjort en rekke studier som hevder å finne empirisk belegg som støtter den monadisk fredstesen (se bl.a. Caprioli og Trumbore 2006; Huth og Allee 2002; Leeds og Davids 1999; Oneal og Ray 1997; Rousseau m.fl. 1996; Russett og Starr 2000; Russett og Oneal 2001). Ut fra denne litteraturgjennomgangen er det uansett problematisk å fremsette utvetydige forventninger til funn for denne studien, ikke minst tatt i betraktning at (det meste av) litteraturen ikke tar utgangspunkt i empiriske funn på *individnivå*. Vi vet at demokratier fra tid til annen benytter væpnet makt som et virkemiddel, enten i form av faktisk krigføring eller som ‘forhandlingsverktøy’ i militariserte konflikter. Derimot kan vi, på bakgrunn av eksisterende forskning, ikke like klart fastslå om demokratier er *signifikant* mindre tilbøyelige (eller mer, for den saks skyld) til å bruke væpnet makt enn ikke-demokratier. Uansett kan vi konkludere med at den dyadiske demokratisk fredstesen alt i alt høster sterkere støtte enn den monadiske.

Teoretisk representerer dette en utfordring for demokratisk fredsforskning. Særskilt burde man, ut fra det institusjonelle argumentet, som blir gjennomgått i seksjon 2.4, kunne forvente en monadisk effekt omtrent på samme nivå som den dyadiske. Institusjonelle forklaringer forkuserer gjerne på de menneskelige og økonomiske kostnadene av krig som majoriteten av befolkningen – eller statsmakter eller grupper med ‘vetorett’ over utenrikspolitikken – ikke ønsker å bære. I utgangspunktet burde slike argumenter gjelde *alle* militariserte konflikter, ikke bare kriger eller kriser mellom demokratier. Det normative argumentet, på sin side, taler hovedsakelig (men ikke utelukkende) for at man kan forvente en dyadisk effekt. Hovedargumentet i denne leiren er at den demokratiske befolkningens ‘pasifistiske’ verdier eksternaliseres til utenrikspolitikken og bidrar til å moderere sikkerhetsdilemmaet og eskaleringspotensialet i mellomstatlige kriser, men kun dersom de stridende parter begge er demokratier. Dermed oppstår en normbasert *dyadisk* demokratisk fred som i alle fall bør være sterkere enn den monadiske.

Denne studiens empiriske undersøkelser fokuserer primært på spørsmålet om, og i hvilken grad, regimetype bidrar til å forme borgernes holdning til bruk av væpnet makt. I hovedsak er det derfor normargumentet som blir testet, men det kan legges til at også de institusjonelle forklaringene i noen grad og indirekte legger normargumenter til grunn i sine logiske byggverk. Men ingen av disse hovedteoriene – verken den normbaserte eller den institusjonelle – kan direkte teste om vi har å gjøre med dyadisk demokratisk fred, monadisk demokratisk fred, eller begge deler. Til dette behøves ytterligere teoretisering på bakgrunn av de empiriske funnene om eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer – som er denne studiens sentrale empiriske funn. Ikke minst vil denne studien hevde at de normbaserte argumentene virker å være de mest overbevisende og troverdige både gitt resultatene av de empiriske analysene i Kapittel 5 og demokratisk fredslitteraturen sett under ett. Samtidig argumenter jeg for at ‘misforholdet’ mellom dyadisk og monadisk fred i stor grad oppstår på grunn av, og kan forklares ved å henvise til, at demokratier, når de først velger å gjøre bruk av væpnet makt, tenderer til å utkjempe *bestemte typer kriger*. Jeg kommer tilbake til dette argumentet i Kapittel 6. I neste underseksjon vil jeg derimot ta for meg en ‘tredje’ kategori regimer. I den senere tid har det nemlig også oppstått en diskusjon omkring rollen til *demokratiserende overgangsregimer*, en debatt som jeg nå vil gi en kort oppsummering av.

2.2.3 Demokratiserende overgangsregimer

På midten av 1990-tallet dukket det også opp studier som hevdet at ikke-demokratier i overgangsfasen til demokrati var mer krigsutsatte enn andre regimetyper. Argumentet indikerte altså et ikke-lineært forhold mellom regimetype og krigsvilje. Men, som Chernoff (2004: 55) påpeker i sin oppsummering av forskningsfeltet: “more disagreement probably exists on the question of the peacefulness of emerging democracies than on the monadic hypothesis applied to fully formed or mature democracies”.

Det er så langt ikke gjort mye forskning på dette feltet, og den forskningen som er gjort, er hovedsakelig representert ved Mansfield og Snyder (1995a,b, 1997, 2002; se også Braumoeller 1997), samt ved deres kritikere (Oneal og Russett 1997; Maoz 1998; Rousseau 1997). Russett og Oneal (2001: 52) oppsummerer kritikken ved å vise til at forsøk på å reprodusere Mansfield og Snyders (1995b) resultat har vært lite vellykket, og at deres funn er sårbart for valg av data og metode. Videre viser de til at det ikke er åpenbart at fremvoksende demokratier er initiativtakere til heller enn ofre for eksternt maktbruk. Problemet kan også være knyttet til politisk ustabilitet generelt, snarere enn til demokratisering. Det kan derfor være like stor sannsynlighet for at det er en *autokratiserings*prosess, heller enn en *demokratiserings*prosess, som kan forklare væpnet konflikt.

Mansfield og Snyder (2002) har på sin side forsøkt å imøtekomme denne kritikken ved blant annet å produsere nye analyser og endre forskningsdesign. I denne nye studien finner de ytterligere empirisk støtte for argumentet om at selve overgangen fra et autokratisk regime til ett som et delvis demokratisk er assosiert med økt krigsfare. Faren for krig i denne overgangsfasen oppstår særskilt fordi politiske institusjoner, inkludert de som regulerer politisk konkurranse, ikke er tilstrekkelig konsoliderte. Hovedforklaringen er at: “Under these conditions, elites commonly employ nationalist rhetoric to mobilize mass support but then become drawn into the belligerent foreign policies unleashed by this process” (Mansfield og Snyder 2002: 298). De finner også at det hovedsakelig er disse regimene som *initierer* krigføringen.

På bakgrunn av denne debatten i den demokratiske fredslitteraturen, vil den empiriske analysen i Kapittel 5 også teste om det antatte forholdet mellom regimetype og utbredelsen av ‘pasifistiske’ normer er lineært eller ikke. De to neste seksjonene – 2.3 og 2.4 – vil derimot fokusere på spesifikke årsaksforklaringer som først og fremst tar utgangspunkt i den angivelige ‘fredsfremmende’ rollen til *veletablerte* demokratier.

2.3 Den fredsskapende effekten av demokratiske normer

De to teoretiske hovedretningene innen demokratisk fredsteori – normbaserte og institusjonelle forklaringer – har på mange måter med rette blitt fremstilt som to i hvert fall delvis konkurrerende perspektiver. Noen hevder at institusjonell teori er mer overbevisende (Buono de Mesquita m.fl. 2003; Buono de Mesquita og Lalman 1992; Buono de Mesquita m.fl. 1999; Reiter og Stam 1998, 2002), mens andre har ytret sterkere støtte til normativ teori (Dixon 1993, 1994; Doyle 1986). Selv om det normative argumentet startet som det dominerende, anser nå også Russett (2009: 21) det institusjonelle argumentet som mest overbevisende. Men når det er sagt, påpeker han og Oneal også viktigheten av å anerkjenne argumentene på begge sider (Russett og Oneal 2001: 53). I stedet for å anse hverandre som gjensidig utelukkende, bør eller må man erkjenne at forklaringskraften til de ulike argumentene kan variere avhengig av omstendigheter og kontekst, i tillegg til at de også kan komplementere hverandre og virke gjensidig forsterkende.⁹

Den normative/kulturelle forklaringsmodellen er hovedsakelig representert av Maoz og Russett (1993), Russett (1993), Dixon (1993, 1994) og Doyle (1986, 2005), og argumenterer først og fremst for en *dyadisk* demokratisk fred. Teorien bygger på to påstander: 1) Demokratiske stater er kjennetegnet av en *innenrikspolitisk kultur* som vektlegger demokratiske normer og verdier. Dette bidrar til å skape en fredelig innenrikspolitisk sfære hvor politisk konkurranse og interessekonflikter kan løses uten å ty til voldelig maktbruk, undertrykkelse og tvang. 2) Politiske systemer *eksternaliserer normer for atferd* som karakteriserer deres politiske prosesser og institusjoner. På bakgrunn av at demokratiske stater har ett felles sett av normer og verdier som fremmer fredelig konfliktløsning, er forholdet demokratier imellom preget av gjensidig tillit og respekt. Dette resulterer i at de lettere evner å finne frem til fredelige løsninger gjennom forhandlinger og kompromiss, sett i forhold til om de står overfor en konfliktsituasjon med en ikke-demokratisk stat (Dixon 1993, 1994; Doyle 1986, 2005; Gaubatz 1996; Huth og Allee 2002; Maoz og Russett 1993; Owen 1994, 1997; Raymond 1994; Russett 1993). Disse to påstandene – om demokratiske normer innenlands og eksternalisering av disse normene til den utenrikspolitiske sfæren – vil bli gjennomgått i henholdsvis seksjon 2.3.1 og seksjon 2.3.2.

---

⁹ Owen (1994, 1997) er blant dem som har forsøkt å forene de to teoriene.

2.3.1 Demokratiske normer

Demokratiske normer går ofte hånd i hånd med liberale normer og prinsipper, og det har dermed ikke utviklet seg en konsensus rundt en streng definisjon av begrepet “demokratiske normer”. Doyle (1986, 2005) og Owen (1994, 1997) vektlegger normer og prinsipper knyttet til liberal ideologi, mens hovedfokuset til Maoz og Russett (1993), Russett (1993) og Dixon (1993, 1994) ligger på demokratiske normer, uten vekt på liberale prinsipper.

Om man starter med *demokratiske* normer for innenrikspolitisk atferd relatert til de tre sistnevnte forskere, argumenteres det for at borgerne, i likhet med sine politiske ledere, er sosialisert inn i en innenrikspolitisk sfære som vektlegger og verdsetter fredelige former for konfliktløsning. Man forholder seg altså til en innenrikspolitisk kultur basert på regulert politisk konkurranse gjennom ikke-voldelige midler. Dette innebærer at interessekonflikter løses gjennom fredelige forhandlinger og kompromiss. Det er høy toleranse for motstridende politiske synspunkt, og det utvises respekt for politiske motstanderes rettigheter. Den tapende part ved valg må akseptere sitt nederlag, men ekskluderes ikke fra fremtidig politisk konkurranse. Valgets vinner vil ikke minst, tross uenigheter, fortsatt ha en åpen dialog med den politiske opposisjonen. Politisk vold og tvang anses dermed på ingen måte som legitime virkemidler for å løse interessekonflikter, og det ligger altså en forventning om at alle parter i en konflikt opptrer i tråd med grunnleggende demokratiske normer for politisk atferd (Dixon 1993, 1994; Russett og Maoz 1993; Russett 1993). Videre argumenterer Maoz og Russett (1993) og Russett (1993) for at det tar tid å utvikle, etablere og ikke minst praktisere demokratiske normer innen demokratiske samfunn. I sin kvantitative studie benytter de regimevarighet som en indikator på hvor langt man har kommet i denne prosessen. De finner at sannsynligheten for at tvister vil eskalere eller resultere i krig, reduseres jo sterkere forankret demokratiske normer er i den interne politiske prosessen til partene i en mellomstatlig konflikt. På bakgrunn av dette kan man forvente at utbredelsen av og styrken til demokratisk-pasifistiske normer korrelerer med regimets levetid – en forventning som vil bli testet i den empiriske analysen.

Doyle (1986, 2005) og Owen (1994, 1997) legger på sin side vekt på *liberale* prinsipper. Det finnes ingen entydig og klar definisjon av liberalisme, men som allerede nevnt i gjennomgangen av Kant (seksjon 2.1), kan man peke på en rekke prinsipper og institusjoner som er kjennetegnet ved bestemte karakteristikk som individuell frihet, politisk deltakelsesrett, privat eiendomsrett og like muligheter for alle (Doyle 1986: 1152). Særsilt sentralt er prinsippet knyttet til individuell frihet. I dette ligger det en tro på moralsk frihet, på

retten til å bli behandlet og plikten til å behandle andre som mål i seg selv, og ikke som rene objekter eller midler for et høyere formål. Dette betyr at man kun kan forfølge sine egne preferanser med forbehold om at man ikke krenker andres rett til samme frihet. Derav gir man også avkall på retten til bruk av vold og tvang overfor andre. Liberalismen søker å harmonere de ulike interessene til enkeltindivider ved å sikre at den enkeltes frihet er forenelig med friheten til enhver. I så måte innebærer liberale prinsipper at man verdsetter legitime rettigheter for alle individer.

“Liberals believe that individuals everywhere are fundamentally the same, and are best off pursuing self-preservation and material well-being. Freedom is required for these pursuits, and peace is required for freedom; coercion and violence are counter-productive. Thus all individuals share an interest in peace, and should want war only as an instrument to bring about peace. Liberals believe that democracies seek their citizens' true interests and that thus by definition they are pacific and trustworthy”. (Owen 1994: 89)

Når det gjelder ikke-demokratiske regimers innenrikspolitiske system, er dette kjennetegnet av udemokratiske og illiberale normer og prinsipper, som videre eksternaliseres til den utenrikspolitiske sfæren i tilfelle konflikt. Som Doyle (2005: 464) uttaler: “Non-liberal governments are perceived to be in a state of aggression with their own people”. Innen regimer hvor man praktiserer udemokratiske normer, anses voldelige metoder som drap, undertrykkelse og tvang, som legitime virkemidler den politiske eliten benytter for å bevare sin maktposisjon, og derved også sikre sin politiske overlevelse. Det vil også forventes at politisk opposisjonelle vil benytte seg av tilsvarende virkemidler i sin kamp for å komme til makten. Den innenrikspolitiske sfæren er dermed preget av frykt og mistillit mellom partene, og stabilitet blir kun opprettholdt i fravær av politisk opposisjon (Doyle 1986, 2005; Maoz og Russett 1993; Owen 1994, 1997; Russett 1993).

Teorien sier som nevnt ikke mye om borgernes rolle innen denne type regimer, og her kan man ikke på bakgrunn av regimets bruk av udemokratiske normer anta at borgerne vil opptre tilsvarende. Men man kan som sagt heller ikke se bort i fra det faktum at borgerne ikke er sosialisert inn i et demokratisk samfunn. Her kan man referere til sosialpsykologer som viser til at “the legitimizing value attributed to democracy should occur more likely among citizens of democratic countries, even if the spread of democracy as a universal value would suggest that it may not necessarily be restricted to them” (Falomir-Pichastor m.fl. 2013: 40). Dette er også et argument som støttes empirisk av en av de mer anerkjente forskerne innen opinionstudier, Pippa Norris (2011), som i sin tverrnasjonale kvantitative studie finner at det er borgerne innen veletablerte demokratier som i sterkest grad gir uttrykk for anti-autokratiske

holdninger. Det er også borgere innen eldre demokratier som i størst grad omfavner demokratiske verdier.

2.3.2 Tillit til andre demokratier

Det andre hovedargumentet bygger altså på antakelsen om at innenrikspolitiske normer for politisk atferd eksternaliseres til den utenrikspolitiske sfæren, hvor beslutningstakere som involveres i en interessekonflikt i stor grad tilnærmer seg konflikten på samme måte som man ville gjort dersom man stod overfor en innenrikspolitisk konflikt. De ferdigheter og erfaringer med konfliktløsning som man har opparbeidet seg på den innenrikspolitiske arena, anses som verdifulle også i utenrikspolitikken – om de lar seg anvende. Ettersom ikke-demokratier opererer under udemokratiske normer, innebærer dette derimot at et demokrati vil føre en mer aggressiv politikk overfor ikke-demokratier enn overfor demokratier. Forholdet mellom demokratiske stater er preget av gjensidig respekt og tillit, og borgerne stoler på at borgere innen tilsvarende veletablerte demokratiske regimer opererer under samme normer for politisk atferd, og dermed også evner å kontrollere sine ledere. Man vil derfor ikke frykte at en konflikt mellom likesinnede regimer eskalerer til krig (Doyle 1986; Maoz og Russett 1993; Owen 1994, 1997; Russett 1993).

“[P]eople in a democracy perceive themselves as autonomous, self-governing people who share norms of live and let live; they respect the right to self-determination of those others who are also perceived as self-governing and hence not easily led into aggressive foreign policies by a self-serving elite. The same structures and behaviors that are assumed to limit our aggression, both internally and externally, may be expected to limit similarly governed people in other polities”. (Ember, Ember og Russett 1992: 576)

Ikke bare vil det å erklære krig mot en annen demokratisk stat gå imot borgernes overbevisning av hva som er rett, og i så måte innebære en ekstra kostnad. Men dersom dette gjensidige tillitsforholdet brytes, vil det stille oss i en ekstra sårbar posisjon som stat. Gjensidig respekt og tillit mellom demokratier reduserer sikkerhetsdilemmaet. Dermed minsker også de relative fordelene som kan oppnås gjennom militære midler. Eksternalisering av normene for konfliktløsning kan i så måte også anses som en viktig sikkerhetspolitisk strategi, og det vil være viktig at disse normene overholdes (Maoz og Russett 1993).

“Within a transnational democratic culture, as within a democratic nation, others are seen as possessing rights and exercising those rights in a spirit of enlightened self-interest. Acknowledgment of those rights allows us to mitigate our fears that they will try to dominate us. That acknowledgment also prevents us from wishing to dominate them; a norm that it would be wrong to do so in effect raises the costs to us of doing so”. (Russett 1993: 32)

Den gjensidige tilliten – overbevisningen om at den andre parten i en konflikt ikke anser bruk av væpnet makt som et legitimt konfliktløsningsverktøy – bidrar, i demokratiske dyader, til å redusere eller fjerne en av de angivelig viktigste årsakene til mellomstatlig krig, nemlig sikkerhetsdilemmaet. Dette dilemmaet, som anses som en konsekvens av at det internasjonale systemet er anarkisk (dvs. ikke har noen sentral myndighet) og i sin essens er et selvhjelpssystem (Herz 1950; Jervis 1978), medfører at ethvert grep en stat foretar for å øke egen sikkerhet, samtidig reduserer (den opplevde) sikkerheten til andre stater. Av dette følger en spiraleffekt der opprustning besvares med opprustning, der gjensidig frykt og mistenksomhet råder mellom stater, og der konflikt- og krisesituasjoner av og til ‘naturlig’ eskalerer – av og til med mellomstatlig krig som resultat. I alvorlige konflikter mellom stater, uten en utvetydig øverste myndighet som kan regulere disse konfliktene, vil statene selv – gjennom diplomati, signaler, manøvreringer, oppvisning av beslutsomhet og, i siste instans, *troverdige demonstrasjoner av vilje til å gå til krig* – måtte ‘løse’ konflikten i den enes eller den andres favør (Fearon 1994: 587; Schelling 2008 [1966]). Jo lengre man er villig til å gå for å få sine krav igjennom – der bruk av væpnet makt markerer maksimal grad av beslutsomhet – jo sterkere forhandlingskort har man. Og motsatt: Dersom en stat i en alvorlig konflikt signaliserer manglende vilje til å benytte militære virkemidler, løper denne staten en reell risiko for at konflikten løses i favør av motparten.

I teorien vil derimot følgene av sikkerhetsdilemmaet for staters atferd endres dersom væpnet maktbruk ikke er noe reelt alternativ, forutsatt at begge (alle) stater i en konflikt er klar over at væpnet maktbruk ikke er noe alternativ verken for en selv eller for den andre parten. I slike tilfeller vil eskaleringspotensialet i konflikter ha et ‘tak’ som befinner seg under det militariserte nivået. Krig som et potensielt endelig alternativ er dermed ikke noe element i forhandlingene eller konflikten, begge stater er klar over dette, og derfor vil heller ingen av statene ha noe insentiv til å eskalere konflikten til det militariserte nivået. Og det er nettopp i *demokratiske dyader* – men da også *kun* i demokratiske dyader – at en slik gjensidig tillit eksisterer, ifølge mange (f.eks. Doyle 1983; Risse-Kappen 1995). I konflikter mellom demokratier kan altså eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer, og den gjensidige tilliten til at slike normer dominerer på begge sider av konflikten, modifisere, og til og med bidra til å fjerne sikkerhetsdilemmaets mekanismer og konsekvenser helt. Ifølge enkelte

beskriver dette i tillegg en dynamisk læringsprosess der den gjensidige tilliten mellom demokratier, og dermed også den dyadiske demokratiske freden, styrkes over tid (Cederman 2001; Maoz og Russett 1993: 627).

I sine relasjoner til ikke-demokratiske stater kan derimot ikke demokratiske stater unnslippe den usikkerhet som en internasjonal sfære preget av anarki representerer. Ikke-demokratier anvender eller eksternaliserer *udemokratiske normer* i sin utenrikspolitiske atferd, og oppfattes som – eller fryktes å være – aggressive, uforutsigbare, urimelige og potensielt farlige i en konfliktsituasjon (Owen 1994). Dette gjør en konfliktsituasjon mellom et ikke-demokrati og dens motpart særskilt anspent fordi ikke-demokratier i større grad er tilbøyelig til å bruke, eller true med å bruke, vold for å få gjennomslag for sine krav. Derav ligger det også i større grad en forventning hos motparten om at det ikke-demokratiske regimet vil ty til slike virkemidler. Forholdet mellom et demokrati og et ikke-demokrati vil i så måte være preget av mistillit og mangel på respekt. I en slik situasjon vil et demokrati anse det som vanskelig, og til og med ødeleggende, å eksternalisere sine demokratiske normer for atferd. Dette fordi disse normene, i den grad de reflekterer manglende vilje til å benytte væpnet makt, lett kan utnyttes av en motpart som ventes å være villig til også å benytte militære virkemidler i et forsøk på å 'løse' konflikten i egen favør. For å sikre sin egen overlevelse eller måloppnåelse, anser man det derfor som nødvendig å la sine demokratiske normer vike til fordel for 'udemokratiske' normer i sin relasjon til motparten. Ikke nødvendigvis fordi dette er ønskelig, men fordi situasjonen krever det (Russett 1993, Maoz og Russett 1993).

Når det gjelder empiriske studier knyttet til det normbaserte argumentet, som kan understøtte disse teoretiske argumentene, er Maoz og Russetts (1993) kvantitative studie den mest refererte på feltet, og derfor et naturlig startpunkt. Artikkelen er ikke bare viktig teoretisk, men tar også sikte på å teste forklaringskraften til både normative og institusjonelle argumenter. Særskilt sterk støtte finner de til det normative argumentet på dyadenivå (i perioden 1946–1986). I analysen måler de normer i form av indikatorer som innenrikspolitisk stabilitet, innenrikspolitisk vold/henrettelser og innenrikspolitisk konflikt. Sett bort ifra de empiriske funn som allerede er nevnt i teoridelen, viser deres videre tester også at de tre målene for demokratiske normer har en tendens til vise signifikant reduksjon i sannsynlighet for konflikt innen dyader, selv når de institusjonelle begrensninger innen regimer er små. Kontrollert for andre faktorer som velstand, økonomisk vekst, alliansetilknypning, naboforhold og militær kapasitet, hevder de også å finne robust støtte for at det demokratiske fredsfenomenet ikke er en spuriøs effekt. Videre har Dixon (1993, 1994) og Dixon og Senese

(2002) gjennom sine kvantitative analyser, basert på argumentet om regulert politisk konkurranse (*bounded competition*), demonstrert at sannsynligheten for at tvister mellom stater vil løses på fredelig vis gjennom forhandlinger og kompromiss, er positivt korrelert med graden av demokrati. Tvister mellom demokratiske stater er også betydelig kortere enn tvister som involverer minst en udemokratisk stat. Ikke minst er demokratiske stater mer villige til å involvere en tredjepart for mekling. Dette fordi politiske ledere kan tillate seg å følge de samme normative retningslinjer for avgrenset konkurranse som de er vant til å forholde seg til ved interesse- og verdikonflikter innenriks.

Når det gjelder studier knyttet til det normative argumentet, har disse hovedsakelig analysert atferden til stater og politiske eliter. Det er likevel verdt å merke seg at disse studiene bygger på en argumentasjon som ikke gjør det urimelig å forvente tilsvarende empiriske funn også for borgere av demokratiske stater. Samtidig skal man på bakgrunn av slike funn også være forsiktig med å anta at liknende atferd nødvendigvis også gjør seg gjeldende blant folket. Som Huth og Allee (2002: 103, 186) påpeker, kan det her være forskjeller med hensyn til politisk toleranse, kunnskapsnivå, partitilknytning og andre dimensjoner blant borgere som spiller inn. Slike variasjoner innen befolkningen er påpekt av flere studier (Braumoeller 1997; Etzioni-Halevy 1993; Holsti 1996; Kullberg og Zimmerman 1999; Murray og Cowden 1999; Putnam 1976; Verba 1987; Zaller 1992). Huth og Allee (2002) påpeker dermed at deres analyse tilknyttet det normative argumentet hovedsakelig må ses i lys av elitens normer for politiske forhandlinger, og hvordan disse påvirker utenrikspolitisk beslutningstaking. I sin omfattende kvalitative studie med fokus på territorielle interstatlige tvister, tester de både det normative og det institusjonelle argumentet. I sin modelltesting knyttet til politiske normer, finner de robust støtte for at ledere i stabile veletablerte politiske systemer er lite tilbøyelige til å ta initiativ til militær maktbruk, og foretrekker forhandlinger fremfor tvang i sin tilnæringsmetode for å endre territoriell status quo. Dette gjør seg gjeldende på dydenivå så vel som på monadisk nivå, mens de betegner ikke-demokratier som den aggressive part som eskalerer konflikten.

Samtidig som man bør være litt forsiktig med å anta at tilsvarende atferd eksisterer blant borgere, er det heller ikke urimelig å anta at lederens vilje til forhandlinger og kompromiss nettopp er basert på borgernes ønske, heller enn en tilnæringsstrategi til konflikten som lederen selv foretrekker. Som Owen (1994) påpeker, trenger ikke lederens tilnærming til en utenrikspolitisk konflikt være den politikk han helst ønsker å føre overfor motparten. Noen demokratiske ledere kan for eksempel foretrekke realpolitikk i sin omgang med andre stater, tross i at motparten er en liberal stat. Men som Owen argumenterer, vil slike ledere, i frykt for

å miste sin posisjon, handle i tråd med liberale verdier og prinsipper slik det forventes av ham. Lederens atferd i utenrikspolitiske konflikter kan i så måte også tolkes som en refleksjon av blant annet borgernes ønske, noe som også understøttes av Mintz og Gevas (1993: 499) eksperimentelle studie, hvor de blant annet konkluderer med følgende: "Simply stated, since it is not 'right' to fight another democracy, the public does not give credit to leaders if they do so. Thus leaders have no incentive to fight another democracy".

Mintz og Geva (1993) vakte oppsikt som den første *eksperimentelle* studie innen demokratisk fred, og er særskilt relevant i denne sammenheng fordi det er en analyse på individnivå. Til tross for at denne studien bygger på et snevert utvalg som gjør den lite egnet for generalisering, ytrer den sterk støtte til den normative forklaringsmodellen. Med utgangspunkt i hypotetiske konfliktsituasjoner med fiktive stater utførte de tre eksperimentelle studier med tre grupper av respondenter kategorisert som amerikanske studenter, israelske studenter og amerikanske voksne. De finner at respondentene anser militær maktbruk mot et annet demokrati som svikt i utenrikspolitikken, men at dette ikke gjelder i like stor grad dersom motparten er et ikke-demokrati. I konfrontasjon med et ikke-demokrati anerkjenner respondentene i større grad militær maktbruk som et aktuelt virkemiddel. Men viktigere, med hensyn til det normative argumentet, er det at disse respondentene først og fremst foretrekker ikke-voldelige virkemidler, som blokade og isolasjon av motparten, fremfor militær maktbruk, uavhengig av regimetype. Videre hevder forfatterne at studien indikerer at de fellestrekk man har med andre demokratier, gir større tro på muligheter for å løse konflikten på andre måter enn ved militær maktbruk. Manglende fellestrekk med autokratier kan på sin side lede til liten tro på fredelig løsning selv om det er ønskelig, og derav en oppfatning av at ikke-demokratiske regimer i større grad "may deserve to be victim of force" (Mintz og Geva 1993: 499). Dette er et beslektet argument til normativ teori, tilknyttet konstruktivismen. Konstruktivismen forklarer konflikt med at oppfatninger av inn-grupper og ut-grupper kan dannes på bakgrunn av felles sosial identitet, hvor blant andre Rousseau (2006) og Mintz og Geva (1993) demonstrerer hvordan felles kulturelle overbevisninger og erfaringer kan redusere vår oppfatning av trusselnivå. Og omvendt: manglende fellestrekk mellom kultur og regimer forsterker det oppfattede trusselnivået (se også Geva og Hanson 1999; Johns og Davies 2012).

Ember, Ember og Russett (1992) hevder også at deres resultater indikerer at folk som lærer å være enige om å være uenige, og som samtidig har en viss kontroll over den politiske prosessen, lærer at konflikter med andre mennesker som har tilsvarende felles ideer om den politiske prosessen, kan løses på en fredelig måte. I form av sin noe utradisjonelle

antropologiske tilnærming gjennomførte de en kvantitativ komparativ studie av kulturer, hvor de fant det de betegner som robust støtte for at politiske enheter organisert rundt deltakelse og ikke-autokratiske prinsipper ikke kriger mot hverandre. Sett på bakgrunn av at de selv hevder at de med rette kan karakterisere institusjoner og kultur innen disse enhetene som demokratiske, konkluderer de med at "...we have one more piece of evidence to support the proposition that democratically governed people are less likely to fight one another than are autocratically governed peoples" (Ember, Ember og Russett 1992: 594). De ytrer noe sterkere støtte til mål tilknyttet innenrikspolitiske kulturelle aspekter ved demokratiske samfunn, men tross et robust funn, påpeker de også at resultatet bygger på et noe snevert utvalg av caser.

Etter Mintz og Gevas (1993) pilotstudie har andre funnet lignende resultater basert på eksperimentelle undersøkelser av opinionens holdninger til maktbruk i alvorlige utenrikspolitiske konflikter. Kulturell og regimemessig likhet virker å være en fremtredende forklaringsfaktor bak utenrikspolitiske oppfatninger hos befolkningen i demokratier (Geva og Hanson 1999; Johns og Davies 2012; Tomz og Weeks 2013). Disse studiene er særlig viktige tatt i betraktning at normargumentet i demokratisk fredsteori hviler på spesielle antagelser om preferansene til *borgere* eller *opinionen*. Således representerer disse resultatene en mer spesifikk empirisk test av en sentral komponent av demokratisk fredsteori, nemlig normargumentet. Der flertallet av kvantitative empiriske studier fastslår at demokratier sjelden kriger mot, eller militariserer konflikter med andre demokratier, gir eksperimentelle studier en mer direkte pekepinn på hvilke årsaksfaktorer som kan ligge bak disse observasjonene. Den empiriske analysen i denne studien vil, på sin side, også kunne gi et bidrag til å belyse årsaks mekanismer – og særskilt normargumentet – all den tid jeg undersøker hvorvidt befolkningen i demokratier har internalisert det man kan kalle 'demokratisk-pasifistiske' normer.

2.4 Den fredsskapende effekten av demokratiske institusjoner

Det institusjonelle argumentet viser til kompleksiteten i den politiske beslutningsprosessen som et hinder for demokratisk valgte lederes muligheter til å føre en aggressiv og kostbar utenrikspolitikk. Her kan man peke på to hovedargumenter: 1) maktfordeling mellom politiske institusjoner som begrenser krigshissige lederes handlingsrom; og 2) en befolkning som er lite villig til å bære de økonomiske og menneskelige kostnadene ved krig, hvorav

handling uten utbredt støtte blant velgermassen vil medføre stor politisk risiko for lederens egen posisjon. Argumentene opererer både på dyadisk og monadisk nivå. På *dyadisk* nivå argumenteres det for at demokratiske stater har tillit til hverandre fordi de ved en konflikt er klar over at begge parter er tilsvarende institusjonelt begrenset. Veien frem mot krig blir en forholdsvis tidkrevende prosess for begge parter, og i mellomtiden vil de ha tid til å forhandle seg frem til en løsning uten at de trenger å frykte eskalering eller et angrep fra en motpart som er underlagt de samme institusjonelle begrensninger. Ifølge denne typen teoretisering reduseres sikkerhetsdilemmaet altså ikke bare av eksistensen av demokratiske normer, men også (eller kanskje til og med kun) av institusjonelle barrierer. Ikke-demokratiers ledere, på sin side, er ikke (i samme grad) hemmet av institusjonelle begrensninger, og som følge av dette vil mistillit og frykt mellom partene lettere resultere i at konflikten eskaleres (Russett 1993). I alvorlige konflikter der minst ett av landene er ikke-demokratisk, vil altså sikkerhetsdilemmaet bestå.

På *monadisk* nivå finner man argumentet tilknyttet borgernes motvilje mot å påta seg kostnadene ved krig. For institusjonell teori er dette noe problematisk fordi den så langt kun har overbevisende empirisk grunnlag for å hevde eksistensen av en dyadisk demokratisk fred. Men før jeg går videre inn i den diskusjonen (seksjon 2.4.2), vil jeg presentere den antatte begrensende effekten av maktbalanseprinsippet.

2.4.1 Maktfordeling mellom politiske institusjoner

Selv om det hovedsakelig er borgerens rolle som står sentralt i denne studien, er argumentet knyttet til maktfordeling helt essensielt innen institusjonell teori, og må derfor vies en liten underseksjon. Morgan og Campbell (1991) peker på tre strukturelle trekk ved det demokratiske innenrikspolitiske system som kan ha konsekvenser for den utenrikspolitikk som føres. Dette fordi institusjonell utforming i demokratier virker til å begrense lederens handlingsrom, og til å mobilisere politiske krefter som taler for fred. For det første kan man altså peke på maktfordeling mellom lovgivende og utøvende myndighet. Dette innebærer at den utøvende makten, i de tilfeller der denne har et ønske om å gå til krig, normalt ikke har mulighet for å føre en slik politikk dersom den ikke kan mobilisere tilstrekkelig med støtte for dette innen den lovgivende forsamling. Selv om støttespillere av institusjonell teori generelt anerkjenner både stemmegivning og maktbalanse som hemmende for krigshissige leders handlingsrom, argumenterer Morgan og Campbell (1991) særskilt sterkt for den fredsskapende effekten av maktfordelingsprinsippet:

“[D]emocratic leaders know that the electoral consequences of their decisions can often be delayed for months or years, the fear of failure at the polls should be the least important constraint. The most important should be the ability of another institution to block directly a decision for war”. (Morgan & Campbell 1991: 192)

I tillegg til støtte fra lovgivende myndighet, pekes det også på nødvendigheten av støtte fra andre viktige aktører innen myndighetsapparatet, som byråkrati og innflytelsesrike interessegrupper, for å kunne legitimere bruken av makt (Maoz og Russett 1993; Russett 1993). Videre peker Morgan og Campbell (1991) på at institusjonalisert politisk konkurranse gjør det mulig for den politiske opposisjonen å slå politisk mynt på eventuell feilslått politikk fra regjeringen, noe som tvinger politikere til å vurdere sine politiske trekk svært nøye i frykt for egen posisjon. Til slutt kan man peke på at demokratiske ledere er utvalgt av et organ, for eksempel av sine partifeller ved valg på et landsmøte. Om lederen viser seg å ha autoritære tilbøyeligheter, uten evne til å samråde med andre partimedlemmer i beslutningen om hvorvidt man bør gå til krig, vil han eller hun stå i fare for å bli erstattet av en mer inkluderende leder. Demokratiers institusjonelle begrensninger kan i så måte altså gjøre det mulig for mindre krigsvillige politiske krefter å moderere politikken, og ikke minst svekke en sittende leders politiske posisjon.

2.4.2 Folkets makt gjennom stemmegivning

Det andre hovedargumentet viser altså til hvordan politiske ledere begrenses gjennom folkets rett til å avgi stemme gjennom regelmessige, frie politiske valg. På denne måten blir valgte ledere ansvarliggjort for sin politikk, og folket kan på grunnlag av den politikk som føres derav vurdere å straffe det politiske lederskap ved avsettelse, eller belønne dem i form av å la dem forbli i sin posisjon, ut i fra om de anser sine interesser for å være ivaretatt. Institusjonell teori vektlegger som sagt Kants (2002 [1795]) tese om at borgere i utgangspunktet stiller seg motvillige til å påta seg både kampen og kostnadene ved krig (Reiter og Tillman 2002).

“In a long or losing war, large parts of the electorate will pay severe costs in money and blood. If that happens, the democratic leader and party can expect to be thrown out of office, especially if it was a ‘war of choice’ rather than resisting a clear attack. So a wise democratic leader will anticipate such an electoral response and avoid starting a war in the first place”. (Russett 2009: 21)

Institusjonell teori argumenterer altså for at ledere er sensitive overfor velgermassen som i hovedsak er pasifistisk og lite risikovillig. En politisk leder som involverer staten i krig, utsetter seg for stor politisk risiko ut i fra det faktum at hans politiske makt er fundert på bred

politisk oppslutning blant velgermassen. Han forventes derfor “to take popular attitudes into account when making decisions” (Morgan og Campbell 1991: 190; se også Bueno de Mesquita og Siverson 1995, 1997; Reiter og Stam; 1998; Reiter og Tillman 2002). Som nevnt innledningsvis i seksjon 2.4, kommer man likevel ikke unna det faktum at forklaringen på borgernes motvilje mot krig ligger på monadisk nivå, noe som gjør den sårbar for kritikk: “The shortcoming of the institutional-structural argument is that they cannot account for the democratic citizens’ willingness to fight wars against non-democracies” (Elman 1997: 13). Videre påpeker Layne (1994: 12)

“If citizens and policymakers of a democracy were especially sensitive to the human and material costs of war, that sensitivity should be evident whenever their state is on the verge of war, regardless of whether the adversary is democratic: the lives lost and money spent will be the same” (Layne 1994: 12).

Dersom borgerne er sensitive til kostnadene ved krig, burde det altså ikke spille noen rolle om motstanderen er et demokrati eller et ikke-demokrati (eller et semi-demokrati). Men som diskutert innledningsvis, er det altså minimalt med empirisk støtte for en monadisk effekt av demokratisk fred. Når det er sagt, har man likevel ikke testet denne tesen på individnivå, og man kan derfor ikke utelukke at argumentet til Kant kan gjøre seg gjeldende på monadisk nivå (hvor det i utgangspunktet hører hjemme) i denne studien.

Selv om dette argumentet ikke er testet på individnivå, er det tidligere gjort studier som kan indikere at man har å gjøre med en pasifistisk velgermasse i demokratier, og at politiske ledere oppfatter dem som sensitive til kostnadene ved krig. Reiter og Tillmans (2002) kvantitative studie tar sikte på å teste Kants argumentasjon gjennom følgende hypotese: ‘Jo mer inkluderende en stats valgsystem er, jo mindre sannsynlig er det at staten initierer konflikt’. De tar utgangspunkt i 37 demokratier (i perioden 1919–1992), og finner at jo større andel av velgermassen som stemmer, jo mindre er sannsynligheten for at staten initierer mellomstatlige konflikter. Dette sier derimot ingenting direkte om *årsakene* til demokratiske velgeres angivelige motvilje mot krig, men den understøtter argumentet om en pasifistisk velgermasse som reduserer sannsynligheten for at staten involveres i krig eller militariserte konflikter. Videre studier av Siverson (1995) og Reiter og Stam (1998, 2002) viser derimot at dersom demokratier først starter kriger, lider de få menneskelige tap. I så måte taler dette for at demokratiske ledere unngår kriger som påfører borgerne store kostnader. Dette understøttes også av Bueno de Mesquita og Siversons (1995) kvantitative analyse basert på data om staters krigsinvolvering (mellom 1816 og 1975). De konkluderer med at når en politisk leder involverer staten i krig, er sannsynligheten for å bli avsatt stor. For ledere av autoritære

regimer reduseres denne sannsynligheten jo lengre han har sittet med makten, mens dette ikke gjør seg gjeldende i like stor grad for demokratiske ledere. Videre finner de at sannsynligheten for avsettelse øker ved høye krigskostnader og dersom man lider militært nederlag – dette gjelder for ledere av begge typer regimer.

Men i motsetning til hva som er tilfelle med autokrater, tenderer demokratiske ledere til å ‘velge’ å utkjempe kriger med relativt lav risiko for å bli beseiret (Bueno de Mesquita m.fl. 1999; Gelpi og Griesdorf 2001). Seier i åpenbart ‘vinnbare’ kriger med lave økonomiske og menneskelige kostnader kan også styrke en demokratisk leders popularitet (Eichenberg 2005). At demokratisk valgte ledere er særskilt kalkulerende, og av frykt for politisk nederlag på hjemmebane kun initierer kriger de er rimelig sikre på å vinne, understøttes også av Reiter og Stam (2002, 1998)¹⁰. I sin omfattende studie med fokus på hvorfor demokratier vinner en disproportjonal andel av de kriger de kjemper, konkluderer de med at

“the constraints imposed by democratic political institutions push elected leaders to fight short, successful, low-cost wars and to avoid potential foreign policy disasters”. Specially, these studies have found that public opinion is generally reasonable, rational, and stable, thus providing a reliable foundation for foreign policy debate. Following military defeat, democratic leaders lose power faster than do autocratic leaders. Fear of eroding public support leads democracies to tend to fight shorter wars with fewer casualties”. (Reiter og Stam 2003: 171)

Når det er sagt, har det også vært en diskusjon om hvorvidt valgcyklusen kan påvirke når en politisk leder tar initiativ til konflikt. Huth og Allee (2002; se også Gaubatz 1991) finner at demokratier har større sannsynlighet for å involveres i krig like etter et valg. Dette som følge av at lederne da føler seg mindre utsatt med tanke på avsettelse. Wang (1996) og Russett (1990) hevder at militær maktbruk er mer sannsynlig like før et valg, mens Leblang og Chan (2003) ikke klarer å avdekke noen systematisk sammenheng. Kanskje mer interessant er studien til Zeigler, Pierskalla og Mazumder (2013), som tar utgangspunkt i gjenværende valgperioder. De finner på sin side at demokratisk valgte ledere som er inne i siste valgperiode, er mer krigsvillige enn ledere som fortsatt har mulighet for gjenvalg. I siste valgperiode øker sannsynligheten for å initiere konflikt med hele 50 %, noe som indikerer at velgermassen har en sterkt begrensende effekt på lederens tilbøyelighet for krigføring. Konfliktsøkende atferd øker også jo mindre lederen er begrenset av prosessen knyttet til valg.

---

¹⁰ Bueno de Mesquita m.fl.s (1999, 2003) spillteoretiske modell argumenterer vider for at kostnadene ved feilslått politikk er større for demokratiske ledere enn for autokratiske ledere. De førstnevnte er derfor særskilt tilbøyelige til å unngå konfrontasjon med demokratiske stater fordi de er klar over at demokratiske stater vil kjempe like hardt som dem selv. Autokratiske stater har derimot mindre å tape ved å trekke seg, og demokratier er dermed mer tilbøyelige til å konfrontere dem. Demokratiske ledere er på bakgrunn av dette også i større grad tilbøyelige til å tilføye ekstra ressurser til krigføringen dersom det oppstår frykt for å bli beseiret.

Leblang og Chan (2003: 387) hevder at noe av problemet med institusjonell demokratisk fredsteoris oppslutning omkring Kants argument knyttet til den pasifistiske velgermassen, er at denne teoretiseringen i liten grad er underbygget av empiri og i stor grad kan sies å bygge på en antagelse. Uten at de utdyper dette noe særlig videre, kan man anta at dette har sin rot i at ingen av de studiene jeg har nevnt ovenfor, opererer med data på individnivå. Det Leblang og Chan (2003: 387) derimot påpeker, er at dette medfører at man delvis må belage seg på å referere til studier innen atferd og opinion, som ut fra deres syn danner et noe tynt grunnlag for påstanden. Om man derimot likevel skal vise til studier innen opinionsforskning, kan den til en viss grad sies å understøtte Kants teori om at borgere er sensitive til de kostnadene en krig påfører både samfunn og den enkelte innen demokratier som USA og i Europa. Mueller (1973) var den første som i sin tid hevdet å finne en sammenheng mellom den amerikanske opinionens støtte til krigføring og antall drepte på slagmarken. Denne påstanden gjør seg fortsatt gjeldende, men er noe moderert, og man har også gått videre i å se på andre faktorer som også kan påvirke folkeopinionen. Larson (1996; se også Larson og Sarych 2005) er i denne sammenheng anerkjent for sine studier hvor han hevder å avdekke at amerikanske borgeres støtte til militære operasjoner skjer på grunnlag av kostnad-nytte-vurderinger. Her veier borgerne fordeler med hensyn til hva som står på spill, hvilket formål krigen har og sannsynligheten for suksess, opp mot potensielle kostnader i form av finansielle og menneskelige tap. Videre studier av pågående krigføring viser tilsvarende resultater med hensyn til borgerens rasjonelle kalkuleringer, hvor det likevel er krigens *formål* som er den faktor som har størst innvirkning på opinionens støtte (Eichenberg 2005; Feaver og Gelpi 2004; Gelpi, Feaver og Reifler 2005–2006; se også Eichenberg 2007: 396).^{11 12}

Så langt har jeg pekt på det tradisjonelle argumentet innen institusjonell teori med vekt på borgernes makt til å kontrollere sine ledere. Mansfield og Snyder (2002), på sin side, bruker institusjonell teori i sin studie til å forklare hvordan lederne også kan drive massene til krig innen demokratiserende regimer. Grunnet svake politiske institusjoner og fravær av regulert politisk konkurranse tenderer den politiske eliten altså til å anvende nasjonalistisk retorikk for å mobilisere støtte i befolkningen i den populistiske rivaliseringen, noe som ofte resulterer i en krigsfremmende politikk (Mansfield og Snyder 2002). Som det blir skrevet mer om i

---

¹¹ Everts (2000) viser også at europeisk opinion er sensitiv til risiko og tap.

¹² Samtidig er det kritiske røster som stiller seg tvilende til at borgeren er så rasjonelt kalkulerende i sine standpunkt. Dette blant annet på bakgrunn av at amerikanske atferdforskere har avdekket et lavt kunnskapsnivå når det gjelder forhold innen den politiske sfæren blant den amerikanske befolkning, og særskilt når det gjelder faktaspørsmål knyttet til politikk. Se bl.a. Gilens (2001).

kritikken av demokratitesen (Kapittel 3), anser også realistene nasjonalisme som en (sekundær) trigger til interstatlig konflikt, da for alle type regimer.

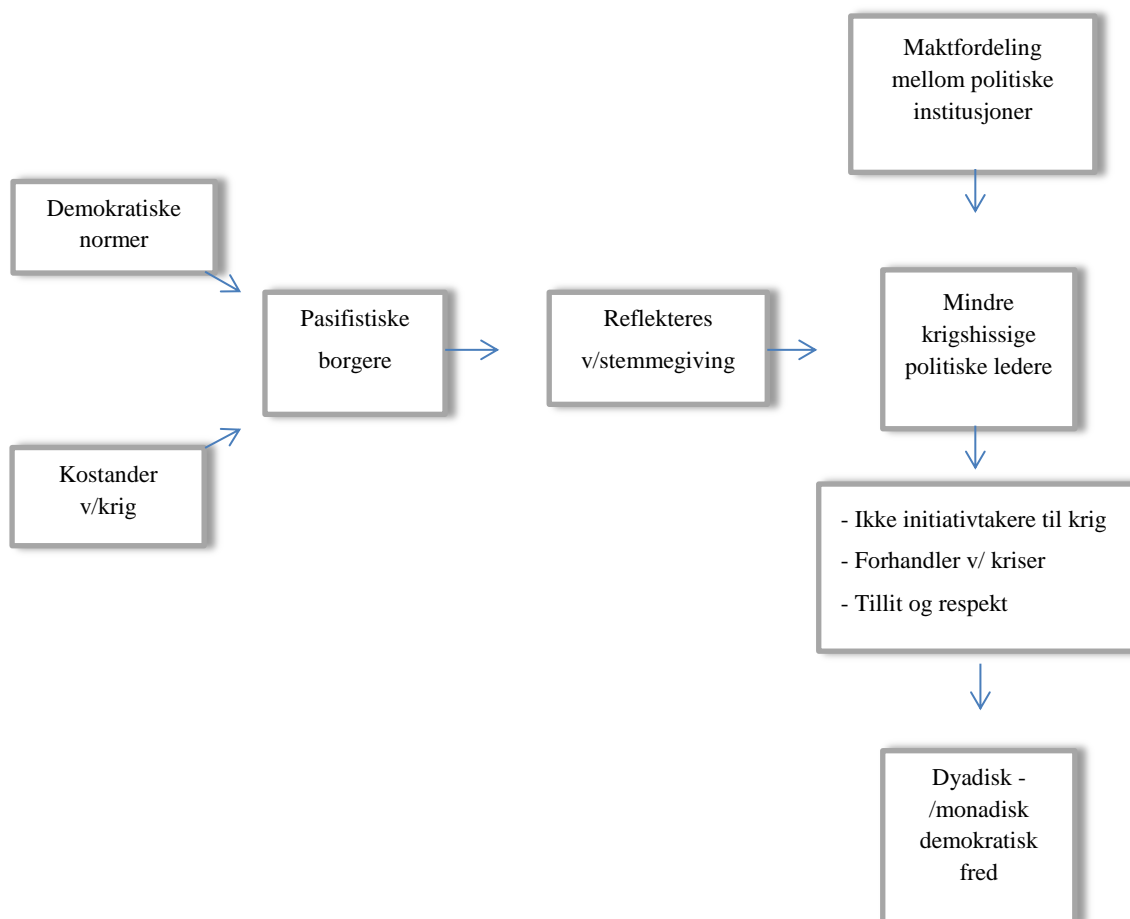
“Although nationalists often believe that their nation is unique or special, this conclusion does not necessarily mean that they think they are superior to other peoples, merely that they take pride in their own nation. However, this benevolent nationalism frequently turns into ugly hyper-nationalism – the belief that other nations or nation-states are both inferior and threatening and must therefore be dealt with harshly. In such a situation people who love their own nation and state can develop an attitude of contempt and loathing toward the nations who inhabit opposing states”. (Mearsheimer 1990: 211)

På grunnlag av en rekke særtrekk som kjennetegner fullverdige demokratiske samfunn, kan man derimot anta at borgerne innen disse statene er mindre tilbøyelige til å omfavne hyper-nasjonalisme, og heller gir uttrykk for nasjonal stolthet via andre kanaler. Som Owen (1994) blant annet peker på, vil illiberale politiske ledere innen liberale stater få lite gjennomslag og støtte i velgermassen om de forsøker seg på en aggressiv utenrikspolitisk tone, særlig overfor andre liberale demokratier. Dette fordi liberale opinionsledere vil bruke ytringsfriheten og tilgjengelige og befestede demokratiske kanaler til å mobilisere motstand mot en slik politikk i befolkningen. Hyper-nasjonalisme vil dermed vanskeligere få roffeste, og man kan anta at nasjonal stolthet grunnet fredelige verdier kommer til uttrykk gjennom mer fredelige kanaler. Ifølge Dalton (2004: 44) er for eksempel amerikanerne de som i størst grad gir uttrykk for nasjonal stolthet, blant annet gjennom viktige internasjonale sportsarrangementer som De olympiske leker, og dette hevder han gjelder også i stor grad for andre vestlige demokratier.

Kapittel 2 har redegjort for de viktigste dimensjonene, empiriske funnene, argumentene og årsaksforklaringene innen demokratisk fredsteori. Spesielt fremtredende er, for det første, tendensen i litteraturen til å hevde at empirisk støtte først og fremst gjelder tesen på *dyadisk* nivå. Dette er, som før nevnt, noe utfordrende for fagfeltet som følge av at de teoretiske forklaringene tenderer til å skape forventninger også om demokratisk fred på *monadisk* nivå. For det andre er debatten mellom tilhengere av *normative* og tilhengere av *institusjonelle* årsaksforklaringer pågående. Min egen empiriske analyse (Kapittel 5) kan ikke gi definitive svar når det gjelder disse to debattene. Derimot vil jeg hevde at studien i alle tilfelle kan bidra til å gi *forsøksvise* svar på sentrale problemstillinger innenfor demokratisk fredsforskning. Først og fremst gjelder dette det teoretisk grunnleggende spørsmålet om det i det hele tatt forholder seg sånn at borgere i demokratier ‘formes’ av sin regimetilhørighet på en slik måte at de internaliserer ‘pasifistiske’ verdier og holdninger, som jo særlig demokratisk fredstesens

normative retning forutsetter. Ved å operasjonalisere begrepet ‘pasifistiske-demokratiske normer’ (ved bruk av en variabel som måler borgeres krigsvilje), og ved å undersøke samspillet mellom stats- eller regimnivået og individnivået, tar jeg i denne studien sikte på å undersøke den empiriske holdbarheten til det som i det meste av litteraturen kun har forblitt en teoretisk forutsetning. Videre vil funnene i Kapittel 5, sammenstilt med annen teoretisk og empirisk forskning på feltet, også kunne gi svar som er nyttige for den bredere debatten rundt spørsmålet om dyadisk vs. monadisk demokratisk fred. Figur 2.1 oppsummerer den teoretiske årsakskjeden som danner grunnlag for min studie som helhet.

Figur 2.1 Kausale mekanismer som leder til monadisk/dyadisk demokratisk fred

Kapittel 3

Kritikerne av demokratisk fredstesen

Til tross for at tesen om den demokratiske freden – spesielt i dens dyadiske versjon – tilsynelatende høster betydelig støtte i litteraturen, er det mange som stiller seg kritisk både til dens empiriske og teoretiske grunnlag og holdbarhet. Dette kapittelet tar for seg viktige elementer av denne kritikken. Først gjennomgås teoretiske argumenter fra den såkalte økonomiske eller kommersielle fredslitteraturen, som kort fortalt hevder at økonomiske heller enn regimerelaterte faktorer er avgjørende for om stater tyr til væpnet maktbruk. Deretter tar jeg for meg den kritikken mot demokratisk fredsteori som først og fremst kommer fra skoleretningen realismen. Denne kritikken fokuserer delvis på demokratisk fredsteoris angivelige manglende empiriske grunnlag, men ikke minst pekes det på teoretiske problemer. Typisk hevder kritikerne at den korrelasjonen som påstås å eksistere mellom regimetype og krigsvilje, er spuriøs: Verken institusjonelle eller normative argumenter gir – ifølge kritikerne – en overbevisende forklaring på hvorfor kriger (eller militarisering av kriser) oppstår.

3.1 Økonomisk fred

Økonomisk eller kommersiell fredsteori kan sies å være både en konkurrent til og en forlengelse av demokratisk fredsteori. Tesen om at økonomisk liberalisme er fredsskapende, er en forlengelse, og en integrert del (Doyle 1986, 2005), av demokratisk fred i den forstand at begge teoriretninger vektlegger den innvirkning utbredelsen av *liberale prinsipper* har på viljen til å gjøre bruk av væpnet makt. Mer konkret utgjør økonomiske argumenter en viktig del av de institusjonelle demokratisk fred-argumentene. Det hevdes nemlig at demokratier er mindre tilbøyelige til å gå til krig fordi demokratiske ledes handlingsrom innskrenkes av velgerne og/eller andre statsmakter som ikke ser seg tjent med væpnet konflikt. Krigens

kosntader – inkludert de *økonomiske* kostnadene – er den underliggende forklaringsfaktoren her.

Det gir likevel mening å separere mellom demokratisk og økonomisk fredsteori, og dette skillet gjøres da også i litteraturen, der det gjerne hevdes at det forholdet mellom regimetype og fred som er avdekket empirisk i bunn og grunn er spuriøst. Demokratiske stater er også vanligvis de rikeste statene, de mest økonomisk liberale statene, og de statene som er tettest integrert i verdensøkonomien (Gartzke 2007; Mousseau 2013; Weede 2010). Ifølge økonomisk fredsteori er det de sistnevnte faktorene – og ikke regimetype i seg selv – som er avgjørende som en barriere mot krig.

Økonomisk fredsteori kommer i tre hovedversjoner: krigens kostnader og gevinster, gjensidig økonomisk avhengighet, og kapitalistisk fred. For det første hevder flere at det er et stort (og stadig voksende) misforhold mellom de gevinster som kan høstes ved krigføring, og de kostnader som må bæres (Fettweis 2003; Kaysen 1990; Mandelbaum 1998–1999). Krig lønner seg ikke, er den enkle versjonen av tesen. For det første øker de forventede kostnadene ved krig parallelt med økt velstandsnivå: Jo rikere et land er, desto mer har man (økonomisk) å tape på krig. Og for det andre er det i dagens teknologiske og økonomiske komplekse verden lite eller ingenting å tjene på okkupasjon. Territorium har mistet mye eller kanskje all sin verdi som potensiell krigsgevinst, hvor velferd og velstand nå i betydelig grad kan fremskaffes uavhengig av type territorium eller landområders størrelse.

For det andre hevder mange at økonomisk gjensidig avhengighet mellom stater i de fleste tilfeller gjør mellomstatlig krig til irrasjonell atferd (McDonald og Sweeney 2007; Rosecrance og Thompson 2003; Weede 2010). Tradisjonelt har slike argumenter fokusert på handelssamarbeid mellom stater som en konfliktmodererende faktor. Jo tettere handelsbånd det er mellom to stater, jo mer har begge disse statene å tape på å eskalere konflikter seg imellom. I de senere år har denne tesen blitt supplert av argumenter som vektlegger den økende kompleksiteten i globaliseringsfenomenet. Nye, tungtveiende aktører med transnasjonale interesser – ikke minst multinasjonale selskaper – synes til å desentralisere produksjonsprosesser, noe som i sin tur bidrar både til å forsterke avhengigheten mellom (spesielt industrialiserte) stater og til å senke gevinstene og øke kostnadene ved erobring av territorium (Brooks 1999; Pollins 2008).

For det tredje hevder flere eksistensen av en såkalt 'kapitalistisk fred'. Her er hovedargumentet at demokratiske regimer i seg selv ikke er spesielt fredsskapende. Den avgjørende faktoren er heller at politisk liberalisme korrelerer med økonomisk liberalisme og kapitalisme, og det er den økonomiske snarere enn politiske organiseringen av en stat som

bidrar til fred (Gartzke 2007; McDonald 2007; Mousseau 2013). Den økte utbredelsen av og innflytelsen til finanskapitalen bidrar til å redusere potensielle gevinster knyttet til geopolitisk konkurranse mellom stater. Markeder utgjør den 'nye' konkurransearenaen. Suksessfulle stater er de statene som fokuserer på økonomisk utvikling og foredling av markedsøkonomien. Kapitalisme bidrar til fred.

Alle de tre versjonene av økonomisk fredsteori vil bli kontrollert for i den empiriske analysen. Dette gjelder både argumenter på land(år)nivå – operasjonalisert ved handelsintegrasjon, utenlandsinvesteringer og økonomisk utvikling – og på individnivå (personlig inntekt). Men før jeg kommer så langt, vil jeg gjennomgå den delen av litteraturen som mer konkret kritiserer demokratisk fredstesens empiriske og teoretiske grunnlag.

3.2 Teoretiske problemer med den demokratiske fredstesens

Demokratisk fredsteori har også mange øvrige kritikere, hvorav flere tilhører skoleretningen realismen. Disse kritikerne kan anses som viktige fordi de har bidratt til videreutvikling og diskusjon knyttet til både teori og empiri, i tillegg til å vise til alternative forklaringer til den demokratiske freden.

Hovedårsaken til at realistene gjerne stiller seg sterkt kritiske til den demokratiske fredstesens, er at den hovedsakelig, som Maoz (1998: 9) formulerer det, "challenge[s] one of the cornerstones of neorealist and systemic perspectives". Den demokratiske fredslitteraturens fokus på statsnivået – Waltz' (2001 [1959]) *second image* – vektlegger altså staters interne prosesser og strukturers konsekvenser for internasjonal krig og konflikt. Realistene, på sin side, og særlig nyrealismen (Mearsheimer 1990; Waltz 1979), hevder at den internasjonale strukturen – det globale anarkiet og det resulterende selvhjelpssystemet – forblir den samme, uavhengig av staters interne sammensetning eller endringer. Som Layne (1994) påpeker: "As systemic structure is the primary determinant of international political outcomes, structural constraints mean that similarly placed states will act similarly, regardless of their domestic political systems". Alle stater – uavhengig av regimetype – må besørge egen sikkerhet, og alle stater må forberede seg på krig, være oppmerksomme på betydningen av relativ makt, søke å hevde sine interesser gjennom å vise besluttsomhet i konfliktsituasjoner og, i det hele tatt, utvise en utenrikspolitisk atferd i tråd med den atferd suksessfulle stater alltid har utvist, der krig fra tid til annen er en 'nødvendighet'. Ifølge denne tankegangen spiller ikke regimetype i seg selv noen vesentlig rolle. I den grad det virkelig er slik at demokratier opptrer mer

‘pasifistisk’ på den internasjonale arena enn ikke-demokratier (og langt fra alle er overbevist om dette; se seksjon 3.3), må det være andre årsaker som ligger bak. Realister hevder i så måte at verken de normbaserte eller de institusjonelle argumentene gir en overbevisende forklaring på den angivelige demokratiske freden.

3.2.1 Effekten av demokratiske normer er overdrevet

Mearsheimer (1990: 49–50) er blant dem som avviser det normbaserte argumentet. Den transnasjonale respekt for demokratiske rettigheter mellom demokratier kan lett overkjøres av andre faktorer som nasjonalisme og religiøs fundamentalisme, hevder han. I tillegg må demokratier alltid være på vakt, også overfor andre demokratier, med hensyn til relativ makt. Man kan aldri være sikker på at ikke et demokrati kan tilegne seg autoritære trekk. Et demokrati har dermed insentiver til å vurdere aggressiv adferd om nødvendig dersom man anser en annen demokratisk stat som en fremtidig sikkerhetstrussel. I så måte avvises argumentet om at forholdet mellom demokratier er kjennetegnet av gjensidig tillit.

Dette poenget kan man blant annet demonstrere i form av Kissingers (1994: 38) tolkning av forholdet mellom demokratiene USA og Storbritannia på 1800-tallet. Til tross for at den britiske marinen – *the Royal Navy* – beskyttet Amerika fra angrep av andre europeiske stormakter, anså ikke amerikanske ledere Storbritannia for å være landets beskytter. Storbritannia ble heller ansett for å være den største utfordreren med hensyn til amerikanske interesser gjennom det nittende århundre, og den britiske marinen den største strategiske trussel. Det var dermed ikke overraskende at Washington tok sikte på å svekke britisk innflytelse over vesten etter hvert som USAs makt tok til å vokse. På den annen side ble det, tross en rekke kriser, aldri krig mellom disse to statene. Rocks (1997: 146–8) fem casestudier relatert til forholdet mellom USA og Storbritannia i det nittende århundre, konkluderer i den forbindelse likevel med at liberale verdier og demokratiske institusjoner i liten grad har bidratt til å løse de fem krisene mellom dem. Men når det er sagt, hadde liberale verdier sterkere effekt på USAs holdninger og atferd enn for Storbritannia. Dette kan, ifølge Rock (1997: 148), tolkes som en indikasjon på at demokratisk fredsteori “may be less a theory of international politics, than a theory of U.S. foreign policy”.

Layne (1994), på sin side, tar sikte på å teste styrken i det normbaserte argumentet i fire aktuelle caser av rivaliserende demokratier i kriser som ikke eskalerte til krig.¹³ Sett på

---

¹³ Laynes analyse bygger på følgende fire caser: (1) USA og Storbritannia i 1861 (‘Trent affair’); (2) USA og Storbritannia i 1895-96 (Venezuela-krisen); Frankrike og Storbritannia I 1898 (Fashoda-krisen); og Frankrike og

bakgrunn av disse casene ytrer også han i sin konklusjon liten støtte til det normative argumentet som tilsier at konflikter og kriser mellom demokratier løses gjennom gjensidig tillit og respekt og moderering av sikkerhetsdilemmaet. I alle tilfellene var en av statene rede til å gå til krig, og det var ikke en “live and let live’ spirit of peaceful dispute resolution” (Layne 1994: 38) som forhindret dette, men heller faktorer knyttet til forklaringer av krig som er typiske for realismen – først og fremst kalkulering av relativ makt og sannsynlighet for seier.

Farber og Gowa (1995) og Spiro (1994) viser derimot til problemet med å måle effekten av demokratiske normer. Det finnes ikke noe direkte mål for normer relatert til mellomstatlig konflikt, og såkalte proxyer kan være problematiske. Her refererer de begge til Maoz og Russetts (1993) studie, hvorav Farber og Gowa (1995: 126) kritiserer deres bruk av proxyer som innenrikspolitisk vold og regimevarighet i antall år. Slike proxyer som mål for styrken på en stats hjemlige normer kan være misvisende. Dette fordi fredelig innenrikspolitisk konfliktløsning også med stor sannsynlighet er i både folkets og lederens interesse; fraværet av voldelige innenrikspolitiske konflikter kan like gjerne være en refleksjon av interesser som av normer. Spiro (1994: 56–57) sier seg også enig i at proxyer benyttet i denne studien ikke motbeviser fredstesens normative argument, men at de heller ikke er presise eller valide nok til å bidra til å bekrefte den.

3.2.2 Effekten demokratiske institusjoner er overdrevet

Foruten om det faktum at institusjonell teori i større grad enn normativ teori er sårbar for kritikk, ut fra argumentet om at den i nesten like stor grad er ment å fungere på monadisk som på dyadisk nivå (Layne 1994; Farber og Gowa 1995), stiller blant andre Rosato (2003) seg videre kritisk til at borgere reduserer risiko for krig på grunnlag av misnøye med byrdene dette kan påføre dem. Han hevder blant annet at sannsynligheten for at borgere innen demokratiske samfunn blir personlig berørt av krig, er lav. Sett bort i fra de to siste verdenskriger, har antall drepte borgere av demokratier i krig kun oversteget 0.1 % av befolkningen i 6 % av tilfellene. I 60 % av tilfellene var derimot tapene i menneskeliv på mindre enn 0.01 % av befolkningen (1 per 10 000). Dette understøtter han også ved å vise til andre militære konflikter som involverer demokratier. Han viser til at det i Small og Singers (1976) studie fremgår at antall drepte under kamp i 97 % av tilfellene knyttet til involvering i

---

Tyskland i 1923 (Ruhr-krisen). Dette er caser som aldri eskalerte til krig, og som går under betegnelsen “dogs that did not bark”.

militære konflikter for både Storbritannia og USA, har vært på under 100 soldater. Kostnadene ved krig faller hovedsakelig på en liten andel av befolkningen, som i sin tur med liten sannsynlighet vil protestere mot myndighetenes politikk. Moderne demokratier sender ikke sivile ut i kamp, men har bygget opp profesjonelle hærer, hvor aktørene er innforstått med at deres yrkesvalg innebærer en risiko for å dø.

Videre hevder kritikerne også at folkeopinionen, i tillegg til å begrense aggressive ledere, også kan forhindre moderate ledere fra å forfølge en fredelig politikk. Her peker Layne (1994: 12) på folkeopinionen som presset den motvillige McKinley-administrasjonen til krig mot Spania i 1898, og videre at opinionen i både Storbritannia og Frankrike så å si bejublet krigsdeltagelsen i 1914 (første verdenskrig). Owen (1994: 97) hevder på sin side derimot at: “Almost no Americans considered Spain a democracy in 1898”. En sentral diskusjon mellom demokratisk fredsteori og realismen dreier seg altså om hvilke stater som skal defineres som demokratiske. I mange tilfeller er man uenige om hvilke caser som kan betegnes som krig som involverer demokratier. Videre hevdes det at politiske ledere har like stor sannsynlighet for å lede, som å følge, folkeopinionen. Som Mearsheimer (1990: 41) viser til: “Public opinion on national security issues is notoriously fickle and responsive to elite manipulation and world events”. Både Mearsheimer (1990) og Rosato (2003), blant flere andre, peker på at et tilbakeblikk på historien antyder at kriger har gitt demokratiske ledere stort handlingsrom til å dyrke nasjonalisme for å mobilisere støtte blant massene til krig. Krig kan sådan bidra til å styrke demokratiske ledes popularitet (Lian og Oneal 1993; Pollins og Schweller 1999), spesielt når opinionen regner med seier (Eichenberg 2005). Det er blant annet en kjent sak at patriotismen under første verdenskrig blant folk, også i demokratier, nådde kolossale høyder spesielt rett før og etter krigsutbruddet. I den forbindelse kan følgende utsagn fra Kissinger (1994: 52) demonstrere hvordan ledere er tilbøyelige til å (vill)lede folket: “Wilson [USAs president, 1913–1921] kept emphasizing that, had the public been adequately informed, the war would never have occurred – ignoring the passionate demonstrations of joy and relief which had greeted the onset of war in *all* capitals, including those of democratic Great Britain and France”. Kissinger påpeker også at presidenten på mange måter fungerer som en ledsager i den forstand at hans moralske visjon skaper et rammeverk for debatten.

På bakgrunn av sin studie av USAs potensielle imperialistiske ambisjoner, stiller også McDonald (2009) seg bak argumentet om at det er den demokratiske eliten som rettleder folket, og ikke folket som rettleder eller begrenser politikerne. Dette som følge av det faktum at folket sjelden straffer presidenten for sine utenlandsoperasjoner, selv om presidenten sjelden intervenserer i tilfeller hvor man mangler støtte i folket. Han finner blant annet at

folkets støtte til presidenten økte ved nesten alle tilfeller av militære operasjoner. Og enda mer interessant er det at denne økningen i støtte fant sted uavhengig av det militære oppdragets formål eller alvorlighetsgraden i den aktuelle krisen. McDonalds konklusjon er tilknyttet teorien om ‘avledningskriger’ – *diversionary theories of war* – hvor man hevder at ledere er tilbøyelige til å søke en såkalt *rally ‘round the flag effect* ved å bevisst skape en utenrikspolitisk krise med formål om å samle folket om en ytre fiende. Dette for å avlede folkets oppmerksomhet fra misnøye omkring innenrikspolitiske forhold, som økonomiske problemer, eller som følge av et ønske om å styrke sin egen popularitet (se bl.a. DeRouen 1995, 2000; Fordham 1998a,b; Hess og Orphanides 1995; James og Hristoulas 1994; James og Oneal 1991; Meernik 1994; Ostrom og Job 1986).

3.3.3 Alternative forklaringer på den demokratiske fredstesen

Kritikerne har altså liten tiltro til de to hovedteoriene bak demokratisk fred, og hevder særskilt at nyrealistiske teorier kan forklare det samme empiriske mønstret. For det første kan det harmoniske forholdet mellom demokratier fra og med det tyvende århundre forklares ut fra at partene har stått overfor en felles sikkerhetstrussel. Mearsheimer (1990) viser til at Tyskland representerte denne trusselen i første halvdel av dette århundret, mens trusselen fra Sovjetunionen i betydelig grad kan forklare fraværet av krig mellom vestlige demokratier siden 1945. For å balansere sikkerhetstrusselen fra øst, hadde dermed demokratiske stater en interesse i sikkerhetssamarbeid – og følgelig ingen interesse i sikkerhetskonflikt – og dette medførte også at de gikk sammen og dannet militæralliansen NATO. Bipolaritet, militær maktbalanse og atomvåpen var dermed avgjørende faktorer som bidro til å opprettholde stabilitet i Europa i denne perioden.

Farber og Gowa (1997) hevder på bakgrunn av sin kvantitative studie å finne sterkere empirisk støtte for at felles interesser, eller fravær av felles interesser, heller enn regimetype, bidrar til å forklare konfliktmønstre. Felles og manglende felles interesser mellom demokratier på ulike tidspunkt spiller en kritisk rolle, hvorav den kalde krigen representerte en periode hvor allianse var i deres interesse. Når det er sagt, tør de ikke blankt utelukke effekten av regimetype for veletablerte demokratier. Russett og Delucas (1983: 185) opinionsstudie blant vest-europeiske borgere under den kalde krigen synes å understøtte dette argumentet: “... in terms of ‘security,’ that is, in the context of military relationships and fears of war or invasion, the overall level of commitment of West Europeans to NATO is strong”. Layne (1994) konkluderer, som nevnt ovenfor, i sin casestudie at realpolitiske faktorer også kan forklare fraværet av krig mellom demokratier. Her peker han på faktorer som

viktighetsgraden av de nasjonale interesser som står på spill, strategiske hensyn, og relativ maktfordeling mellom partene.¹⁴

Som allerede nevnt, indikerer enkelte at demokratisk fredsteori heller bør betegnes som en teori om USAs utenrikspolitikk. Blant annet viser Rock (1997: 148–9) til at tilhengere av realpolitikk helt tilbake til Woodrow Wilsons dager, har beskrevet USAs tendens til å basere sin utenrikspolitikk på ideologiske betraktninger. I denne sammenheng kan man spørre seg om hvorvidt politisk ideologi er av like stor betydning for identitet og samhold også for folk og ledere *utenfor* USA. I mangel på en felles historie blant mangfoldet av immigranter, har USA bygget sin nasjonale identitet på felles moral og politiske prinsipper. Ikke overraskende identifiserer amerikanere seg på dette grunnlaget også med likesinnede ikke-amerikanere. Således kan man hevde at selve den *troen* man i USA har på den demokratiske freden fungerer som et slags selvoppfyllende profeti (Ikenberry 1999; Miller 2012). Rock (1997) stiller seg derimot tvilende til at andre demokratier enn USA i like stor grad baserer sitt fundament for samhold på liberal ideologi. Om dette kun gjør seg gjeldende for USA, kan i så fall liberal ideologi ikke forklare fredelige relasjoner mellom demokratier *generelt*. Altså kan man mistenke at så lenge USAs beholder sin sterke maktposisjon, og opprettholder troen på demokratisk freds sentrale rolle i utformingen av amerikansk utenrikspolitikk, vil den kunne bestå. Dette kan dermed også bidra til å forklare krig mellom demokratier – særskilt USA – og ikke-demokratier.

Mange historikere peker på nettopp dette, inkludert Gaddis (1986: 129), som viser til at USA begynte å utvikle en ettertrykkelig fiendtlig innstilling mot totalitarisme generelt under 2. verdenskrig. Det var i USA liten tillit til at en stat kjennetegnet av ledere som baserte sin makt på undertrykkelse og vold, ville avstå fra å bruke disse metodene også i forholdet til andre stater. Det kompromissløse kravet om Japans og Tysklands overgivelse var en refleksjon av denne ideologiske posisjonen. Rock (1997: 148) siterer videre Lynn-Jones for å forklare dyadisk fred: “Countries allied with the U.S. are less likely to go to war, partly because they are in the same alliance and partly because the United States will use its power

---

¹⁴ Layne (1994) viser også, med utgangspunkt i Otto Hintzes argumentasjon, til en alternativ hypotese – *the second image reversed*. En stats politiske struktur er i stor grad påvirket av eksterne faktorer som kan forklare hvorfor noen stater blir demokratiske og andre autoritære. Stater som nyter høy sikkerhet, kan ta seg råd til en mer minimalistisk innenrikspolitisk struktur. Dette er også et argument Walt (1985: 24) stiller seg bak i sin argumentasjon for at stater som i liten grad står overfor eksterne trusler, har større sannsynlighet for å forfølge sine ideologiske preferanser. Som Layne (1994) videre argumenterer, vil dermed stater som omgis av store eksterne sikkerhetstrusler grunnet stor krigsfare, utvikle seg i retning av autokrati for å mobilisere nasjonale ressurser og stå bedre rustet til å takle sikkerhetsutfordringene. Systemnivået kan i så måte bidra til å forme staters innenrikspolitiske system.

and influence to keep them at peace". USA vil i sin posisjon som regional hegemon på den vestlige halvkule strekke seg langt for å opprettholde status quo i de områdene det kontrollerer med tanke på å opprettholde den eksisterende maktfordeling (Mearsheimer 2001). Som Rock (1997) videre påpeker, vil det være klokt av liberale stater å samarbeide med en stor- eller supermakt, særlig når den er vennligsinnet. I Russett og Delucas opinionsstudie (1983) av vest-europeiske borgere under den kalde krigen, uttrykte borgerne både skepsis til og et ønske om amerikansk nærvær og alliansetilknytning. På den ene siden uttrykte de mistillit til president Ronald Reagans (men ikke til det amerikanske folk) aggressive utenrikspolitiske tone overfor Sovjetunionen, hvor de fryktet konflikten kunne eskalere. De uttrykte også at de i større grad ønsket og så muligheter for forhandlinger og økonomisk samarbeid med Sovjetunionen. Når det er sagt, og for det andre, viser Russett og Deluca (1983: 185, 187) videre at:

“West Europeans may question the prudence and judgment of the United States government, but as yet they show little sympathy for a neutralist foreign policy. West Germans in particular welcome the presence of American troops on their soil. They consider them "a welcome protection," and would "regret" their departure... But nowhere is there substantial support for military neutrality or accommodation to the Soviet Union” (Russett og Deluca (1983: 185, 187).

Mer generelt reflekterer dette oppfatninger og argumenter man forbinder med såkalt *hegemonisk stabilitetsteori* (Gilpin 1981; Wohlforth 1999). Sebastian Rosato (2003: 599–600) hevder for eksempel at den observerte sammenhengen mellom demokratiske regimer og mellomstatlig fred, særskilt etter 1945, i betydelig grad er et resultat av amerikansk hegemoni – dvs. USAs overlegne militære og økonomiske makt. I de regionene som av amerikanerne tradisjonelt har vært definert som kritisk viktige – først og fremst Vest-Europa og Amerika (dvs. Nord-Amerika, Latin-Amerika og Karibia) – har USAs mål vært å sikre fred, stabilitet og fravær av sikkerhetskonkurransen. Samtidig har USA i hele denne perioden hatt både et nødvendig og tilstrekkelig økonomisk og militært maktgrunnlag til å realisere disse målene. Ifølge denne tankegangen er den dyadiske demokratiske freden ikke først og fremst et utslag av sammenfallende, ‘fredsskapende’ normer eller politiske institusjoner, men heller et resultat av nasjonale (både amerikanske og alliertes) interesser, *kombinert med det nødvendige maktgrunnlaget*. Geopolitiske realiteter og, i tilfellet Vest-Europa, et noe spesielt eksternt trusselbilde (Sovjetunionen 1945–1991) sørget for at det var hensiktsmessig å opprettholde fred og stabilitet innad i disse regionene. Og det var (og er) nettopp hegemonen USA som har stått som ‘garantist’ for denne stabiliteten. Også dette er en forklaring på den observerte

(dyadiske) demokratiske freden som degraderer betydningen av regimetype, og som hevder at forholdet mellom demokrati og fred i hovedsak er spuriøst.

3.3 Empiriske problemer med den demokratiske fredstesesen

I tillegg til de teoretiske innvendingene som har blitt rettet mot demokratisk fredsteori, hevder en rekke kritikere at datagrunnlaget empirien bygger på, er utilstrekkelig. Dette som følge av at demokrati er et forholdsvis nytt fenomen, i tillegg til at mellomstatlig krig i utgangspunktet er noe som forekommer svært sjeldent. Som følge av at det statistiske grunnlaget er så snevert, kan man ikke utelukke at man har å gjøre med en statistisk tilfeldighet. Som Mearsheimer (1990: 50) påpeker, har demokratier over de to siste århundrer vært svært fåtallige, og derfor har det heller ikke vært mange muligheter for to demokratier til å krige hverandre. Sprio (1994) bygger videre på Mearsheimers (1990) kritikk, og stiller seg tvilende til generaliseringen av demokratisk fred på grunnlag av at de statistiske analyser er basert på en feilaktig aggregering av enheter. For det første, hevder Spiro, må man ta høyde for at det i utgangspunktet er svært liten sannsynlighet for at en gitt stat – eller en gitt dyade – havner i krig, og det er dermed ikke overraskende at ikke demokratier gjør det (se også Ward, Siverson og Cao 2007). For det andre utgjør demokratiske dyader en svært liten andel av den totale andel ulike kombinasjoner av dyadepar (demokratiske, blandede eller ikke-demokratiske). Dersom man dermed ser på forholdet mellom antall dyadepar, og den andel demokratiske dyadepar som befinner seg blant disse, hvor man videre ser dette opp mot antall militariserte konflikter eller kriger i et gitt år, vil forskjellen mellom forventede andel liberale stater i krig og den observerte andel bli ikke-signifikant. Layne (1994) stiller seg bak denne kritikken og peker for det tredje på at det med hensyn til å teste demokratisk fredsteori, kun vil være hensiktsmessig å inkludere signifikante dyader som representerer caser hvor det faktisk er en reell mulighet for at to stater går til krig mot hverandre.

Det empiriske fundamentet demokratitesen bygger på, har også blitt kritisert med utgangspunkt i definisjonen eller operasjonaliseringen av demokrati og krig. Dette har, ifølge skeptikere, bidratt til å utelukke caser som taler imot et demokratisk fredsphenomen. Ut i fra denne kritikken har demokratiske stater kriget mot hverandre ved flere anledninger (Gates, Knutsen og Moses 1996), selv om støttespillere av demokratitesen avviser dette (Danilovic og Clare 2007: 397). Som Layne (1994: 40) uttaler: “It is only intellectual suppleness – the continual tinkering with definitions and categories – that allows democratic peace theorists to

deny that democratic states have fought each other". Spiro (1994: 55) innser at demokrati er vanskelig å definere og operasjonalisere, men desto viktigere er det da å sette fokus på fenomenet. Dette fordi definisjonene avgjør hvilke nasjoner som inkluderes i analyser og dermed også hvorvidt de er tilbøyelige til å bli kategorisert som deltagende i krig, noe som igjen er avgjørende for signifikansen av den demokratiske fred. Spiro demonstrerer sitt poeng blant annet ved å vise til at Maoz (som ved bruk av Polity-prosjektets demokratidefinisjon; se seksjon 4.3.2) sier seg uenig med Doyles liste over liberale regimer knyttet til 2/3 av dyadene hvor en eller begge oppført stater kan anses som demokratiske. Doyles kriterier for utvelgelse av *liberale* demokratier er like streng som kriteriene som ligger til grunn for kodingen i Polity-datasettet. Kriteriene for utvelgelse av *demokrati* er likevel forskjellig, hvor Polity vektlegger demokratiske prosedyrer, mens Doyle vektlegger liberale normer, til tross for at han da ikke tar særskilt sikte på å vurdere effekten av liberale normer.

Som allerede nevnt, er det også en rekke tilfeller hvor det har oppstått uenigheter om hvilke caser som kan betegnes som krig som involverer demokratier. Disse casene inkluderer den spansk-amerikanske krigen i 1898; krigen mellom Peru og Ecuador i 1995; Finlands alliansedeltagelse mot de allierte under andre verdenskrig; og Tyskland under første verdenskrig (Farber og Gowa 1995: 134–5; Gates, Knutsen og Moses 1996; Spiro 1994). Ytterligere definisjons- og kategoriseringsproblemer oppstår når man på den avhengige variabelen beveger seg fra krig til militariserte konflikter. For eksempel hevder Farber og Gowa (1995) å finne at demokratisk fredstesen da kun finner støtte i perioden etter andre verdenskrig.

Til sist bør det også nevnes at demokratisk fredsteori med tiden har utviklet seg i retning av primært å fremheve den dyadiske dimensjonen, til fortrenghet for monadisk demokratisk fred (Kinsella 2005: 453). Dette er, som jeg før har kommentert, noe problematisk tatt i betraktning at de dominerende teoretiske forklaringene – institusjonelle faktorer og normer – typisk vil lede til forventninger om eksistensen av demokratisk fred *både* på dyadisk og monadisk nivå. Men monadisk demokratisk fred finner liten eller ingen empirisk støtte (Benoit 1996; Huth og Allee 2002; Ray 1995; Rousseau m.fl. 1996; Rummel 1983, 1995). Det er ikke utvetydig påvist at demokratier er mindre krigsvillige enn andre typer regimer. En mulig forklaring av 'misforholdet' mellom teoretiske forventninger og empiriske observasjoner kan være at demokratiske normer (og/eller institusjoner) virker fredsfrøende kun på begrensede områder. Nærmere bestemt modereres sikkerhetsdilemmaet i konflikter mellom demokratier. Gjensidig tillit og respekt og tro på at den andre part er uvillig til å ty til væpnet maktbruk, eller trusler om væpnet maktbruk, fjerner krig eller militarisering som et

potensielt utfall i kriser mellom demokratiske regimer (Doyle 1986; Maoz og Russett 1993; Owen 1994, 1997; Risse-Kappen 1995; Russett 1993). Men lignende konfliktmodererende mekanismer virker ikke nødvendigvis i andre tilfeller, som krisesituasjoner eller sikkerhetsdilemmaer mellom et demokrati og et ikke-demokrati (der gjensidig tillit mangler, og der også demokratiet må basere sin atferd på realpolitiske betraktninger for å kunne sikre sine nasjonale interesser); selvforsvarskriger (der statens eller regimets overlevelse eller suverenitet står på spill); og liberale eller demokratiske intervensjonskriger, der sentrale mål for krigføringen dreier seg om regimeendring og spredning av liberale demokratiske verdier og prinsipper (av og til med styrking av den demokratisk fred som legitimitetsgrunnlag for krigføringen; se Merkel (2008); Monten (2005)). Litteraturen sett under ett kan dermed tolkes i retning av at demokratier tenderer til å utkjempe *bestemte typer kriger* – og først og fremst der motstanderen er et ikke-demokrati.

Men som dette kapittelet har redegjort for, er det heller ikke slik at dyadisk demokratisk fredsteori står uimotsagt i litteraturen. I den empiriske analysen (Kapittel 5), der jeg i en flernivåanalyse tester forholdet mellom regimetype og borgernes krigsvillighet, inkluderes viktige deler av kritikken mot demokratisk fredsteori. Dette gjøres i form av at nøkkelargumenter både innenfor økonomisk fredsteori og realismen operasjonaliseres og kontrolleres for. Men før jeg presenterer de empiriske resultatene og analysen, vil jeg, i Kapittel 4, gjennomgå studiens metodiske grunnlag.

Kapittel 4

Data og metode

For å gi en oversikt over metodene som analysen baserer seg på, vil jeg starte med å si litt om flernivåanalyse og logistisk regresjonsanalyse. Videre vil jeg så presentere de variablene de ulike regresjonsmodellene bygger på, hvorav enkelte variabler er konstruert gjennom et forholdsvis omfattende kodearbeid. I beskrivelsen av de ulike variablene vil derfor også datakildene som er benyttet, bli redegjort for. Her vil det også redegjøres for potensielle svakheter knyttet til den avhengige variabelen, og jeg vil diskutere fordeler og ulemper knyttet til dummykoding av demokrativariabelen. Innledningsvis kan det også nevnes at utvalget (fra alle tre nivåer) baserer seg på de fem rundene av World Values Survey (WVS): 1) 1981–1984, 2) 1989–1993, 3) 1994–1999, 4) 1999–2004, 5) 2005–2008). WVS er et globalt forskningsprosjekt som samler inn og kartlegger individers verdier og holdninger på en rekke dimensjoner. De ulike WVS-rundene er her slått sammen og utgjør et kombinert datasett. Surveyen inkluderer respondenter fra alle kontinenter over et lenge tidsperspektiv (1981–2008), noe som gir et godt datagrunnlag for analysen.

4.1 Flernivåanalyse

Ut fra oppgavens teoretiske perspektiv, vil flernivåanalyse være en velegnet metode å benytte seg av. Dette på bakgrunn av at en flernivåanalyse bygger de statistiske modellene opp etter hierarkisk strukturerte nivåer. Enkelte enheter vil i så måte være en undergruppe av andre enheter, hvor laveste nivå ofte er definert som individnivå (Hox 2010). Gjennom en flernivåanalyse vil man dermed ikke bare kunne kartlegge hvilke egenskaper ved individene (nivå 1) som påvirker deres villighet til å gå til krig, men man kan også få innsikt i egenskaper ved landene (nivå 2) som kan være av betydning for deres villighet til å ta del i krigføring. I tillegg til tidsavhengige karakteristikker som kjennetegner statene, vil jeg også inkludere et tredje nivå. Hensikten med nivå 3 er å kontrollere for effekten av regioner og potensielle historiske traumer som strekker seg tilbake til nasjoners deltagelse under 2.verdenskrig. En

typisk logistisk flernivåmodell i denne studien kan demonstreres i form av følgende likning (basismodell 1b), hvor i representerer individene, j står for landår og k står for land:

$$\ln(Krigsvilje_{ijk}) = \beta_0 + \beta_1 Alder_{ijk} + \beta_2 Mann_{ijk} + \beta_3 Utdanning_{ijk} + \beta_4 Inntekt_{ijk} + \beta_5 Tillit: Militæret_{ijk} + \beta_6 Toleranse_{ijk} + \beta_7 Nasj.stolthet_{ijk} + \beta_8 Religiøs_{ijk} + \beta_9 Venstre-høyre_{ijk} + \beta_{10} Semi-demokrati_{jk} + \beta_{11} Fullt demokrati_{jk} + \beta_{12} BNP/innb._{jk} + \beta_{13} USA-tropper_{jk} + \beta_{14} Stormakt_{jk} + \beta_{15} Taper 2.vk_k + \beta_{16} Amerika_k + \beta_{17} Asia_k + \beta_{18} Afrika_k + \beta_{19} Midt-Østen_k + \beta_{20} Tidskontroll_{ijk} + e_{ijk} + u_{0jk} + v_{0k}$$

Med utgangspunkt i en såkalt tom modell, kan man estimere hvor mye av den totale variansen som befinner seg på de ulike nivåene for den avhengige variabelen. Her finner jeg at andelen av den totale variansen som befinner seg nivå 1 er 86,8%. At en så stor prosentandel av variansen befinner seg på individnivå er ikke overraskende. I samfunnsvitenskapen er normen at storparten av variansen i flernivåanalyse befinner seg på dette nivået (Strabac 2007). Videre finner jeg at variansen på nivå 2 er 3,5%, mens variansen på nivå 3 er 9,7%. Det synes kanskje merkelig at andelen varians på nivå 2 utgjør en forholdsvis lav prosentandel av den totale variansen. Men sett på bakgrunn av at det som regel er relativt små variasjoner i en stats tidsavhengige karaktertrekk fanger nivå 3 opp store deler av denne variansen. Videre kan det også nevnes at jeg her har benyttet en såkalt *Random intercept model*, hvor regresjonsanalysene er kjørt ved bruk av STATA (versjon 12). Ved kjøring av modeller, har jeg også valgt å benytte den såkalte *laplace*-kommandoen. Dette sett på grunn av at parameterne i logistisk regresjon er estimert ved bruk av *maksimum likelihood*-kalkulering. Flernivå, på sin side, er som regel også estimert ved bruk av *maksimum likelihood*. Når man kombinerer disse to typene modeller, innebærer det svært komplekse kalkuleringer som stiller store krav til databehandling. Jo flere enheter og variabler som inkluderes i en modell, jo mer tidkrevende vil det være å kjøre modellen. *Laplace*-kommandoen har sin fordel i at den gjør det lettere å kalkulere modellene.

Til forskjell fra variablene på individnivå, hentet fra WVS, som utgjør et ferdig datasett, vil variablene på nivå 2 måtte kodes basert på informasjon fra ulike datakilder. For nivå 2-variablene i denne analysen vil den naturlige enheten være landår. Hvert land har en bestemt verdi for hver bølge de har tatt del i WVS (f.eks. USA 1982, USA 1990, USA 1995 osv). Ut fra dette kodet jeg inn verdien for nivå av demokrati, militær kapasitet, grad av handel osv., basert på pålitelige og velkjente datakilder som World Bank, Freedom House, Correlates of War Project, The Heritage Foundation m.fl.. Til sammen utgjør totalt antall landår med utgangspunkt i WVS mellom 144 og 165 enheter (avhengig av hvilken modell man tar

utgangspunkt i). Dette er godt innenfor et forsvarlig antall nivå 2-observasjoner med hensyn til å kunne gjennomføre en flernivåanalyse (Strabac 2007). Antall enheter på nivå 3 er 70–72, og antall respondenter på individnivå er 116254–131797. (Selv om det i alt er fem WVS-bølger, er antallet nivå 2-enheter kun litt over det doble av antallet enheter på nivå 3. Dette skyldes delvis variasjoner i hvor mange eller hvilke land som er med i den enkelte bølge, og delvis skyldes det at enkelte av spørsmålene/variablene ikke er inkludert for enkelte av de deltagende land(år).)

Til tross for at flernivåanalyse vil være den mest velegnede metodiske tilnærmingen med hensyn til oppgavens problemstilling, bør man, ifølge Boswell og Sweat (1991: 134), samtidig være forsiktig med å gjøre teoretiske antagelser som trekker koblinger fra individets psyke, til offentlig opinion og statlig politikk. Deres kritikk retter seg blant annet mot Goldsteins (1985) teori, som hevder at økonomisk ekspansjon fører til en ekspansiv psykologisk tilstand hos individer, hvor økonomisk vekst angivelig tenderer til å føre til at folket vil at landet ‘ekspanderer’, det vil si skaffer seg innflytelse i og over andre land. Zaller og Feldmann (1992: 583–5) viser videre til at individets meninger om kontroversielle politiske spørsmål knyttet til krig og fred ofte er både konkurrerende og motstridende. En person kan for eksempel foretrekke fred i en internasjonal konflikt, samtidig som han eller hun kan anerkjenne nødvendigheten av militær maktbruk. Individet vil i så måte slite med en rekke ambivalente følelser i sine politiske standpunkt, noe som ikke like lett kan komme til uttrykk innen slike opinionsstudier. At man bør være forsiktig med å trekke slutninger fra analyseresultat til antagelser eller konklusjoner om den effekten dette har på staters utenrikspolitiske atferd, er noe man bør ha i bakhodet for denne studien. Dette som følge av analyseresultatene i beste fall kun vil være egnet til å understøtte de teoretiske antagelsene innen demokratisk fred. Her har man altså ikke mulighet til å teste om disse holdningene gir seg direkte utslag i folkeopinionen, og heller ikke om disse holdningene direkte påvirker den aktuelle statens utenrikspolitiske atferd.

4.2 Logistisk regresjonsanalyse

Ettersom den avhengige variabelen, som tar for seg borgerens villighet til å slåss for sitt land, er en dikotom variabel med to svarkategorier (Nei=0 og Ja=1), vil jeg her benytte logistisk regresjon. Logistisk regresjon har siden 1980-tallet vært praktisert som et velegnet alternativ til OLS-regresjon i behandlingen av dikotome variabler. Til forskjell fra OLS-regresjon, som estimerer koeffisientene ved bruk av minste kvadrats metode, er regresjonskoeffisientene

innen logistisk regresjon beregnet ved hjelp av sannsynlighetsmaksimering (*Maximum Likelihood Estimation*, MLE). Det er hovedsakelig to problemer som knytter seg til bruk av OLS-regresjon i forhold til dikotome variabler. For det første får man problemer knyttet til heteroskedastisitet. Men viktigere er det at forutsetningen om konstant effekt av X ofte medfører predikerte sannsynligheter som beveger seg over 1 og under 0. Dette er problematisk fordi sannsynligheter (P) er definert til alltid å variere mellom 0 og 1. Man trenger dermed en måte å kalkulere sannsynligheten for Y=1 innenfor intervallet 0–1. Til forskjell fra lineær regresjon, som beregner hvor mye Y endrer seg for hver enhets endring i X, vil man innen logistisk regresjon i stedet beregne hvor mye *den naturlige logaritmen til oddsen for Y=1* endrer seg for hver enhets endring i X. P(Y=1) forteller oss sannsynligheten for at Y=1. Sannsynligheten for at Y ikke er 1 er: P(Y≠1) = P(Y=0) = 1 – P(Y=1) (Hamilton 1992; Hosmer, Lemeshow og Sturdivant 2013).

Utgangspunktet er altså at vi har en dikotom avhengig variabel Y som varierer mellom 0 og 1. Denne må videre transformeres til en variabel som i prinsippet ikke har noen begrensninger knyttet til hvilke verdier den kan anta. Dette skjer gjennom to trinn. For det første må man transformere sannsynlighet (P) til odds (ϕ) i den hensikt å fjerne grensen for hvor store positive verdier den avhengige variabelen kan anta, hvor oddsen strekker seg fra 0 (når P (Y=1) = 0) til ∞ (når P (Y=1) = 1). Oddsen kan betegnes som et forholdstall, og uttrykker et blandingsforhold. Dette vil altså si forholdet mellom sannsynligheten for at noe inntreffer (P Y=1) mot sannsynligheten for at det ikke inntreffer (1- P (Y=1)). Her er formelen for sannsynligheten for at hendelsen inntreffer:

$$\phi(Y = 1) = \frac{P(Y=1)}{1-P(Y=1)}$$

Trinn to vil så være å ta den naturlige logaritmen av oddsen, slik at man også fjerner den nedre grensen for variabelen. Logiten strekker seg fra $-\infty$ (når P = 0) til ∞ (når P = 1) (Hamilton 1992; Hosmer, Lemeshow og Sturdivant 2013).

$$L = \log_e$$

$$L = \log_e(P / 1-P)$$

I logistisk regresjon er det fire *forutsetninger* som må imøtekommes for at analyseresultatet skal bli korrekt. For det første bør det kontrolleres for ikke-lineære forhold. Dersom man

mistenker ikke-linearitet bør man teste dette i form av et andregradsledd, eller benytte dummykodede variabler, slik jeg har gjort for min viktigste uavhengige variabel, og for flere andre variabler i som inngår i analysen.

Videre er det viktig å ikke utelukke relevante x-variabler og å unngå å inkludere unødvendige variabler i analysen. Dette er mer et spørsmål om teori, hvor modellen og dens fremsatte kausalforhold strengt tatt trenger å være fundert på overbevisende teoretisk argumentasjon.

En tredje forutsetning peker på multikollinearitet. Multikollinearitet indikerer høy korrelasjon mellom X-variabler. Toleranseverdien for hver variabel representerer andelen av dens varians som den ikke deler med andre X-variabler. Dersom toleranseverdien er lavere enn 0,1 eller 0,2, vil resultatet av analysen bli mindre stabilt (Hamilton 1992). Med utgangspunkt i en av analysens største modeller (2c og 2d) er det kjørt en toleransetest for å kontrollere for multikollinearitet (se Appendix D, Tabell D1). Her finner man ikke tegn til multikollinearitet, med et lite unntak for siste modell, hvor det er inkludert interaksjonsledd. Det er ikke uvanlig at inkludering av interaksjonsledd i en modell resulter i lave toleranseverdier, både for interaksjonsvariabelen og for variablene som er utgangspunkt for interaksjonsleddet, slik også min toleransetest viser. Dette er derimot forventet, og anses som forholdsvis uproblematisk dersom det å inkludere et interaksjonsleddet kan antas å forbedre modellen.

Til slutt kan man nevne diskrimineringsproblemer. Dette oppstår grunnet et uheldig sammenfall mellom X- og Y-verdier, da hovedsakelig for kategoriske X-verdier. Men dette kan ikke sies å være et problem i denne analysen.

4.3 Variabler

Denne studien undersøker demokratisk fredstesen fra en ny vinkel og på en ny måte, der samspillet mellom landkarakteristikker og borgeres preferanser blir gjenstand for testing. Til tross for at borgernes preferanser og verdier utgjør et vesentlig fundament i teoretiseringen rundt den demokratiske fred, blir disse preferansene og verdiene – og måten de eventuelt formes av generelle, regime- og landspesifikke faktorer på – sjelden gjort til gjenstand for empiriske undersøkelser. Det overveiende flertallet av empiriske studier analyserer forholdet mellom regimetype og stater deltakelse i krig eller militariserte kriser. Denne studien anvender også regimetype som den primære uavhengige variabelen, men skiller seg fra eksisterende empirisk forskning ved å benytte en avhengig variabel som måler *borgeres*

preferanser og holdninger til krigføring. På denne måten kan studien fungere som et potensielt viktig supplement til den eksisterende kvantitative forskningen på feltet. Selv om det alltid er en stats eliter som tar de endelige avgjørelser i spørsmål om krig og fred, forteller både normativ og institusjonell demokratisk fredsteori oss at det er rimelig å anta at den retningen elitens avgjørelser tar, i betydelig grad formes av offentlig opinion (Johns og Davies 2012: 1040). I den grad den demokratiske freden er et reelt fenomen – og det meste av eksisterende forskning hevder nettopp dette – bidrar individers preferanser i vesentlig grad med å opprettholde den.

4.3.1 Avhengig variabel: KRIGSVILJE

Den avhengige variabelen i denne analysen – KRIGSVILJE – er basert på følgende spørsmål fra World Values Survey: “*Vi håper naturligvis alle at det ikke skal bli noen ny krig, men dersom det skulle skje, ville du da være villig til å slåss for landet ditt?*”¹⁵ Dette er som nevnt en dikotom variabel, med svaralternativene Nei=0 og Ja=1. Borgeres villighet til å kjempe for sitt land kan potensielt være helt kritisk for en stats sikkerhet og overlevelse (Anderson og Hirsch-Hoefler 2010). Som Mearsheimer (2001:56) uttaler: “Military power is based largely on the size and strength of a state’s army and its supporting air and naval forces. Even in a nuclear world, armies are the core ingredient of military power”. I så måte kan borgernes villighet til å slåss være helt essensielt for en stat, enten stater søker å forsvare eget eller true andres territorium (Gibler 2007: 516). I denne analysen vil det være fokus både på faktorer som antas å øke, og på faktorer som ventelig reduserer, borgernes villighet til å kjempe. Men det sentrale spørsmålet, med utgangspunkt i demokratisk fredsteori, er altså hvorvidt det finnes faktorer – særskilt regimespesifikkefaktorer – som reduserer sannsynligheten for at nettopp *demokratiske* borgere sier seg villige til å slåss. Er det slik, som Maoz og Russett (1993: 636) konkluderer med, at eksistensen av (pasifistisk-) demokratiske normer i demokratiske regimer i betydelig grad forårsaker, og bidrar til å opprettholde, den demokratiske freden?

Denne studiens avhengige variabel – KRIGSVILJE – bør være velegnet til å fange opp eksistensen og utbredelsen av pasifistisk-demokratiske normer i en stats befolkning. Hovedargumentet i den normbaserte delen (men også, om enn indirekte og i mindre grad, i den institusjonelle delen) av demokratisk fred er at demokratier eksternaliserer hjemlige normer til den utenrikspolitiske arena. Altså er demokratier relativt pasifistiske i

---

¹⁵ WVS, spørsmålsformulering på engelsk: *Of course, we all hope that there will not be another war, but if it were to come to that, would you be willing to fight for your country?*

utenrikspolitikken *fordi demokratiets borgere innehar relativt 'pasifistiske', liberale, demokratiske normer og verdier*. Forklaringskraften til den normbaserte delen av demokratisk fredsteori står og faller dermed i stor grad på om det virkelig *er* slik at demokratiske borgeres holdninger og verdier er 'pasifistiske'. Kontrollert for andre relevante variabler, vil nettopp dette forholdet, altså mellom regimetype og KRIGSVILJE, bidra til å gi svar på en av demokratisk fredsteoris mest grunnleggende antagelser.

Som Tomz og Weeks (2013: 8, fn. 5) peker på, er drøftinger av individuelle holdninger, verdier, og den moralske dimensjonen, likevel så godt som fraværende i eksisterende forskning på dette feltet. Man kan nok anta at dette i noen grad har sammenheng med den bestemte typen empiriske undersøkelser som vanligvis gjøres. Studier av opinionen, og dens verdier og holdninger til bruk av væpnet makt, er, sammenlignet med kvantitative studier på et høyere aggregeringsnivå, så å si fraværende (med eksperimentelle studier som ett hederlig unntak, se Geva og Hanson (1999); Johns og Davies (2012); Mintz og Geva (1993); Tomz og Weeks (2013); og studier av opinionens syn på enkeltlands krigføring som et annet, se Eichenberg (2005); Jentleson (1992)). Men forholdet mellom regimetype og krigsvilje for mange land og over tid har aldri før blitt empirisk testet. Denne studien vil derimot kunne gi en empirisk og teoretisk viktig pekepinn på om individuelle holdninger angående væpnet maktbruk i signifikant grad formes av selve den type regime man tilhører.

Fordelen med denne variabelen er som sagt at den befinner seg i en stor tverrnasjonal studie som strekker seg over tid. Ikke minst er det få variabler som omhandler borgeres forhold til krig i slike store opinionsstudier. Men når det er sagt, er det også viktig å være bevisst på at denne variabelen også har blitt utsatt for kritikk. Kanskje særlig relevant for denne studien er Gibson og Norets (2010) kritikk rettet mot variabelens operasjonalisering. Spørsmålet kan kritiseres for å være ledende i den forstand at det inneholder en evaluerende komponent – "Vi håper alle naturligvis at..." – noe som formidler en normativ forventning om en antikrigsholdning som respondentens utgangspunkt. Videre viser de til at denne spørsmålsformuleringen også kan være valgt for å sikre seg en sosialt ønskelig respons, sett at ordet 'slåss' er et begrep som generelt er underlagt forakt, men dette vil samtidig være å behandle begrepet 'å slåss' som kulturelt ubetinget. Dette er uheldig fordi man ikke bør se bort i fra at det i noen kulturelle kontekster kan være sosialt ønskelig at man svarer at man ønsker å slåss for sitt land. Ut fra demokratisk fredsteoris påstand om en dominerende antikrigsholdning innen demokratier, må man ta høyde for at utvalget innen demokratier kanskje er ekstra sårbart for en sosialt ønskelig respons tilknyttet dette spørsmålet, uten at man nødvendigvis skal overdrive dette potensielle problemet. Her kan det også være en rekke

andre faktorer som kan spille inn for at respondentene svarer som han gjør – og den empiriske analysen i neste kapittel kontrollerer da også for en rekke potensielt innflytelsesrike faktorer, inkludert variabler på individnivået.

Til slutt, og kanskje viktigst, kan man også påpeke at spørsmålsformuleringen også er nokså vid og generell i den forstand at man ikke ber respondenten ta stilling til spørsmålet ut fra om det er en angreps- eller forsvarskrig. Tidligere amerikanske opinionsstudier viser at selve *formålet* med krigen er viktig for ens holdning til den, og at støtten er særskilt stor ved forsvarskriger (Jentleson 1992; Jentleson og Britton 1998; se også Eichenberg 2005). (Hvem av partene som tar initiativ til tvister eller krig er som nevnt også et sentralt spørsmål i diskusjonen rundt dyadisk vs. monadisk fred (Huth og Allee 2002)). På den ene siden er det selvsagt rimelig å anta at selv individer – og en samlet opinion – som innehar ‘pasifistiske’ verdier kan være vel så villige til å kjempe for landet sitt som en mindre ‘pasifistisk’ befolkning vil være, dersom statens sikkerhet eller overlevelse står på spill. Selvforsvar utelukker ikke pasifisme, og motsatt. Dette potensielle validitetsproblemet burde likevel reduseres i betydelig grad gjennom at jeg i analysene kontrollerer for ‘nasjonal stolhet’ (NASJ. STOLTHET; se seksjon 4.3.4). Sosialpsykologisk forskning skiller nemlig mellom begrepene ‘nasjonalisme’ og ‘patriotisme’ (Herrmann, Isernia og Segatti 2009; Kosterman og Feshbach 1989). Førstnevnte begrep representerer “love for the home country”, mens sistnevnte refererer til “hostility toward others” (Herrmann, Isernia og Segatti 2009: 723). Variabelen NASJ. STOLTHET, tatt i betraktning hvordan spørsmålet er formulert,¹⁶ vil derfor antagelig avspeile det mindre aggressive begrepet ‘nasjonalisme’, og vil i noen, og antagelig tilstrekkelig grad, kontrollere for den dimensjonen av KRIGSVILJE som omhandler vilje til å slåss for sitt land i *selvforsvar*. Man kan dermed forutsette at en eventuell korrelasjon mellom regimetype og KRIGSVILJE i stor grad vil avspeile holdning til andre typer krigsscenarier, noe som styrker min tro på at den avhengige variabelen nettopp representerer ‘pasifisme’.

4.3.2 Uavhengige variabler – Nivå 2: Demokratisk fred

Regimetype: FULLT DEMOKRATI, SEMI-DEMOKRATI, IKKE-DEMOKRATI

Den viktigste uavhengige variabelen er målet for demokrati, som baserer seg på den velkjente Polity-indeksen (Polity 2) fra Polity IV-prosjektet (Marshall, Gurr og Jagers 2010).¹⁷ Polity-variabelen danner grunnlaget for operasjonalisering av regimetype i de fleste kvantitative

---

¹⁶ I den norske versjonen av WVS, er spørsmålsformuleringen som følger: ‘Hvor stolt er du over å være norsk? Er du svært stolt, noe stolt, ikke spesielt stolt eller ikke stolt overhodet?’

¹⁷ Se <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>

studier av demokratisk fred (Hayes 2012: 770). Denne indeksen strekker seg fra (-10) til (+10), hvor (-10) indikerer at staten er et fullstendig institusjonalisert autokrati, og (+10) indikerer at staten er et fullt ut institusjonalisert demokratisk regime. Med utgangspunkt i studiens formål, anser jeg det som mest hensiktsmessig å dele Polity-indeksen inn i tre ulike regimetyper, altså FULLT DEMOKRATI, SEMI-DEMOKRATI og IKKE-DEMOKRATI. Det kan alltid diskuteres hvorvidt det vil være lurere å beholde målet som en kontinuerlig variabel. Jeg har likevel valgt å basere hoveddelen av analysen på et dummysett. Dette gjøres av flere årsaker. For det første foretas en lignende kategorisering, av nødvendighet, av den eksisterende, dyadisk fokuserte kvantitative litteraturen. For det andre er det grunn til å tro at man med en slik regimekategorisering kan få innsikt i empiriske forskjeller mellom regimetyperne som man ikke kan fange opp dersom man baserer seg på en kontinuerlig variabel. Særsomt gjelder det at flere hevder at forholdet mellom regimekategori og krigsvilje er ikke-lineært, og at semi-demokratier (inkludert demokratiserende overgangsregimer) kanskje er den regimetyperne som er mest tilbøyelig til å bruke væpnet makt som middel i utenrikspolitikken (Braumoeller 1997; Mansfield og Snyder 1995 a,b, 1997, 2002). Og for det tredje er det også hensiktsmessig å kategorisere denne variabelen for å kunne utføre tilleggstester av både den dyadiske fredstesen mer spesifikt, og av forholdet mellom regimestabilitet, regimekategori og KRIGSVILJE. En av fordelene med å benytte seg av en kontinuerlig variabel er selvfølgelig at det ikke vil være nødvendig å sette en klar grense i form av et avskjæringspunkt med hensyn til når en stat skal anses som et demokrati eller ikke. Et dummysett av denne typen vil i så måte alltid være sårbart for kritikk. På hvilken måte man velger å måle demokrati og operasjonalisere variabelen kan ha stor innflytelse på forskningsresultatet (Spiro 1994). I tillegg er derfor også de kontinuerlige demokrativariablene, såvel Polity-indeksen (DEMOKRATI (POLITY)) som Freedom House sin sammenslåtte indeks over politiske og sivile rettigheter (DEMOKRATI (FREEDOM HOUSE))¹⁸ blitt inkludert i grunnmodellen¹⁹, for å sikre at eventuelle funn er forholdsvis robuste.

For å unngå en vilkårlig inndeling av kategorier, er grupperingen av regimetyper basert på en tidligere studie av Epstein m.fl. (2006), hvor regimeinndelingen av stater er foretatt ut fra følgende Polity-score: *Autokrati* (-10 til 0), *Semi-demokrati* (+1 to +7), og *Fullverdig demokrati* (+8 to +10). Polity-scoren baserer seg på tre komponenter innen en stat: grad av

---

¹⁸ Se <http://www.freedomhouse.org/>

¹⁹ Selv om både Polity og Freedom House er anerkjente mål for demokrati, er det mest vanlig å operere med Polity i studier innen demokratisk fred.

maktbegrensninger pålagt den utøvende makt; grad av politisk konkurranse; og grad av politisk deltakelse (se Appendiks A, Tabell A1 for landår kategorisert inn i regimetyper).

IKKE-DEMOKRATI (-10 til 0): De regimer som inngår i kategorien *Autokrati* i Epstein m.fl.s (2006) studie, mangler en maktbalanse representert gjennom den dømmende og lovgivende makt, noe som gir den utøvende makt en frihet til å styre forholdsvis uregulert. Innen denne type regimer er det heller ikke organisert politisk konkurranse, og politisk deltakelse er hovedsakelig iscenesatt av de som sitter med makten. I denne studien har jeg likevel valgt å betegne denne kategorien 'ikke-demokrati' snarere enn 'autokrati'. Ettersom spranget mellom 0 og -10 er forholdsvis stort, er det dermed ikke forsvarlig å betegne alle stater som plasserer seg inne denne kategorien for autokratier, selv om de i ulik grad grenser til autokrati.

SEMI-DEMOKRATI (+1 til +7): Dette er regimer hvor det holdes valg, men hvor den utøvende makt fortsatt har få begrensninger. Til tross for at lederen er valgt, trenger ikke valget nødvendigvis å være et resultat av åpen og organisert konkurranse, men kan snarere være et resultat av lobbyisme fra et politisert militærvesen eller som følge av utvelgelse av en komité fra det ledende partiet. At valget i seg selv er uten konkurranse, enten grunnet politisk manipulasjon fra myndighetene eller som følge av at politiske parter i stor grad er fraksjonalisert, er også en mulighet.

FULLT DEMOKRATI (+8 til +10): Med en Polity-score på 7 eller under, har ikke staten klart å oppnå maksimumscore på noen av de tre demokrati-komponentene. Stater som har en verdi på 8 eller over, har derimot klart å oppnå en maksimumscore på minst én av tre komponenter, og kommer høyt opp på skalaen med hensyn til å tilfredsstille de kravene som stilles for å klassifiseres som et *fullverdig demokrati*. Et fullstendig demokrati kjennetegnes av å ha institusjonaliserte prosedyrer for åpen, konkurrerende og inkluderende politisk deltagelse; prosedyrer for å velge og bytte ut politiske ledere som representerer den utøvende makt i åpne, konkurransedyktige valg; og, gjennom maktbalanseprinsippet, å pålegge politiske ledere betydelige begrensninger med hensyn til deres muligheter for skjønsmessige vurderinger i rollen som utøvende makt. Av regimene som klassifiseres som fullverdige demokratier innen denne studien, har flertallet en score på (+10) på Polity-indeksen, noe som altså indikerer at staten er et fullstendig institusjonalisert demokrati.

Regimetype: NABOSTAT

For å kunne gjøre tilleggstester av tesen om den dyadiske demokratiske fred mer spesifikt, har jeg konstruert en variabel som fanger opp regimetype til hvert lands *minst demokratiske* nabostat. Denne tankegangen er basert på: 1) andre empiriske studier som finner at et stort

flertall av kriger og militariserte kriser er konflikter over territorium som inntreffer mellom nabostater (Gibler 2007; James, Park og Choi 2006; Vasquez 1995); og 2) studier innen demokratisk fred som derfor avgrenser de empiriske analysene til såkalte relevante dyader (først og fremst nabostater) (se f.eks. Maoz og Russett 1993; Weede 1983). Forventningen er at borgere, alt annet likt, vil være mer villige til å slåss for sitt land dersom man har et ikke-demokrati (eller et semi-demokrati) i nabolaget. To samspillsvariabler danner grunnlaget for denne testen, nemlig FULLDEMO*NABO:IKKEDEM og FULLDEMO*NABO:SEMIDEM. Det andre leddet i disse to variablene er basert på konstruksjonen av tre dummyvariabler. Variablene er konstruert ved tre trinn. 1) Jeg har først laget en oversikt over de nabostater som grenser til de deltakende stater i WVS for hvert landår statene er representert i de ulike rundene (1981–2008). Dette er gjort med utgangspunkt i *Correlates of War Direct Contiguity Data* (grensekategori 1), som gir en detaljert oversikt over de stater som grenser til hvert landår (Stinnett m.fl. 2002).²⁰ 2) Videre har jeg så plottet inn alle nabostatenes Polity-score for hvert landår. 3) Til slutt dummykodet jeg de landårene som har én eller flere ikke-demokratiske stater i nabolaget NABO: IKKE-DEMOKRATI; landår som har én eller flere semi-demokratier i nabolaget (men ingen ikke-demokratier) NABO: SEMI-DEMOKRATI; og landår som kun grenser til fullverdige demokratier (referansekategori) NABO: FULLT DEMOKRATI.

REGIMESTABILITET

Med hensyn til variablene knyttet til demokratisk fred, kan det også være nyttig å teste for en interaksjonseffekt mellom, på den ene siden, de tre dummyene for regimetype og, på den andre siden, regimevarighet i antall år (henholdsvis SEMIDEMO*REG.STABIL, FULLDEMO*REG.STABIL og IKKE-DEMO*REG.STABIL (referansekategori)). Som Maoz og Russett (1993) viser til i sin studie, kan regimestabilitet være en indikator som kan anvendes som mål tilknyttet det normbaserte argumentet. Jo eldre et demokrati er, jo mer etablert og praktisert kan man forvente at de demokratiske normene innen et samfunnet vil være. Dette er en konstruert variabel hvor jeg med utgangspunkt i Polity IV-prosjektets data for

---

²⁰ Klassifikasjonssystemet for grensestater i datasettet for *War Direct Contiguity* (1816–2006, v3.1) består av fem kategorier: Grensekategori 1 representerer nabostater som grenser fysisk til den aktuelle staten for et gitt landår. Videre finner man fire kategorier hvor grensen baseres på vannavstand for den aktuelle staten for et gitt landår (henholdsvis 12, 24, 150 og 400 miles). I koding av variabler for naboregime har jeg hovedsakelig tatt utgangspunkt i kategori 1-grenser, men også i noen åpenbare tilfeller tatt hensyn til grenser separert av vann, som for eksempel er tilfelle når det gjelder Japans naboforhold til Kina. For mer informasjon, se <http://www.correlatesofwar.org/cow2%20data/directcontiguity/dcv3desc.htm>

regimevarighet har plottet inn antall år siden forrige regimeskifte for hvert landår i WVS (REGIMESTABILITET).²¹

4.3.3 Kontrollvariabler – Nivå 2

Økonomisk fred

Som redegjort for i seksjon 3.1, kan økonomisk eller kommersiell fredsteori sies å være både en konkurrent til og en forlengelse av demokratisk fredsteori. Teorien kommer i tre primære versjoner: krigens kostnader og gevinster; gjensidig økonomisk avhengighet; og kapitalistisk fred.

BNP/INNB: Moderne demokratier er også ofte de mest velstående statene, og det er dermed vanlig og nødvendig å kontrollere for effekten av økonomisk utvikling, ved en variabel som måler brutto nasjonalprodukt per innbygger (konstante 2000 US\$ før logaritmisk transformasjon). Forventningen er at velstandsnivå både øker kostnadene ved krig, og reduserer potensielle gevinster (Fettweis 2003; Kaysen 1990; Mandelbaum 1998–1999). BNP/INNB forventes derfor å være negativt korrelert med den avhengige variabelen. Data er hentet fra Verdensbankens *World Development Indicators (WDI)*.²² Logaritmisk transformasjon av variabelen reduserer problemet knyttet til skjevfordeling.

HANDEL og UT. INVESTERINGER: For å teste økonomiske faktorer tilknyttet fred-gjennom-handel-tesen (Brooks 1999; Rosecrance og Thompson 2003), er det konstruert to variabler. Variabelen HANDEL er summen av eksport og import av varer og tjenester målt som andel av brutto nasjonalprodukt innen et gitt år. Jeg kontrollerer også for direkte utenlandsinvesteringer (UT. INVESTERINGER). Begge variablene bygger på data fra Verdensbankens WDI.

ØKONOMISK FRIHET: I de senere år har flere hevdet å finne en sammenheng mellom økonomisk liberalisme og fred (Gartzke 2007; McDonald 2007; Mousseau 2013). Som mål tilknyttet den kapitalistiske fredstesen benytter jeg en (interpolert) variabel for graden av økonomisk frihet. Dette er en indeks basert på en rekke indikatorer for grad av liberalisering av en stats økonomi, utviklet av Gwartney, Hall og Lawson (2010).²³ De viktigste indikatorene for økonomisk frihet er: individuelle valg; frivillig utveksling koordinert av markeder; frihet til å gå inn og konkurrere i markeder; og beskyttelse av eiendomsretten. Høy score på ØKONOMISK FRIHET forventes å være negativt forbundet med KRIGSVILJE.

---

²¹ I Polity-prosjektet defineres regimeendring som en endring i Polity-indeksen på 3 eller mer over en periode på tre år eller mindre.

²² Se <http://data.worldbank.org/>.

²³ Se http://www.freetheworld.com/datasets_efw.html.

ØKONOMISK VEKST: Den fjerde økonomiske kontrollvariabelen på nivå 2 måler den årlige økonomiske vekstraten i hvert land(år), med data fra Verdensbankens WDI. På den ene siden kan man, ut fra teorien om såkalte ‘avledningskriger’, forvente at et lands elite søker å skape utenrikspolitiske kriser for å flytte fokus vekk fra hjemlige forhold dersom landet befinner seg i økonomiske problemer (DeRouen 1995, 2000; McDonald 2009). På den andre siden kan økonomisk ekspansjon også føre til en ekspansiv psykologisk tilstand hos borgere – og dermed en mer aggressiv utenrikspolitikk (Pollins 2008).

Realisme

Skoleretningen realismen har i flere tiår hatt en dominerende rolle på fagfeltet internasjonal politikk. Særlig gjelder dette når forskningsspørsmålene dreier seg om krig eller fravær av krig. Sentrale forklaringsfaktorer innen realisme-paradigmet må derfor kontrolleres for.

REG. STORMAKT: Realistene peker på at særskilt stormakter har en spesiell rolle innen internasjonal politikk. Som Kenneth Waltz (1979: 72) skriver: “The theory, like the story of international politics, is written in terms of the great powers of an era ... In international politics, as in any self-help system, the units of greatest capability set the scene of action for others as well as for themselves”. Statene står overfor de samme utfordringene, men skiller seg fra hverandre i sin evne til å løse dem. Man kan forvente at borgere innen stormakter er mer beredt på å slåss i krig på bakgrunn av det faktum at mektige stater er mer aktive internasjonalt, noe som oftere leder til krigføring (Gartzke 1997: 176). Men som Waltz (1993) videre påpeker, er makt et multidimensjonalt fenomen som ikke kun kan måles ut fra militær kapasitet. Statens rang i systemet er avhengig av hvordan de scorer på en kombinasjon av indikatorer.

Når det gjelder operasjonaliseringen av relativ makt, er det et problem at eksisterende maktindikatorer tar utgangspunkt i verden og det internasjonale systemet som helhet i kalkulasjonen. Denne studien foretrekker i stedet å følge Mearsheimer (2001), som hevder at global maktutøvelse så å si er umulig, tatt i betraktning de store avstandene mellom kontinentene. Han argumenterer heller for at stater typisk streber etter *regionalt* hegemoni, og at relativ *regional* makt(økning) derfor både er et grunnleggende mål for stater, og en viktig bakgrunnsfaktor for krig og konflikt. I denne studien har jeg derfor tatt sikte på å identifisere regionale stormakter. For å konstruere den dikotome variabelen REG. STORMAKT har jeg tatt utgangspunkt i en score for slike indikatorer hentet fra *Correlates of War*-prosjektet (Singer,

Bremer og Stuckey 1972).²⁴ Den såkalte *Composite Index of National Capability* (CINC) er anerkjent og hyppig brukt i studier av mellomstatlig konflikt. Den baserer seg på seks indikatorer på makt ut fra statens totale befolkning, andel urban befolkning, jern- og stålproduksjon, energiforbruk, militært personell og militærutgifter. Det jeg har gjort, er å rekalkulere CINC fra globalt til regionalt nivå. REG. STORMAKT er konstruert ved tre trinn: 1) Alle landår (1981–2008) er kategorisert innen sine tilhørende geopolitiske logiske regioner for det aktuelle landåret.²⁵ 2) Jeg kalkulerte deretter regional CINC-verdi for hvert landår innen den aktuelle regionen. Den totale regionale CINC-score for alle stater innen en region i et gitt år er 1 (100 %) . De landår som har en regional CINC-score på ≥ 0.05 (5% eller mer av regional makt), er dummykodet som REG. STORMAKT = 1 (f.eks. er regional CINC-score USA 1981=0,633967). De landår som har en regional CINC-score på $<0,05$ utgjør referansekategori = 0. Grenseverdien for CINC er valgt med utgangspunkt i Thompsons (1986: 559) kriterier for staters relative makt innen hans definisjon av et multipolart system.

NABOMAKT: LITEN, STOR, MIDDELS: Maktbalanse, eller relative maktforskjeller, spiller en essensiell rolle i realismen som årsaksforklaring på krig og fred (Mearsheimer 2001; Waltz 1979), og er også typisk forsøkt kontrollert for i dyadiske studier av den demokratiske fred (se f.eks. Maoz og Russett 1993). Også i denne studien er det hensiktsmessig å inkludere en slik kontroll, under den antagelse at slike maktforskjeller – som kan avspeile både potensielle trusler og muligheter for ekspansjon – også vil ha innvirkning på borgeres krigsvilje. Det teoretiske forholdet mellom relativ makt (her: vis-à-vis mektigste nabostat) og KRIGSVILJE er likevel ikke opplagt. Spesielt gjelder dette forventninger om retning og linearitet (Geller 2000). For eksempel er det tenkelig både at liten maktforskjell korrelerer positivt med den avhengige variabelen (fordi sikker maktbalanse krever troverdige signaler om krigsvilje) og at stor maktforskjell gjør det samme (kraftig underlegenhet utgjør en eksistensiell trussel). I tillegg er ingen slik variabel tilgjengelig, så omfattende koding har vært nødvendig. Jeg har derfor konstruert tre dummyvariabler klassifisert ut fra liten, middels og stor relativ maktforskjell til mektigste nabostat, i tråd med Bremers (1992: 322) tankegang. Denne variabelen er konstruert ved tre trinn. 1) Jeg har først laget en oversikt over de nabostater som grenser (fysisk, eller som kun separeres av begrensede havområder) til de deltakende stater i WVS for hvert landår statene er representert i de ulike rundene (1981–2008). Dette er gjort

---

²⁴ Se <http://www.correlatesofwar.org/>.

²⁵ Disse regionene er som følger: Europa (inkl. Russland og tidligere CIS); Amerika; Asia & Oseania (ekskl. Midt-Østen); Afrika (sør for Sahara); Midt-Østen (inkl. Nord-Afrika).

med utgangspunkt i *Correlates of War Direct Contiguity Data* (grensekategori 1–5).²⁶ 2) Jeg har så plottet inn alle nabostaters CINC-score hentet fra *Correlates of War*-prosjektet. 3) Videre har jeg regnet ut den relative maktforskjellen ved å dividere den nabostaten med høyest CINC-score med statens egen CINC-score for hvert landår (f. eks. er det relative maktforholdet mellom Norge og nabostaten Russland i år: $0,3927/0,00164 = 23,9 \%$). 4) Med utgangspunkt i disse kalkuleringene har jeg så konstruert tre dummy-variabler kodet ut fra Bremers (1992: 322) 1–3-klassifisering av trusselnivå knyttet til dette relative maktforholdet: *liten maktforskjell* (NABOMAKT:LITEN) = makratio mindre eller lik 3; *medium maktforskjell* (NABOMAKT:MEDIUM; referansekategori) = makratio mellom 3 og 10; *stor maktforskjell* (NABOMAKT:STOR) = makratio over 10.²⁷

USA-TROPPER: Ut fra et realismeperspektiv kan også alliansetilknytning til, og sikkerhetsgarantier fra, USA antas å forklare demokratisk fred (Rock 1997; Rosato 2003: 599–600). Hegemonisk stabilitetsteori, som deler mange av realismens forutsetninger, hevder at USAs hegemoni i betydelige deler av verden etter andre verdenskrig har hjulpet til å besørge relativ fred, stabilitet og fravær av sikkerhetskonkurranse i regioner som av Washington er regnet for å være av nasjonal interesse (Gilpin 1981; Wohlforth 1999). Utstasjonering av amerikanske tropper i et fremmed land gir et særlig sterkt signal om at USAs garantier om å komme landet til unnsetning i tilfelle krig, er troverdige (Brzezinski 1997). Jeg har derfor konstruert en dummyvariabel (USA-TROPPER) som har verdien 1 dersom USA har stasjonert minst 1000 soldater i et land(år). Data er fra *Heritage Foundation*.²⁸ Ifølge denne teoretiseringen kan man forvente at USA-TROPPER er negativt korrelert med KRIGSVILJE, tatt i betraktning at dette, for vertslandet, åpner for muligheten til såkalt *free-riding* med hensyn til militære utgifter og belastninger ved krig. Dette er, ifølge Craig (2009: 40), ikke uvanlig, og kan derav antas å virke demotiverende for borgernes motivasjon til selv å påta seg belastningen med å slåss for sitt eget land (se også Russett og Deluca 1983).

---

²⁶ Klassifikasjonssystemet for grensestater i datasettet for *War Direct Contiguity* (1816–2006, v3.1) består av fem kategorier: Grensekategori 1 representerer nabostater som grenser fysisk til den aktuelle staten for et gitt landår. Videre finner man fire kategorier hvor grensen baseres på vannavstand for den aktuelle staten for et gitt landår (henholdsvis 12, 24, 150 og 400 miles). For mer informasjon, se <http://www.correlatesofwar.org/cow2%20data/directcontiguity/dcv3desc.htm>

²⁷ Av praktiske og analytiske årsaker (for å begrense antall kategorier til de teoretisk mest relevante) konstrueres *ikke* en egen kategori for land som er mye mektigere enn det mektigste nabolandet. Mens det ikke er uvanlig at det mektigste nabolandet er langt mektigere enn en selv, er det svært sjelden at et land er mye mektigere enn det mektigste nabolandet. Sistnevnte gjelder kun ni landår, og alle disse casene ligger svært nær Bremers (1992: 322) terskel på 3 (0,33). Dette gjelder Brasil (tre år), Sør-Afrika (fem år) og USA (ett år). Disse casene er kodet som liten maktforskjell.

²⁸ Se www.heritage.org/Research/NationalSecurity/troopsdb.cfm

NATO: Denne dummyvariabelen bygger på samme logikk som USA-TROPPER. Felles sikkerhetssamarbeid gjennom militæralliansen NATO (North Atlantic Treaty Organization), som er den klart mest befestede og institusjonaliserte forsvarsalliansen i verden, er en del av realismens alternative forklaringer til demokratisk fred i etterkrigstiden (Mearsheimer 1990, Farber og Gowa 1997). En allianse som NATO kan bidra til å redusere faren for krig både mellom allierte og ikke-allierte, og mellom alliansemedlemmer. Videre viser også Russett og Delucas (1983) studie sterk oppslutning omkring NATO som en forsvarsallianse blant vest-europeiske borgere. Her kan man anta at NATO-medlemskap reduserer borgernes vilje til å slåss, både grunnet NATOs avskrekkende effekt på fienden, og fordi den forener medlemmene innen alliansen til militært samarbeid som kan dempe krigsfaren ytterligere.

MILITÆRUTGIFT. og HÆRSTYRKE: For å kontrollere for eventuelle sammenhenger mellom graden av 'militarisering' av et land og KRIGSVILJE, inkluderes ytterligere to variabler. For det første kontrolleres det for *militære utgifter*, som er en indikator for økonomiske ressurser som går til militære formål (MILITÆRUTGIFT.). Data er hentet fra *The Military Expenditure Project* tilknyttet *Stockholm International Peace Research Institute* (SIPRI).²⁹ Videre er det også kontrollert for en stats militære *hærstyrke* målt i form av militært personell per 1000 innbyggere (HÆRSTYRKE). Data er fra Verdensbankens World Development Indicators (WDI).

4.3.4 Kontrollvariabler – Nivå 3

REGIONER: Det vil også kontrolleres for regionale variasjoner, og derav er det konstruert fem regions-dummyer: Europa (inkl. Russland og tidligere CIS); Amerika; Asia & Oseania (ekskl. Midt-Østen); Afrika (sør for Sahara); Midt-Østen (inkl. Nord-Afrika). Dummyvariabelen for Europa utgjør referansekategorien. Inndelingen av stater i ulike regioner baserer seg på FNs kategorisering (UNCTAD 2012: 160–172). Her vil utgangspunktet for antakelsen om regionale variasjoner på den avhengige variabelen først og fremst være det relative maktforholdet i regionene knyttet til unipolaritet og multipolaritet. En regional hegemon strekker seg lang for å opprettholde nåværende maktfordeling, og søker dermed stabilitet og *status quo* i regionen (Mearsheimer 2001; se også foregående seksjon). I unipolare regioner (som Amerika) kan det dermed antas å herske relativ fred, noe som igjen kan gi seg (negativt) utslag på KRIGSVILJE. Videre peker Waltz (1979) på at multipolare systemer (f.eks. Midt-Østen og Asia) er mest tilbøyelige til å oppleve kriger (og dermed også

---

²⁹ Se <http://www.sipri.org/research/armaments/milex>.

økt krigsvilje) fordi multipolaritet skaper mye usikkerhet innen systemet. Når det er sagt, peker Mearsheimer (2001) på at det beste en stormakt kan håpe på, er å være en regional hegemon med muligheter for også å ha innflytelse og kontroll over sin egen region. USA er den eneste regionale hegemon i moderne tid. I så måte kan man forvente stabilitet i Amerika, men også, om enn i mindre grad, i geografiske områder hvor USA har sentrale sikkerhetsinteresser. Kagan (2008: 95) peker for eksempel på USAs tilstedeværelse i Øst-Asia, Midt-Østen og Europa, og hevder at disse regionenes stabilitet blant annet er betinget av at USA holder roret. Når det gjelder Afrika, kan dette også betegnes som en multipolar region, men skiller seg ut i den forstand at manglende nasjonsbygging kan antas å korrelere negativt med KRIGSVILJE.

TAPER 2. VK: Det kollektive minnet fra 2. verdenskrig innen en nasjon kan gi seg utslag i borgernes kampvilje i en nåværende konflikt (Paez m.fl. 2008), og en slik traumatisk historisk hendelse kan påvirke holdninger til krig i flere etterkrigsgenerasjoner. Paez m.fl. (2008) fant i sin tverrnasjonale studie at unge borgere fra seirende nasjoner i 2. verdenskrig hadde en mer positiv evaluering av denne historiske hendelsen, og ga uttrykk for større vilje til å slåss for landet dersom staten skulle bli involvert i en ny krig. Dette sett i forhold til unge borgere innen tapende nasjoner som på sin side var betraktelig mer negative til krigsdeltakelse og i sin evaluering av 2. verdenskrig. Bakgrunnen antas å være at de beseirede nasjonene minnes en forsvarskrig preget av mye lidelse, med vektlegging av de negative effektene av kollektiv vold. De yngre generasjoner belæres i så måte av eldre generasjoner om krig som en form for sosial katastrofe. De seirende nasjoner kan derimot i større grad tillate seg å skape et mer glorifisert kollektivt minne av sin krigsinnsats med vekt på helter og martyrer. Dette kan videre bidra til en mer positiv holdning til krigsdeltakelse blant borgerne innen seirende nasjoner (Paez m.fl. 2008; Rosoux 2001). Dette er en egenkomponert variabel basert på *Inter-state war data* (v4.0), hentet fra COW-prosjektet. Tapende nasjoner i 2. verdenskrig er kodet med verdien 1, og borgere i seirende nasjoner utgjør referansekategorien.³⁰

TIDSKONTROLL: Det vil også bli inkludert en kontinuerlig tidskontroll-variabel på nivå 3. Her kan man kanskje forvente en nedadgående trend i villighet til å krige. Dette på bakgrunn av at en rekke teoretikere hevder krigens (og storkrigens og stormaktskrigens) æra er over – etter en langvarig og gradvis prosess. Her pekes det på en rekke faktorer som har hatt, og har, en dempende effekt på krigslysten, som bl.a. krigens kostnader, krigens synkende gevinster, spredning av demokrati og økonomisk liberalisme (se. bl.a. Gartzke 2007; Goldgeier og McFaul 1992; Jervis 1991–1992; Mandelbaum 1998–1999). Men det er også andre som på sin

---

³⁰ Se <http://www.correlatesofwar.org/>

side argumenterer mot at vesentlige ting har endret seg med hensyn til krigsvilje og sannsynlighet for krig (Gray 1999; Mearsheimer 2001). *Center for Systemic Peace* (CSP), tilknyttet Polity IV-prosjektet, tegner derimot et generelt bilde av en nedadgående trend i voldelig maktbruk i sin *Global Report 2011*: “According to our calculations, the global magnitude of warfare has decreased by over sixty percent since peaking in the mid-1980s, falling by the end of 2010 to its lowest level since 1961” (Marshall og Cole 2011: 4).

4.3.5 Kontrollvariabler – Nivå 1

I tillegg til de kontekstuelle variablene som er kodet på nivå 2 og 3, vil det også kontrolleres for en rekke variabler på individnivå som kan forventes å korrelere med den avhengige variabelen. Alle variablene er hentet fra World Values Survey (se Appendiks B1 for spørsmålsformuleringer).

ALDER er en kontinuerlig variabel hvor tidligere empiriske funn tyder på at villighet til å slåss er negativt korrelert med økende alder (Anderson og Hirsch-Hoefler 2010; Clements 2012: 115).

MANN (=1, KVINNE=0) er en dummykodet variabel. Med utgangspunkt i det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret knyttet til militærtjeneste, kan man anta at kvinner identifiserer seg i mindre grad enn menn med den militære institusjon og aktiv deltakelse i kamphandlinger ved krig (Anderson og Hirsch-Hoefler 2010; Clements 2012; Torgler 2003).

UTDANNING gir seg ofte utslag i mer politisk interesserte og samfunnsaktive borgere. Dette kan antas å danne et bedre grunnlag for å se nyanser i politiske konflikter, og se muligheter for andre politiske løsninger enn voldelig konfrontasjon (selv om andre hevder at høyt utdannede tvert om er mer tilbøyelige til å støtte bruk av væpnet makt; for en kort litteraturgjennomgang, se Clements (2012: 110–1)).

INNTEKT (1–10) er en kontinuerlig variabel, og vil inngå som en del av den økonomiske fredstesens. Her kan man anta at høyinntektsgrupper løper størst risiko for høyt personlig, økonomisk tap ved krig, noe som formodentlig reduserer deres villighet til å slåss.

TILLIT TIL MILITÆRVESENET (1= Ingen tillit, 2=Lav tillit, 3=Høy tillit, 4=Svært høy tillit) har ved tidligere studier vist seg å være positiv korrelert med villighet til å slåss (Torgler 2003). Dette kan antas å reflektere troen på landets militærvesen som en velfungerende og effektiv institusjon ved krig.

TOLERANSE (1–10) for mangfold er et viktig karaktertrekk som kjennetegner fredelige, liberale samfunn (Owen 1994). I denne analysen vil grad av aksept for en ofte stigmatisert gruppe (homoseksuelle) bli benyttet som et mål på individets grad av toleranse for mangfold.

NASJONAL STOLTHET (1=Ikke stolt i det helt tatt, 2=Ikke særlig stolt, 3=Ganske stolt, 4=Veldig stolt) er et uttrykk for felles nasjonal identitet, og er i så måte et viktig mål for de følelsesmessige båndene borgerne knytter til det politiske samfunnet de er en del av (Easton 1965, 1975; Norris 2011). Variabelen har ved tidligere studier vist seg å gi sterkt utslag på individets villighet til å slåss for sitt land (Diez-Nicolas 2010). I særdeleshet vil NASJONAL STOLTHET, som redegjort for i seksjon 4.3.1, fungere som en kontroll for den dimensjonen av KRIGSVILJE som omhandler vilje til å slåss for sitt land i *selvforsvar*. På grunnlag av en rekke særtrekk som kjennetegner fullverdige demokratiske samfunn, kan man derimot uansett anta at borgerne innen denne regimetyper er mindre tilbøyelige til å omfavne hyper-nasjonalisme, og heller gir uttrykk for nasjonal stolthet via andre, mer fredfylte kanaler. Det vil dermed også testes for interaksjonsledd mellom nasjonal stolthet og regimetype (FULLDEMO*NASJ.STOLTHET, SEMIDEMO*NASJ.STOLTHET, IKKE-DEMO*NASJ.STOLTHET (referansekategori)).

RELIGIØS er en variabel som baserer seg på hvorvidt man definerer seg selv som en religiøs person eller ikke, og er kodet 1=RELIGIØS og 0=SEKULÆR. Her kan vi forvente *enten* at variabelen er negativt korrelert med den avhengige (i den grad religiøsitet avspeiler pasifistiske verdier) *eller* at den er positivt forbundet med KRIGSVILJE (som indirekte hevdet i Huntingtons (1993) *Clash of Civilizations*-tese).

VENSTRE-HØYRE reflekterer individers politiske verdier. Variabelen strekker seg fra 1 (mest radikal/venstresiden) til 10 (mest konservativ/høyresiden). En positiv korrelasjon med den avhengige variabelen forventes siden både nasjonalisme, i betydningen nasjonal stolthet, og patriotisme (en mer offensiv eller 'aggressiv' form for nasjonalisme) er holdninger som i større grad forbindes med den politiske høyresiden, mens pasifisme er en verdi som historisk sett har vært forbundet med den radikale venstresiden.

Tabell 4.1 Beskrivende statistikk

Variabler	Observ.	Gj.snitt	Std.avvik	Minimum	Maksimum
Individnivå					
Krigsvilje	260661	0.72	0.44	0	1
Alder	345366	41	16.37	14	101
Mann	350556	0.48	0.50	0	1
Utdanning	342890	8.31	2.94	1.1	13.9
Inntekt	307643	4.65	2.44	1	10
Tillit: Militæret	325824	2.71	0.93	1	4
Toleranse	316079	3.25	3.07	1	10
Nasj.stolthet	337398	3.41	0.78	1	4
Religiøs	322463	0.70	0.46	0	1
Venstre-høyre	255600	5.61	2.31	1	10
Landårnivå					
Ikke-demokrati*	231	0.19	0.39	0	1
Semi-demokrati	231	0.24	0.425	0	1
Fullt demokrati	231	0.57	0.495	0	1
Nabo:FullDemokrati*	240	0.24	0.430	0	1
Nabo:SemiDemokrati	240	0.23	0.422	0	1
Nabo:IkkeDemokrati	240	0.52	0.499	0	1
Regimestabilitet	235	30.49	39.61	0	196
BNP/innb.	240	9.12	1.05	5.5	12.41
Handel	239	67.20	39.28	14.9	360.6
Ut. investeringer	235	3.19	7.69	-2.76	117.2
Økonomisk frihet	218	6.38	1.05	3.44	8.52
Økonomisk vekst	338	2.27	5.80	-42.77	32
Reg. stormakt	235	0.42	0.49	0	1
Nabomakt:Medium*	242	0.28	0.45	0	1
Nabomakt:Liten	242	0.40	0.49	0	1
Nabomakt:Stor	242	0.33	0.47	0	1
USA-tropper	244	0.23	0.42	0	1
NATO	245	0.27	0.45	0	1
Militærutgift.	207	4.87	6.51	0.53	69.1
Hærstyrke	209	7.23	5.44	0.44	37.3
Landnivå					
Europa*	91	0.54	0.50	0	1
Amerika	91	0.17	0.37	0	1
Asia	91	0.10	0.31	0	1
Afrika	91	0.09	0.28	0	1
Midt-Østen	91	0.10	0.31	0	1
Taper 2.vk	90	0.07	0.26	0	1
Tidskontroll	346830	1997.31	7.19	1981	2008

Note: * = Referansekategori for kategoriske variabler med tre eller flere kategorier.

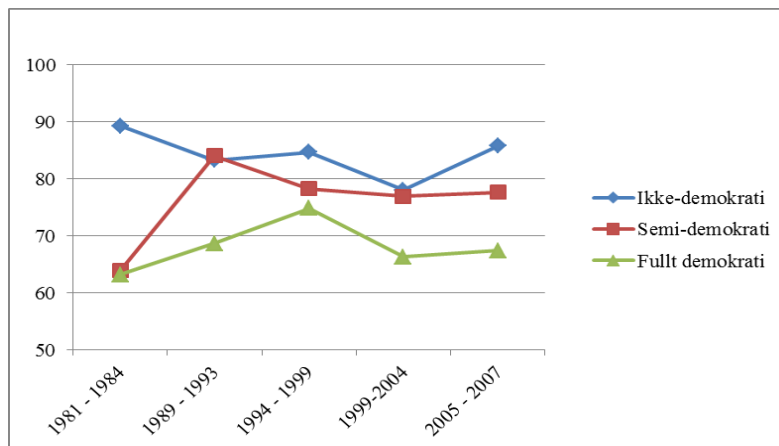
Kapittel 5

Empirisk analyse

Hovedformålet med den empiriske analysen er altså å kunne bidra til å besvare sentrale teoretiske argumenter innen demokratisk fredslitteratur knyttet til borgernes påståtte pasifistiske holdninger og verdier, samt gi en pekepinn på den relative forklaringskraften til demokratisk fredsteori og dens primære teoretiske utfordrere – realismen og økonomisk fredsteori. Analysen bygger på 16 logistiske regresjonsmodeller, inndelt i fire hovedkategorier eller bolker. De to første hovedkategoriene (1a–d, 2a–d) tar hovedsakelig sikte på å teste en rekke variabler og interaksjonsledd tilknyttet demokratisk fred, før det videre vil bli presentert viktige kontrollvariabler relatert til økonomisk fred (3a–d) og realismen (4a–d) i de to gjenværende bolkene. Å inkludere såpass mange modeller i analysen er hensiktsmessig tatt i betraktning at: 1) demokratisk fredsteori inneholder flere nyanser og teoretiske underpunkter (f.eks. om semi-demokratier, regimestabilitet, dyadisk fred) som bør testes i den grad datatilgangen gir grunnlag for det; 2) økonomisk fredsteori og realismen er i noen grad ‘konkurrerende’ teorier som må kontrolleres for i den hensikt å se om eventuelle statistiske sammenhenger mellom regimetype og KRIGSVILJE er robuste; og 3) flernivåanalyse tillater ikke et altfor høyt antall nivå 2- (eller nivå 3-) variabler i en og samme modell. Dette sett på bakgrunn av at man risikerer å miste frihetsgrader grunnet relativt få enheter på disse nivåene. Samtidig kan et snevert antall observasjoner ha sin fordel i at eventuelle signifikante resultater på nivå- 2 (og 3) vil være ekstra robuste indikasjoner på eksistensen av en demokratisk fred (eller dens konkurrerende perspektiver). Den beste løsningen virker derfor å være å konstruere en basismodell, og deretter systematisk teste forholdet mellom regimetype og KRIGSVILJE gjennom fortløpende å inkludere (og så fjerne) andre potensielle forklaringsfaktorer i noe utvidede modeller.

Før jeg går over til å presentere regresjonsmodellene, kan det derimot være nyttig å få et innblikk i hvorvidt man kan avdekke noen bivariat trend med hensyn til borgernes villighet til å ta del i krig innen ulike regimetyper over tid (Figur 5.1).

Figur 5.1. KRIGSVILJE (%), basert på regimetype (1981–2007).

Om man starter med å kommentere forholdet mellom IKKE-DEMOKRATI og FULLT DEMOKRATI i Figur 3, finner man jevnt over et forholdsvis stort gap mellom borgernes villighet til å ta del i krig innen de to regimetyperne. Tidstrenden for de 5 bølgene av WVS viser som ventet høyest prosentandel av krigsvillige borgere innen IKKE-DEMOKRATI, og lavest prosentandel innen FULLT DEMOKRATI. Mens gjennomsnittet over de fem bølgene for borgere i kategorien FULLT DEMOKRATI ligger på 68 %, finner man et gjennomsnitt på 84 % blant borgerne innen IKKE-DEMOKRATI. Når det gjelder kategorien for SEMI-DEMOKRATI, skulle man, ut fra Mansfield og Snyders (2002) teori, forvente å finne at borgere som er representert i denne regimetyperen lå over IKKE-DEMOKRATI i prosentandel som er villig til å slåss for landet sitt. Generelt viser derimot tidstrenden for de fem bølgene at SEMI-DEMOKRATI befinner seg et sted mellom de to andre regimetyperne, da med et gjennomsnitt på 76 %. Figur 5.1 gir likevel kun et bilde på mulige *bivariate* sammenhenger mellom regimetype og KRIGSVILJE. Seksjonene 5.1–5.2 vil undersøke om denne sammenhengen også gjelder i en multivariat flernivåkontekst.

5.1 Demokratisk fred – empiriske resultater

Seksjonene 5.1.1 og 5.1.2 presenterer og analyserer resultatene fra de to første bolkene av empiriske modeller. De fire første modellene (Tabell 5.1) tar utgangspunkt i en basismodell der formålet er å fremskaffe et foreløpig bilde på eventuelle statistiske sammenhenger mellom regimetype og den avhengige variabelen – KRIGSVILJE. Modellene 2a–d, på sin side, inkluderer tilleggstester av ulike nyanser av den demokratiske fredstesens.

5.1.1 Demokratisk fred – basismodell

Hoveddelen av analysen baserer seg som sagt på en rekke regresjonsmodeller som gjør det mulig å granske borgernes villighet til å slåss mer inngående. Analysens fire første basismodeller (Tabell 5.1, modeller a–d) kan anses som et naturlig startpunkt. Dette for å avdekke hvorvidt effekten av regimetype som er antydnet i Figur 3, fortsatt gjør seg gjeldende, og er forholdsvis robust, også når den inngår i en modell med naturlige og potensielt viktige kontrollvariabler (på tre ulike nivåer) som antas å øke forklart varians på den avhengige variabelen.

I analysens første basismodell (1a) introduseres dummyvariablene for regimetype (nivå 2). Modellen inkluderer også en rekke kontrollvariabler (nivåene 1 og 3), som også vil være representert i påfølgende modeller. Det første som er verdt å merke seg, er at dummyvariabelen FULLT DEMOKRATI samsvarer med forventningene. Variabelen viser signifikant lavere sannsynlighet (på 0,001-nivå) for KRIGSVILJE blant borgere innen denne regimetypen, sett opp mot referansekategorien IKKE-DEMOKRATI. Dette resultatet innebærer, ut fra kalkulert predikert sannsynlighet, en differanse mellom borgere av de to regimetyperne på 9 %. Videre finner man en noe svakere, men signifikant negativ effekt for dummyvariabelen SEMI-DEMOKRATI (på 0,05-nivå). Sett opp mot referansekategorien finner man en predikert differanse i sannsynlighet på 5 %. Verken regresjonsmodell 1a eller resterende basismodeller gir i så måte noe støtte til Mansfield og Snyders (2002) teori knyttet til demokratiserende overgangsregimer. Resultatet så langt synes heller å indikere en *negativ lineær* effekt av regimetype på KRIGSVILJE. De innledende resultatene antyder altså at borgere i demokratier innehar ‘pasifistisk’-demokratiske verdier – som sentrale deler av demokratisk fredsteori lenge har hevdet.

Som nevnt er det både i modell 1a og i påfølgende modeller, kontrollert for individspesifikke holdninger og verdier (nivå 1) som kan antas å ha en forklarings effekt. Ettersom man opererer med et forholdsvis stort antall enheter basert på et kombinert utvalg som varierer mellom $n=131797$ – 116254 , finner man ikke overraskende at alle individnivå-variabler i alle modeller (med unntak av UTDANNING) er signifikant (på 0,001-nivå). Kort oppsummert viser resultatet at økende alder er negativt korrelert med den avhengige variabelen, et resultat som samsvarer med tidligere forskning (Anderson og Hirsch-Hoefler 2010). Videre finner man at koeffisienten for MANN er positiv, og stemmer overens med antagelsen om at menn har større sannsynlighet for å si seg villig til krigsdeltagelse, sammenlignet med referansekategorien KVINNE (Anderson og Hirsch-Hoefler 2010; Clements 2012; Torgler 2003). Når det gjelder (personlig) INNTEKT, vil denne variabelen bli viet mer

oppmerksomhet i seksjon 5.2, tilknyttet den økonomiske fredstesens. Så langt er det tilstrekkelig å nevne at INNTEKT er *positivt* korrelert med KRIGSVILJE, og i så måte ikke yter støtte til denne tesen på individnivå. Videre finner man som ventet at TILLIT: MILITÆRET er positivt korrelert med KRIGSVILJE, noe som indikerer at tro på landets militærvesen som en effektiv institusjon, også – og ikke overraskende – er sterkt assosiert med villighet til å slåss for sitt land. Når det kommer til TOLERANSE, i betydningen aksept for mangfold, gjenspeiler denne variabelen én viktig dimensjon av det man kan kalle liberale verdier, og som ventet finner man i samsvar med demokratitesen at denne er negativt korrelert med KRIGSVILJE. Den predikerte differansen i sannsynlighet er derimot ikke veldig stor: resultatene viser kun 2.2 % forskjell mellom en person med svært lav og en med svært høy TOLERANSE. Til slutt finner man også at variablene NASJONAL STOLTHET, RELIGIØS og VENSTRE-HØYRE er positivt korrelert med KRIGSVILJE. Dette er også i samsvar med forventede resultater (med et mulig unntak for RELIGIØS, som indikerer at religiøsitet ikke korrelerer med ‘pasifisme’; resultatet er likevel i tråd med Huntingtons (1993) *Clash of Civilizations*-tese)). Særsilt er den sterke, positive sammenhengen mellom NASJONAL STOLTHET og KRIGSVILJE av teoretisk interesse gitt argumentet mitt om at førstnevnte, i alle fall delvis, kontrollerer for den dimensjonen av den avhengige variabelen som omhandler vilje til å slåss for sitt land i *selvforsvar* (Herrmann, Isernia og Segatti 2009; Kosternman og Feshbach 1989). Dermed kan man teoretisere at den observerte korrelasjonen mellom FULLT DEMOKRATI og KRIGSVILJE i betydelig grad avspeiler forskjeller i holdning til andre, gjerne mer ‘aggressive’ typer krigføring, avhengig av hvilke type regime man tilhører. Som nevnt i seksjon 4.3.1, styrker dette min tro på at den avhengige variabelen i analysen representerer ‘pasifisme’ (snarere enn f.eks. ‘fedrelandskjærlighet’). De resterende modellene (Tabell 5.1–5.4) har også inkludert nevnte variabler på individnivå, og disse viser tilsvarende resultater uten nevneverdige endringer.

Ettersom man kan anta at både krigserfaring fra andre verdenskrig og regionstilhørighet kan medvirke til borgernes KRIGSVILJE, er det til slutt inkludert et tredje nivå i alle modeller. Ut ifra tidligere forskning, skulle man anta at borgere av tapende nasjoner under 2.verdenskrig vil være mer motvillige til å ta del i krig enn borgere av seirende nasjoner (Paez m.fl. 2008). Dummyvariabelen TAPER 2.VK er riktignok negativt korrelert med KRIGSVILJE, sett opp mot referansekategori VINNER 2.VK. Manglende signifikans er derimot gjennomgående for denne variabelen i alle modeller. Man kan dermed kort konkludere med at det er andre faktorer enn traumer fra denne historiske begivenheten som har forklaringskraft på den avhengige variabelen.

Tabell 5.1 Demokratisk fred: Logistisk flernivå – regresjonsmodell med KRIGSVILJE som avhengig variabel

Variabler	1a. Basismodell <i>Kun Regimetype (Nivå-2)</i>		1b. Basismodell <i>5 variabl. (Nivå-2)</i>		1c. Basismodell <i>Polity kont.</i>		1d. Basismodell <i>Freedom H. kont.</i>	
	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil
Nivå 1								
Konstant	12.49	14.37	16.62	14.23	16.270	13.29	16.05	12.71
Alder	-.010 ***	.000	-.010 ***	.000	-.010 ***	.000	-.010 ***	.000
Mann	.654 ***	.014	.663 ***	.015	.663 ***	.015	.664 ***	.015
Utdanning	-.0440	.038	-.021	.037	-.018	.038	-.008	.036
Inntekt	.014 ***	.003	.013 ***	.003	.013 ***	.003	.013 ***	.003
Tillit: Militæret	.404 ***	.009	.401 ***	.009	.401 ***	.009	.401 ***	.009
Toleranse	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003
Nasj.stolthet	.514 ***	.010	.517 ***	.010	.517 ***	.010	.516 ***	.010
Religiøs	.073 ***	.017	.074 ***	.017	.074 ***	.017	.077 ***	.017
Venstre-høyre	.042 ***	.003	.042 ***	.003	.042 ***	.003	.042 ***	.003
Nivå 2								
Semi-demokrati	-.397 **	.190	-.386 **	.193				
Fullt demokrati	-.676 ***	.188	-.637 ***	.197				
BNP/innb.			-.128	.103	-.111	.101	-.064	.102
USA-tropper			-.598 ***	.220	-.512 **	.224	-.536 ***	.206
Reg. stormakt			-.250 *	.159	-.291 *	.160	-.294 *	.157
Demokrati (Polity)					-.054 ***	.014		
Demokrati (FreedomHouse)							-.093 ***	.023
Nivå 3								
Taper 2.vk	-.575	.356	-.182	.306	-.177	.308	-.197	.303
Amerika	-.575 **	.242	-.586 ***	.215	-.552 **	.216	-.592 ***	.210
Asia	.267	.275	.140	.245	.109	.109	.133	.241
Afrika	-.810 **	.358	-.976 ***	.316	-.930 ***	.930	-.785 **	.313
Midt-Østen	.941	.725	1.442 **	.629	1.516 **	1.516	1.400 **	.630
Tidskontroll	-.007	.007	-.008	.007	-.008	.008	-.008	.006
Nivå 2 varians	.219	.033	.205	.034	.196	.033	.190	.031
Nivå 3 varians	.335	.082	.224	.065	.233	.066	.228	.064
Nivå 1 <i>N</i>	131797		127229		127229		129053	
Nivå 2 <i>N</i>	165		160		160		163	
Nivå 3 <i>N</i>	71		70		70		72	
<i>LL</i>	-62506.321		-60748.623		-60746.896		-61620.171	

Noter: *** = $p < 0.01$, ** = $p < 0.05$, * = $p < 0.1$; alle variabler på nivå 2 er lagget et år; se seksjon 4.3 for fullstendig variabelbeskrivelse

Mer interessante er derimot dummyvariablene for regioner. Det første som er verdt å merke seg, er at AMERIKA er signifikant (på 0,01-nivå) og negativt korrelert med KRIGSVILJE, sammenlignet med referansekategorien EUROPA. At individer i denne regionen har lav sannsynlighet for å si seg villig til å ta del i krig, er ikke særskilt overraskende sett på bakgrunn av at hegemonisk stabilitetsteori (som regnes som en del av realismeparadigmet) peker på USAs rolle som en mektig regional hegemon med interesse for å opprettholde *status quo* og fred i de områder der landets innflytelse og interesser er store (Rosato: 2003: 599–600; Wohlforth 1999; se også seksjon 3.3.3). I tillegg står liberale ideer helt sentralt innen det amerikanske samfunn, og i utformingen av USAs utenrikspolitikk (Mearsheimer 2001, Rock 1997) – og USA har, i det minste i sin egen region, også det nødvendige maktgrunnlaget til å kunne ‘eksportere’ deler av disse ideene. Av de resterende regioner finner man videre at særskilt MIDT-ØSTEN er positiv og signifikant (0,05-nivå) korrelert med KRIGSVILJE i alle modeller (unntatt 1a). Dette samsvarer med enkelte realisters argument om at multipolaritet – dvs. eksistensen av flere omtrent like sterke stater i en region, som er tilfellet i Midt-Østen – fremmer sikkerhetskonnurransen mellom statene og forsterker statslederes og formodentlig også borgeres følelse av usikkerhet med hensyn til det regionale trusselbildet (Waltz 1979). Signifikante funn (på 0,01-nivå) gjør seg også gjeldende for AFRIKA i alle modeller, hvor effekten er negativ. Dette er heller ikke overraskende tatt i betraktning at nasjonsbyggingsprosessen innad i mange av denne regionens stater har kommet nokså kort (ikke minst relativt til referanseregionen EUROPA). ASIA, på sin side, er ikke-signifikant (men positivt korrelert med KRIGSVILJE). Angående sistnevnte resultat, er det kanskje grunn til å anta at verdiene i kommende bølge av WVS vil endre seg i forhold til de tidsperioder som dekkes av min studie (1981–2008). Kinas vekst og økte innflytelse har i den senere tid skapt store *opplevde* sikkerhetsutfordringer for mange av nabolandene. Dette kan også tenkes å påvirke borgeres vilje til å kjempe for sitt land.

Om vi beveger oss videre til modell 1b, har jeg i denne modellen lagt til tre standard kontrollvariabler på nivå 2, nemlig BNP/INNB., USA-TROPPER og REGIONAL STORMAKT. Alle tre representerer svært overbevisende årsaksfaktorer i en analyse der KRIGSVILJE er avhengig variabel. Ved å inkludere disse variablene, kunne man risikert å redusere eller miste effekten av variablene for regimetype. Særlig gjelder dette i forhold til de to førstnevnte variablene: Sammenlignet med ikke-demokratier, er demokratiske regimer både relativt velstående og mer tilbøyelige til å være vertskap for amerikanske militærbaser. I tillegg er såvel FULLT DEMOKRATI som BNP/INNB. og USA-TROPPER forventet å være negativt korrelert med KRIGSVILJE (se seksjon 4.3). Modell 1b vil derfor kunne gi en indikasjon på hvorvidt det

sentrale funnet fra 1a er spuriøst. Her viser det seg derimot at koeffisienten for både SEMI-DEMOKRATI og FULLT DEMOKATI er forholdsvis uendret, og begge dummyvariablene beholder samme signifikansnivå som ved den første modellen. Så langt viser resultatene for regimetype seg å være forholdsvis robuste. Om man videre ser noe mer inngående på resultatet for de tre kontrollvariablene, kan man starte med BNP/INNB, som en del av den økonomiske fredstesens (Fettweis 2003; Kaysen 1990; Mandelbaum 1998–1999). Moderne demokratier er som nevnt også ofte de mest velstående statene, og det er dermed vanlig og nødvendig å kontrollere for effekten av økonomisk utvikling. Tross i at variabelen er negativ korrelert med den avhengige, gir den ikke noe signifikant utslag i verken 1b eller noen av analysens resterende modeller. Man finner så langt dermed ikke noen støtte til påstanden om at økende nasjonal velstandsnivå reduserer sannsynligheten for KRIGSVILJE.

Videre kan variablene USA-TROPPER og REGIONAL STORMAKT relateres til realismen. Dummyvariabelen REGIONAL STORMAKT viser seg, noe overraskende, å være negativt korrelert med KRIGSVILJE (men mangler signifikans i de aller fleste modellene). Jeg hadde ventet at koeffisienten skulle ha motsatt retning, ut fra det faktum at mektige stater er mer aktive regionalt og globalt, noe som oftere leder til krigføring eller trusler om krig. Muligens modereres denne effekten noe av at sterkere stater i mindre grad enn svakere opplever alvorlige trusler mot egen eksistens eller sikkerhet, som (av realismen) regnes som staters primære interesser (Mearsheimer 2001; Waltz 1979). USA-TROPPER er negativ og signifikant (0,01- og 0,05-nivå) i alle modeller. Dette støtter videre opp om funnet tilknyttet regionsvariabelen for AMERIKA, som diskutert ovenfor. Resultatene fra den empiriske analysen indikerer altså at relative maktforhold, i form av amerikansk dominans og utøvelse av makt i egen og andre regioner, har en ‘pasifiserende’ effekt på borgere i de stater der USAs nærvær er sterkest. I land som er vertskap for et betydelig antall amerikanske soldater (f.eks. Japan, Sør-Korea, Tyskland, Italia), ‘outsources’ mye av ansvaret for forsvar og sikkerhet til USA, og man kan anta at de forventede negative sikkerhetskonsekvensene av relativ ‘pasifisme’ dermed reduseres. Den realismerelaterte teorien om hegemonens stabiliserende funksjon får altså støtte av min analyse: Pasifistisk-demokratiske verdier synes å bli styrket dersom den eksterne sikkerheten ivaretas av hegemonen, mens slike verdier svekkes (i relativ forstand) dersom man selv må sørge for egen sikkerhet. Men disse mekanismene har likevel så å si ingen dempende effekt på forholdet mellom regimetype og KRIGSVILJE. Foreløpig kan vi kanskje konkludere med at *både* demokratisk fredsteori og realismen (i utgaven hegemonisk stabilitetsteori) synes å ha forklaringskraft.

For å sikre at resultatet for demokrativariabelen er robust, er hovedformålet med modellene 1c og 1d å kontrollere for tilsvarende effekt av regimetype med demokratimålene POLITY og FREEDOM HOUSE som *kontinuerlige* variabler. Begge disse variablene er signifikante (på 0,001-nivå): Økende grad av demokrati har en negativ effekt på KRIGSVILJE. Det er da heller ikke noen nevneverdige endringer i effekten av kontrollvariabler fra modell 1b (med unntak av at REGIONAL STORMAKT bikker over til å bli signifikant, men kun på 0,10-nivå). Oppsummert indikerer resultatene fra Tabell 5.1 altså at det er et lineært forhold mellom regimetype og KRIGSVILJE: Jo mer demokratisk et regime er, desto sterkere står pasifistisk-demokratiske holdninger og verdier blant regimets borgere. Sentrale argumenter innen demokratisk fredsteori høster med andre ord støtte fra mine foreløpige analyser.

5.1.2 Demokratisk fred – tilleggstester og samspillsledd

I neste kategori av modeller (Tabell 5.2, modeller 2a–d) er det utført en rekke tilleggstester der teoretisk relevante samspillsledd er inkludert i modellene. Dette kan bidra til styrke tesen om pasifistiske borgere innen demokratier ytterligere. Den mest interessante variabelen i denne kategorien er kanskje REGIMESTABILITET, og da særlig dets interaksjonsledd med ulike regimetyper. Tilsvarende er det testet for effekten av NASJONAL STOLTHET i samspill med regimetype (2b). Til slutt er det i de to siste modellene (2c og 2d) blitt testet for effekten av nabostaters regimetype, og hvorvidt dette har noen utslag for KRIGSVILJE.

Som nevnt i seksjon 2.3.1, hevder Russett og Maoz (1993) at regimevarighet kan redusere sannsynligheten for krig som følge av at den demokratiske staten signaliserer politisk stabilitet til sine eksterne omgivelser, og dermed kan oppfattes som mindre truende for ro og orden i den internasjonale sfæren. Videre hevder de at regimevarighet også kan fungere som et mål for hvor internaliserte demokratiske normer og verdier er innen et demokratisk samfunn. Når vi legger til variabelen REGIMESTABILITET i modell 1a, kunne man, med utgangspunkt i Russett og Maoz' (1993) teori, derfor forvente å finne en negativ effekt av REGIMESTABILITET på den avhengige variabelen. Dette som følge av man kan anta at borgerne innen stater med stabile regimer (uavhengig av regimetype) ikke vil oppfatte krigsfaren som like tilstedeværende som borgere innen ustabile regimer. Variabelen for regimestabilitet viser seg derimot å ha en *positiv* signifikant effekt (på 0,05-nivå) på sannsynligheten for KRIGSVILJE. Dette indikerer at individer er mindre villige til å krige dersom de tilhører ikke-befestede, ustabile regimer, kanskje fordi slike regimer avspeiler at statsbyggingsprosessen – og dermed også borgeres tilbøyelighet til identifisere seg selv og sin rolle med regimet og staten – ikke har nådd langt nok til at regimet eller staten er 'verdt å dø

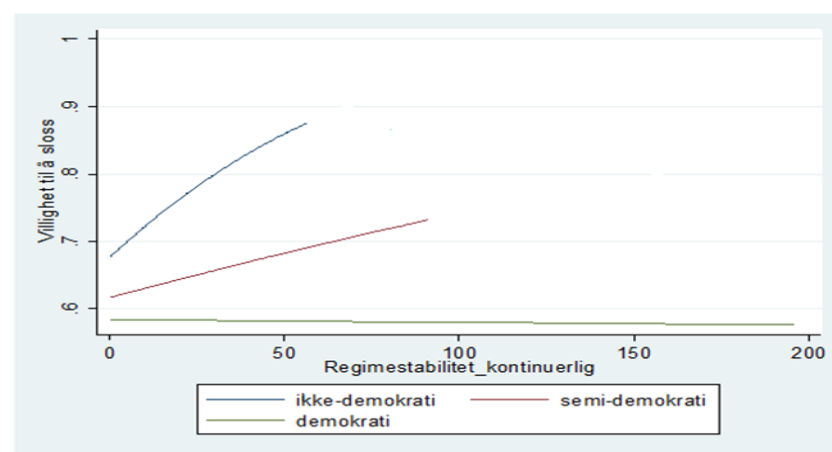
Tabell 5.2 Demokratisk fred: Logistisk flernivå - regresjonsmodell med KRIGSVILJE som avhengig variabel

Variabler	2a. Demokratisk fred <i>Regimestabilitet</i>		2b. Demokratisk fred <i>Nasjonal stolthet</i>		2c. Demokratisk fred <i>Naboregime</i>		2c. Demokratisk fred <i>Naboreg., samspill</i>	
	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil
Nivå 1								
Konstant	16.51	13.26	16.57	13.58	13.14	13.84	19.95	13.85
Alder	-.010 ***	.000	-.009 ***	.000	-.010 ***	.000	-.010 ***	.000
Mann	.663 ***	.014	.663 ***	.015	.663 ***	.015	.663 ***	.015
Utdanning	-.012	.039	-.020	.038	-.018	.038	-.012	.039
Inntekt	.013 ***	.003	.013 ***	.003	.013 ***	.003	.013 ***	.003
Tillit: Militæret	.401 ***	.009	.401 ***	.009	.401 ***	.009	.401 ***	.009
Toleranse	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003
Nasj.stolthet	.517 ***	.010	.546 ***	.010	.517 ***	.010	.517 ***	.010
Religiøs	.074 ***	.017	.074 ***	.017	.074 ***	.017	.074 ***	.017
Venstre-høyre	.042 ***	.003	.042 ***	.003	.042 ***	.003	.042 ***	.003
Nivå 2								
Semi-demokrati	-.263	.218	-.340	.225	-.369 *	.193	-.258	.197
Fullt demokrati	-.400 *	.233	-.518 **	.220	-.625 ***	.199	-.416	.408
BNP/innb.	-.153	.112	-.127	.113	-.140	.108	-.165	.110
USA-tropper	-.578 ***	.221	-.601 ***	.220	-.596 ***	.224	-.460 **	.230
Reg. stormakt	-.244	.160	-.247	.160	-.296 *	.163	-.328 **	.166
Regimestabilitet	.021 **	.010						
SemiDemo*Reg.stabil.	-.016	.012						
FullDemo*Reg.stabil.	-.022 **	.011						
SemiDemo*Nasj.Stolthet			-.015	.037				
FullDemo*Nasj.Stolthet			-.037	.031				
Nabo: Semi - demokrati					-.200	.161	-.376	.333
Nabo: Ikke - demokrati					-.014	.180	.350	.368
FullDemo*Nabo:SemiDem.							.302	.365
FullDemo*Nabo:IkkeDem.							-.445	.385
Nivå 3								
Taper 2.vk	-.205	.309	-.185	.306	-.161	.315	-.146	.328
Amerika	-.583 ***	.218	-.587 ***	.215	-.491 **	.225	-.380	.237
Asia	.027	.257	.137	.245	.143	.254	.129	.262
Afrika	-.971 ***	.333	-.980 ***	.317	1.012 ***	.319	1.059 ***	.329
Midt-Østen	1.406 **	.630	1.440 **	.628	1.440 **	.639	1.385 **	1.385
Tidskontroll	-.008	.006	-.008	.007	-.006	.007	-.010	.010
Nivå 2 varians	.195	.195	.206	.034	.198	.033	.172	.029
Nivå 3 varians	.230	.032	.224	.065	.232	.066	.269	.072
Nivå 1 N	127229		127229		127229		127229	
Nivå 2 N	160		160		160		160	
Nivå 3 N	70		70		70		70	
LL	-60746.228		-60747.673		-60747.356		-60743.456	

Noter: *** = $p < 0.01$, ** = $p < 0.05$, * = $p < 0.1$; alle variabler på nivå 2 er lagget et år; se seksjon 4.3 for fullstendig variabelbeskrivelse.

for'. Men koeffisienten til REGIMESTABILITET viser kun *felleseffekten* for alle typer regimer. Når det gjelder demokratisk fredsteori, er det primært effekten blant demokratier (og semi-demokratier) som er av interesse. Derfor er det også lagt til interaksjonsledd mellom regimetype og regimestabilitet: SEMIDEMO*REG:STABIL og FULLDEMO*REG:STABIL, hvor interaksjonsleddet IKKEDEMO*REG:STABIL utgjør referansekategorien. Det første som er verdt å merke seg, er at forholdet mellom FULLDEMO*REG:STABIL og KRIGSVILJE er negativt og signifikant. I seg selv sier ikke dette mye, for dette resultatet må tolkes i sammenheng med felleseffekten (dvs. REGIMESTABILITET). Lettest kan man tolke resultatet av interaksjonseffektene med utgangspunkt i en grafisk fremstilling i form av et effektplott (se Figur 5.2).

Figur 5.2 Predikert sannsynlighet for krigsdeltagelse basert på ulike regimetyper varighet

Effektplottet i Figur 4.1 viser predikert sannsynlighet for borgernes KRIGSVILJE innen ulike typer regimer ut fra antall år regimet har bestått. Om man starter med grafen for IKKEDEMO*REG:STABIL, ser man at sannsynligheten for at borgere som representerer ikke-demokratier sier seg villig til krigsdeltagelse, stiger forholdsvis lineært med antall år et regime har bestått. Tilsvarende effekt, men noe svakere, finner man også for SEMIDEMO*REG:STABIL. Dette kan dermed tolkes som en indikasjon på at regimestabilitet for ikke-demokratier, og til en viss grad også semi-demokratier, bidrar til økt tiltro til, og muligens også identifikasjon med, regimet, noe som videre øker borgernes krigsvilje. (I denne studien har man derimot kun caser hvor regimevarigheten for ikke-demokratier strekker seg til 51 år, og for Semi-demokratier frem til 79 år.)³¹ Til slutt ser man at grafen for FULLDEMO*REG:STABIL holder

³¹ Som nevnt i seksjon 4.3.2: I Polity-prosjektet defineres regimeendring som en endring i Polity-indeksen på 3 eller mer over en periode på tre år eller mindre.

seg på et stabilt lavt nivå helt opp til de mest veletablerte regimene på 200 år. Demokratier scorer altså lavt på KRIGSVILJE uavhengig av hvor lenge det demokratiske regimet har bestått. Dette virker ved første øyekast å stå litt i motstrid til Russett og Maoz' (1993) argument. På den annen side kan man også teoretisere at dette resultatet indikerer at når et regime først har tatt steget til å oppfylle Polity-prosjektets nokså strikte kriterier for å karakteriseres som et fullverdig demokrati (se seksjon 4.3.2), vil man allerede ha kommet til et punkt hvor det demokratiske verdigrunnlaget er såpass befestet at så lenge regimet består, vil borgernes krigsvilje holde seg på et forholdsvis stabilt og lavt nivå. En delvis supplerende og delvis alternativ tolkning er at nye demokratier trenger tid til å befeste seg, og at borgerne i disse regimene i større grad enn hva som er tilfelle i eldre demokratier, av nødvendighet fokuserer mer på interne enn på utenrikspolitiske utfordringer. Dette kan tenkes å virke modererende på KRIGSVILJE, og kan derfor kompensere for at pasifistisk-demokratiske normer ikke er fullt befestede.

Videre er det i modell 2b inkludert et interaksjonsledd mellom nasjonal stolthet og ulike regimetyper. Dette for å utforske hvorvidt borgere innen fullverdige demokratier gir uttrykk for nasjonal stolthet gjennom mer fredfylte kanaler enn andre regimetyper, grunnet deres pasifistiske verdier. Verken interaksjonsleddet FULLDEMO*NASJ.STOLTHET eller SEMIDEMO*NASJ.STOLTHET viser seg derimot å være signifikant (forskjellig fra referansekategori IKKE-DEMO*NASJ.STOLTHET; se Appendiks C, Figur C1 for effektplott). Dette resultatet kan dermed tolkes som et utslag av at nasjonal stolthet i utgangspunktet i liten grad har noe å gjøre med aggressive holdninger til andre land. Som Mearsheimer (1990: 21) påpeker: "Although nationalists often believe that their nation is unique or special, this conclusion does not necessarily mean that they think they are superior to other peoples, merely that they take pride in their own nation". Videre viser han til at det er først når nasjonalisme går over til farlig hyper-nasjonalisme at det utvikles en aggressiv holdning til andre nasjoner. Mearsheimers argumenter samsvarer dessuten med den spesialiserte, sosialpsykologiske litteraturen, som skiller mellom begrepene 'nasjonalisme' og 'patriotisme' (Herrmann, Isernia og Segatti 2009; Kosterman og Feshbach 1989). Førstnevnte begrep representerer "love for the home country", mens sistnevnte refererer til "hostility toward others" (Herrmann, Isernia og Segatti 2009: 723). Når forholdet mellom NASJONAL STOLTHET og KRIGSVILJE ikke avhenger av regimetype, kan det utmerket godt være fordi det heller ikke gir mening å kanalisere nasjonal stolthet i 'fredfulle' former, nettopp fordi variabelen NASJ.STOLTHET ikke har noe å gjøre med holdning til i alle fall *offensiv* krigføring.

Videre skulle, ifølge Mensfield og Snyder (2002), særlig semi-demokratier være sårbare for hyper-nasjonalisme. Deres tesen får derimot ingen støtte her.

Selv om det hovedsakelig er dummyvariablene knyttet til regimetype som er best egnet til å fange det demokratiske fredsfenomenet i denne analysen, er det i tillegg utført en tilleggstest av dyadisk demokratisk fred (2c–d). Hensikten er å kontrollere hvorvidt demokratiske borgeres krigsvilje påvirkes av hvilke type nabostatsregimer de grenser til. Ut fra argumentasjon tilknyttet dyadisk fred (Russett 1993), burde borgerne være minst krigshissige dersom de kun grenser til andre fullverdige demokratier. Jeg har derfor konstruert variabler som fanger opp regimetype til hvert lands *minst demokratiske* nabo. Dummyvariablene NABO:SEMI-DEMOKRATI og NABO:IKKE-DEMOKRATI er derimot ikke signifikant forskjellige fra referansekategorien (NABO: FULLT DEMOKRATI), noe som indikerer at krigsvilje hos individer, på tvers av regimetyper, *ikke* avhenger av eksistensen av minst ett ikke-demokratisk naboland. Teoretisk gir det uansett mer mening å isolere sammenhengen mellom nabostatsregime og KRIGSVILJE for *demokratier*. Men interaksjonsleddene FULLDEMO*NABO:SEMIDEMO og FULLDEMO*NABO:IKKEDEMO viser heller ingen signifikante forskjeller i forhold til referansekategorien (FULLDEMO*NABO:DEMO), selv om koeffisientenes retning er som forventet. På bakgrunn av hvordan variabelen er konstruert, burde man derimot ikke legge for stor vekt på disse resultatene. For det første har jeg i kodingen av variabelen ikke hatt mulighet til å ta hensyn til relative maktforhold (for eksempel er det liten grunn til å anta at borgere og regimer vil oppfatte svake ikke-demokratiske regimer som noen trussel; det er forskjell på å ha Russland eller Brunei som nabo). Videre kan også variabelen være rammet av at variasjonen er liten, eller nærmere bestemt at de fleste demokratier ikke har noe annet enn demokratier i nabolaget. Som Kant viser til, har demokratier en tendens til å befinne seg i klynger eller såkalte *zones of peace*. Ettersom bruk av nabostatsregime av nevnte årsaker derav kan være problematisk med hensyn til å teste det dyadiske fredsargumentet, kan dummyvariablene for regimetype sies å gi en langt bedre indikasjon på demokratisk fred – inkludert dyadisk demokratisk fred – selv om resultatene selvsagt også må tolkes teoretisk (se Kapittel 6). Disse resultatene opprettholdes i betydelig grad i modellene 2a–d, om enn stort sett på et lavere signifikansnivå. FULLT DEMOKRATI er derimot ikke signifikant i modell 2d, men dette har sin naturlige forklaring i at variabelen her er inkludert som en del av interaksjonsleddene.

5.2 Demokratisk fred vs. økonomisk fred

Hovedformålet med neste seksjon av modeller (Tabell 5.3, modeller 3a–d) vil være å kontrollere for effekten av variabler tilknyttet økonomisk eller kommersiell fredsteori som et konkurrerende perspektiv (se seksjon 3.1). Økonomisk fredsteori kommer som nevnt i tre primære versjoner: krigens kostnader og gevinster; gjensidig økonomisk avhengighet; og kapitalistisk fred. I de to første modellene vil hovedfokuset ligge på økonomisk avhengighet operasjonalisert gjennom handelsintegrasjon (3a) og utenlandsinvesteringer (3b). Videre vil holdbarheten i den kapitalistiske fredstesens testes gjennom økonomisk frihet (3c), og til slutt vil tesen om avledningskrig (operasjonalisert gjennom økonomisk vekst) kontrolleres (3d).

Økonomisk fredsteori vektlegger som nevnt krigens kostnader og gevinster. Rike land har mest å tape på krig økonomisk. Ikke bare høy *nasjonal* velstand, men også *personlig* inntekt burde i så måte kunne antas å være negativ korrelert med KRIGSVILJE. Individnivåvariabelen INNTEKT viser seg derimot, som nevnt i seksjon 5.1, å gå i motsatt retning enn ventet (men er ikke signifikant i noen av modellene), og uttrykker i likhet med BNP/INNB, som heller ikke er signifikant i noen modeller, dermed liten støtte til teorien knyttet til krigens kostnader og gevinster. Dette fremkommer enda tydeligere ved å vise til de små forskjellene i KRIGSVILJE mellom høyeste og laveste inntektsgruppe, med en differanse i predikert sannsynlighet på 1,2 %. Personlig inntekt synes dermed å spille en minimal rolle.

Ved å legge til variabelen HANDEL i modell 1a, skulle man, ut fra økonomisk fredsteori, forvente at variabelen trakk noe av forklaringskraften bort fra dummyvariablene for regimetype, særskilt FULLT DEMOKRATI (se f.eks. Weede 2010). Dette viser seg derimot ikke å være tilfellet, og begge variablene for regimetype beholder samme signifikansnivå som i basismodellen (1b). Tross i at HANDEL har en negativ effekt på KRIGSVILJE, er variabelen ikke signifikant. Tilsvarende resultat finner man også når man kontrollerer for utenlandske direkteinvesteringer (UTL. INVESTERINGER (3b)). Fred gjennom økonomisk integrasjon synes dermed å ha liten forklaringskraft i denne analysen, mens de sterke resultatene for regimevariablene opprettholdes.

Det eneste signifikante funnet relatert til de økonomiske variablene kan knyttes til den kapitalistiske fredstesens, operasjonalisert gjennom variabelen ØKONOMISK FRIHET. Variabelen er negativt korrelert med KRIGSVILJE, og bikker over til å bli signifikant (om enn kun på 0,10-nivå). Videre ser man at dummyvariabelen for SEMI-DEMOKRATI mister sin signifikans når man inkluderer denne variabelen. Variabelen for FULLT DEMOKRATI er på sin side forholdsvis upåvirket. Gartzkes (2007) påstand om at effekten av demokrati kun gjør seg

Tabell 5.3 Økonomisk fred: Logistisk flernivå – regresjonsmodell med KRIGSVILJE som avhengig variabel

Variabler	3a. Økonom. avhengighet		3b. Økonom. avhengighet		3c. Kapitalistisk fred		3d. Avledningskrig	
	<i>Handel</i>		<i>Utenlandsinvesteringer</i>		<i>Økonomisk frihet</i>		<i>Økonomisk vekst</i>	
	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil
<i>Nivå 1</i>								
Konstant	15.94	13.64	11.94	14.23	1.280	14.7	11.1	13.99
Alder	-.010 ***	.000	-.009 ***	.000	-.009 ***	.000	-.009 ***	.000
Mann	.663 ***	.045	.663 ***	.015	.655 ***	.015	.665 ***	.015
Utdanning	-.019	.038	-.016	.038	-.018	.038	-.024	.038
Inntekt	.013 ***	.003	.013 ***	.003	.013 ***	.003	.013 ***	.003
Tillit: Militæret	.401 ***	.009	.401 ***	.009	.403 ***	.009	.402 ***	.009
Toleranse	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.020 ***	.003	-.021 ***	.003
Nasj.stolthet	.517 ***	.010	.517 ***	.010	.514 ***	.010	.519 ***	.010
Religiøs	.074 ***	.017	.074 ***	.017	.078 ***	.018	.075 ***	.017
Venstre-høyre	.042 ***	.003	.042 ***	.003	.045 ***	.003	.042 ***	.003
<i>Nivå 2</i>								
Semi-demokrati	-.387 **	.193	-.388 **	.192	-.302	.228	-.442 **	.207
Fullt demokrati	-.639 ***	.197	-.638 ***	.196	-.601 ***	.226	-.627 ***	.207
BNP/innb.	-.129	.104	-.133	.103	-.005	.114	-.131	.104
USA-tropper	-.597 ***	.220	-.591 ***	.220	-.553 **	.224	-.548 **	.223
Reg. stormakt	-.261	.165	-.267 *	.160	-.283 *	.156	-.269 *	.161
Handel	-.001	.003						
Ut. Investeringer			-.018	.017				
Økonomisk frihet					-.147 *	.077		
Økonomisk vekst							-.017	.011
<i>Nivå 3</i>								
Taper 2.vk	-.200	.313	-.220	.309	-.118	.294	-.210	.308
Amerika	-.605 ***	.228	-.586 ***	.216	-.466 **	.216	-.577 ***	.216
Asia	.137	.246	.121	.247	.317	.247	.145	.246
Afrika	-.989 ***	.320	-.980 ***	.317	-.705 **	.326	-.992 ***	.318
Midt-Østen	1.431 **	.630	1.446 **	.630	1.418 **	.604	1.439 **	.630
Tidskontroll	-.008	.007	-.006	.007	-.001	.007	-.005	.007
Nivå 2 varians	.224	0.033	.202	.033	.190	.032	.204	.034
Nivå 3 varians	.205	0.064	.227	.066	.205	.059	.226	.065
Nivå 1 <i>N</i>	127229		127229		117891		125831	
Nivå 2 <i>N</i>	160		160		148		158	
Nivå 3 <i>N</i>	70		70		66		70	
<i>LL</i>	-60748.589		-60748.093		-57226.742		--60251.275	

Noter: *** = $p < 0.01$, ** = $p < 0.05$, * = $p < 0.1$; alle variabler på nivå 2 er lagget et år; se seksjon 4.3 for fullstendig variabelbeskrivelse.

gjeldende dersom man utelukker variabler tilknyttet kapitalismen, synes derimot ikke å gjøre seg gjeldende i denne analysen, i alle fall ikke for velutviklede demokratier. Hvis så skulle vært tilfelle, ville vi her ha observert en forholdsvis svekket sammenheng mellom FULLT DEMOKRATI og KRIGSVILJE, og en tilsvarende sterkere effekt for ØKONOMISK FRIHET. Tross i at den har noe effekt, er sammenhengen mellom sistnevnte og KRIGSVILJE svak, og yter kun moderat støtte til den kapitalistiske fredstesen.

Videre finner man ingen nevneverdige endringer for variablene for regimetype når man inkluderer variabelen ØKONOMISK VEKST (1d). Variabelen er usignifikant, men ettersom den er negativt korrelert med KRIGSVILJE, finner man heller ingen støtte for tesen om at økonomisk ekspansjon også fører til en ekspansiv psykologisk tilstand hos borgere – og dermed en mer aggressiv utenrikspolitikk (Pollins 2008). Og selv om det er en negativ sammenheng mellom ØKONOMISK VEKST og den avhengige variabelen, gjør mangelen på signifikans at heller ikke antagelsen om såkalte avledningskriger (dvs. eksistensen av en *rally 'round the flag*-effekt i tilfelle hjemlige økonomiske problemer) finner støtte i analysen. I sum indikerer de empiriske resultatene at demokratisk fredsteori har betydelig større forklaringskraft enn økonomisk fredsteori.

5.3 Demokratisk fred vs. realismen

Realistene anser, som nevnt i seksjon 3.2, ikke stater politiske system som spesielt avgjørende for internasjonal krig og konflikt. I et internasjonalt system kjennetegnet av anarki, må alle stater – uavhengig av regimetype – besørge egen sikkerhet, og alle stater må til enhver tid være forberedt på et eventuelt krigsutbrudd. Relativ makt eller maktbalanse, og ikke regimetype, avgjør både en stats muligheter og dens eksterne trusselbilde (Mearsheimer 2001; Waltz 1979). I neste seksjon av regresjonsmodeller – fremstilt i Tabell 5.4 – vil det derfor bli kontrollert for faktorer som ifølge realistene bidrar til å definere stater utenrikspolitiske atferd, som relativ makt (4a), alliansetilknytning til NATO (4b) og grad av militarisering (4c–d).

I modell 4a har jeg altså konstruert tre nye dummyvariabler ved å kalkulere relativ maktforskjell til mektigste tilgrensede nabostat. Dette er gjort på grunnlag av statenes CINC-verdi, et standardmål på makt (se seksjon 4.3.3 for detaljer). I denne modellen inkluderes dermed dummyvariablene NABOMAKT:MIDDELS (referansekategori), NOBOMAKT:LITEN og NABOMAKT:STOR. Her viser det seg at relativ maktforskjell *har* en effekt på borgernes KRIGSVILJE, men uten at dette i særlig grad påvirker dummyvariablene for regimetype. FULLT

Tabell 5.4 Logistisk flernivå - regresjonsmodell med KRIGSVILJE som avhengig variabel

Variabler	4a. Makbalanse <i>Nabostater</i>		4b. Alliansetilknytning <i>NATO</i>		4c. Militarisering <i>Militærutgifter/BNP</i>		4d. Militarisering <i>Soldater/innb.</i>	
	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil	b	Std.feil
<i>Nivå 1</i>								
Konstant	16.77		15.90	13.36	41.77	17.12	39.53	17.56
Alder	-.010 ***	.000	-.009 ***	.000	-.009 ***	.000	-.009 ***	.000
Mann	.663 ***	.046	.663 ***	.015	.670 ***	.015	.670 ***	.015
Utdanning	-.012	.384	-.020	.038	-.015	.038	-.018	.038
Inntekt	.013 ***	.003	.013 ***	.003	.007 ***	.003	.006 ***	.003
Tillit: Militæret	.401 ***	.009	.401 ***	.009	.398 ***	.009	.397 ***	.009
Toleranse	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.021 ***	.003	-.020 ***	.003
Nasj.stolthet	.517 ***	.010	.517 ***	.010	.519 ***	.010	.522 ***	.010
Religiøs	.074 ***	.017	.074 ***	.017	.072 ***	.018	.074 ***	.018
Venstre-høyre	.042 ***	.003	.042 ***	.003	.039 ***	.003	.039 ***	.003
<i>Nivå 2</i>								
Semi-demokrati	-.360 *	.188	-.423 **	.194	-.280	.201	-.330	.207
Fullt demokrati	-.586 ***	.192	-.620 ***	.196	-.513 **	.214	-.571 ***	.214
BNP/innb.	-.163	.104	-.096	.107	-.128	.104	-.126	.104
USA-tropper	-.342	.232	-.473 **	.236	-.568 **	.228	-.562 **	.232
Reg. stormakt	-.232	.169	-.217	.164	-.245	.160	-.222	.161
Nabomakt: liten	.335 **	.167						
Nabomakt: stor	.583 ***	.170						
NATO			-.280	.191				
Militærutgift.					.003	.009		
Hærstyrke							.009	.015
<i>Nivå 3</i>								
Taper 2.vk	-.250	.315	-.284	.324	-.245	.304	-.221	.309
Amerika	-.469 **	.224	-.595 ***	.222	-.583 ***	.215	-.563 **	.219
Asia	.222	.250	.073	.256	.273	.249	.230	.251
Afrika	-.765 **	.329	-.945 ***	.325	-.854 ***	.318	-.844 **	.331
Midt-Østen	1.328 **	.642	1.590 **	.653	1.423 **	.616	1.362 **	.625
Tidskontroll	-.008	.007	-.008	.007	-.021 **	.009	-.020 **	.009
Nivå 2 varians	.174	.029	.192	.032	.193	.037	.195	.071
Nivå 3 varians	.252	.665	.250	.070	.216	.069	.220	.037
Nivå 1 <i>N</i>	127229		127229		116476		116254	
Nivå 2 <i>N</i>	160		160		144		144	
Nivå 3 <i>N</i>	70		70		70		70	
<i>LL</i>	-60742.638		-60747.545		-55128.926		-55137.357	

Noter: *** = $p < 0.01$, ** = $p < 0.05$, * = $p < 0.1$; alle variabler på nivå 2 er lagget et år; se seksjon 4.3 for fullstendig variabelbeskrivelse.

DEMOKRATI viser seg nok en gang å bestå utfordringene, denne gangen fra en variabel som representerer kanskje hovedtesen til demokratisk fredsteoris sterkeste mest fremtredende kritikere, realismen. SEMI-DEMOKRATI bikker på sin side så vidt over fra å være signifikant på det konvensjonelle 0,05-nivået til kun å bli signifikant på 0,10-nivå. Om man videre ser på effekten av variablene for relativ maktforskjell, finner man at både variabelen NOBOMAKT:LITEN og NABOMAKT:STOR er signifikant positivt korrelert med KRIGSVILJE (et resultat som må ses i sammenheng med referanse-kategorien NABOMAKT:MIDDELS. Forholdet mellom relativ makt og KRIGSVILJE er altså *ikke-lineært*: dersom sterkeste naboland er mellom 3 og 10 ganger mektigere enn en selv, synker viljen til å slåss for eget land signifikant i forhold til caser med større *eller* mindre maktforskjeller. Selv om forventningene om retning ikke er opplagte, er ikke dette resultatet helt uventet. Ved middels maktforskjeller er det flere faktorer som kan bidra til redusert krigsvilje (Bremer 1992). Her kan man blant annet peke på forhold som: a) underlegenhet (man kan vanskelig seire i offensiv krigføring); b) den andre part kan ikke enkelt vinne (underlegenheten er begrenset); og c) det er ingen naturlig rivalisering mellom statene (den andre part er 'akseptert' som sterkere). Liten maktforskjell (dvs. en makratio på 3 eller mindre i egen disfavør) kan på sin side fungere til å øke krigsviljen, muligens grunnet forhold som naturlig rivalisering (dvs. usikkerhet om hvem som er den dominerende stat), og antagelsen om at sikker maktbalanse krever signalisering av at man alltid er rede til å slåss, hvorav effektiv avskrekking hviler på troverdighet. Med stor maktforskjell kan man vise til at motpartens overlegne maktposisjon vil være en potensiell trussel mot ens eksistens og selvstyre. Man er derfor mer tilbøyelig til å signalisere vilje til å slåss til siste mann – overlevelse er, ifølge realismen, det sentrale minimumsmålet for alle stater.

I modell 4b er det videre kontrollert for alliansetilknytning til NATO. Dummyvariabelen for NATO er negativt korrelert med KRIGSVILJE, men viser seg å ikke være signifikant. Dermed tar den heller ikke noe forklarings-effekt bort fra regimevariablene. Videre ser man at variabelen for USA-TROPPER, som i tidligere modeller, er signifikant (på 0,05-nivå). Dette kan tyde på at amerikansk militær *tilstedeværelse* kan ha en mer beroligende, pasifiserende effekt på borgerne enn en forsvarsavtale som i seg selv ikke innebærer utstasjonerte amerikanske soldater. Dette som følge av at førstnevnte er en sterkere indikator på at USAs lovnader om å slåss direkte på vegne av sin allierte er *troverdige*. Selv om NATO-medlemskap spesifiserer at de allierte vil komme landet til unnsetning, har man ikke (nødvendigvis) amerikanske tropper utplassert, og derfor vil man først og fremst måtte belage seg på egen forsvarsevne for å holde stillingene før eventuell alliansehjelp (jfr. Norges vernepliktforvar).

Helt til slutt har jeg i de to gjenværende modeller kontrollert for statenes grad av militarisering ved å legge til variablene MILITÆRUTGIFTER og HÆRSTYRKE. Dette er gjort under den antagelsen at disse variablene kan ta noe av effekten bort fra regimevariablene. Det kunne jo tenkes at forholdet mellom regimetype og KRIGSVILJE avspeiler at diktaturer er mer militariserte enn demokratier, og at resultatet for regimevariablene fra tidligere modeller dermed var delvis spuriøse. Dette viser seg derimot ikke å være tilfellet. Begge koeffisientene er positivt korrelert med KRIGSVILJE, men usignifikante. Regimevariablene synes dermed nok engang å være upåvirket. I denne sammenheng kan også variabelen TILLIT:MILITÆRET anses som en indikator på grad av militarisering. Høy tillit til militære institusjoner indikerer at staten vektlegger og satser på et effektivt militærvesen. Denne holder seg som nevnt signifikant i alle modeller, men synes heller ikke å påvirke effekten av regimevariablen.

For å oppsummere: Den empiriske analysen som helhet gir betydelig støtte til tesen om den demokratiske freden. Jo mer demokratisk et regime er, desto tydeligere er utbredelsen av pasifistiske verdier og holdninger. Dette resultatet opprettholdes gjennom en serie ulike modeller der både supplerende og konkurrerende forklaringer kontrolleres for. Resultatene virker med andre ord å være robuste. Neste, avsluttende kapittel vil søke å drøfte hvordan disse resultatene, sett som en helhet, relaterer seg til de mest sentrale diskusjonene i demokratisk fredslitteraturen – den som gjelder ‘misforholdet’ mellom dyadisk og monadisk demokratisk fred på det empiriske plan, og den som fokuserer på hvorvidt den demokratiske freden forårsakes av normer eller institusjoner.

Kapittel 6

Drøfting og konklusjon

Den empiriske analysen kan sies å ytre sterk støtte til den demokratiske fredstesens på individnivå. Regimetype er som ventet signifikant korrelert med individers krigsvilje. Mer konkret viser resultatet at borgere i demokratiske regimer tenderer til å ha betydelig mer 'pasifistiske' verdier enn borgere i autoritære regimer og – men i litt mindre tydelig grad – semi-demokratier. Jo mer demokratisk et land er, desto mer 'demokratiske' og 'pasifistiske' er borgernes verdier og holdninger. Resultatet viser seg ikke minst å være robust også kontrollert for andre plausible årsaksfaktorer, inkludert de som kan tilknyttes realismen (som også høster støtte fra de empiriske resultatene) og økonomisk fredsteori (som får liten eller ingen støtte i min analyse).

Om man starter med debatten relatert til demokratisk vs. økonomisk fred, synes analyseresultatet å gi uforbeholden støtte til demokratisk fredsteori. Dette for det første sett på bakgrunn av at demokrati er konsekvent negativt og signifikant korrelert med KRIGSVILJE, selv når man kontrollerer for økonomiske variabler. For det andre er resultatene av de økonomiske variablene tvetydige og understøtter i liten grad de teoretiske varianter tesen bygger på. Her kan man starte med å peke på at variabelen som kontrollerer for personlig inntekt (INNTEKT) er signifikant *positivt* korrelert med KRIGSVILJE. Dette er et resultat som strider mot forventningene til økonomisk fredsteori om at krigens antatte kostnader virker pasifiserende på individer. Videre kan det nevnes at resultatene for verken HANDEL eller UT. INVESTERINGER (integrering i den globale produksjonskjeden) bidrar til å understøtte tesen om den fredsskapende effekten av gjensidig økonomisk avhengighet mellom stater. Den kapitalistiske fredstesens, operasjonalisert gjennom variabelen ØKONOMISK FRIHET, får i noen grad støtte av resultatene, men uten at dette har nevneverdige konsekvenser for regimevariablenes retning eller signifikansnivå. I sum kan man dermed konkludere med at demokrativariablene er forholdsvis robuste kontrollert for økonomiske variabler, og at den økonomiske fredstesens synes å ha liten forklaringskraft i denne studien.

Analysen finner derimot klar støtte til typiske realisme-argumenter, uten at dette svekker studiens funn tilknyttet demokratisk fred. For det første finner jeg, som forklart mer

inngående i seksjon 5.3, at variablene som måler relative maktforhold er fullt i tråd med realismens prediksjoner, uten at dette går ut over forklaringskraften til verken FULLT DEMOKRATI eller SEMI-DEMOKRATI.

For det andre kan man peke på variablene USA-TROPPER og AMERIKA, som fanger opp unipolaritet (dvs. at global makt er relativt konsentrert i én stat, nemlig USA) eller (amerikansk) regionalt/globalt hegemoni. Disse variablene er gjennomgående signifikante og går i forventet retning. Om man starter med USA-TROPPER, er det viktig å kontrollere for denne variabelen i en studie av demokratisk fred fordi noe av resultatet tilknyttet borgerenes krigsvilje i utgangspunktet kunne tenkes å være et utslag av at amerikanske sikkerhetsgarantier overfor demokratier introduserer økt 'pasifisme'-nivå i disse landene. Dette fordi forsvar og sikkerhet dermed 'outsources' til USA, og de forventede negative sikkerhetskonsekvensene av pasifisme reduseres. På samme måte vil regionsdummyen AMERIKA sannsynligvis fange opp USAs spesielle innflytelse og interesse i fred, stabilitet og *status quo* i sine nærområder – og ganske riktig scorer borgere i denne regionen forholdsvis lavt på KRIGSVILJE. Dette negative og signifikante resultatet indikerer at 'pasifistiske' verdier får bedre vekstvilkår i en region som på markant vis domineres av en hegemon. Men til tross for disse kontrollene, som i sum understøtter den realismerelaterte hegemoniske stabilitetsteorien, bevares demokrativariablenes negative og signifikante resultat. Dermed styrkes også troen på den demokratiske fredstesens forklaringskraft relatert til effekten av regimetype.

Alt i alt kan den empiriske analysen sies å gi sterk støtte til den demokratiske fredstesen på individnivå: Jo mer demokratisk et regime er, desto mer markant er utbredelsen av pasifistiske verdier og holdninger. Særlig betydningsfull er denne konklusjonen ettersom resultatene holder også når jeg kontrollerer for supplerende og konkurrerende teoretiske perspektiver. Selv om økonomisk fredsteori høster liten støtte i min analyse, gir studien få eller ingen holdepunkter for å avgjøre 'striden' mellom demokratisk fredsteori og realismen. Realpolitisk tankegang og strategier har utvilsomt en sentral plass også i demokratiers utenrikspolitikk, og relative maktforhold har, som resultatene i Kapittel 5 viser, en signifikant innvirkning også på borgeres holdninger og verdier selv i demokratier. Både demokratisk fredsteori og realismen virker å ha forklaringskraft. Teoriene er nyttige supplement til hverandre.

6.1 Demokratisk fred – normative og institusjonelle argumenter og resultater

Hovedformålet med denne studien har altså vært å utforske den demokratiske fredstesens fra en ny vinkel og på en ny måte, der samspillet mellom landkarakteristikker og borgeres preferanser har blitt gjenstand for testing. Til tross for at borgernes preferanser og verdier utgjør et vesentlig fundament i teoretiseringen rundt den demokratiske fred, blir disse preferansene og verdiene – og måten de eventuelt formes av generelle, regime- og landspesifikke faktorer på – sjelden gjort til gjenstand for empiriske undersøkelser. Flere forskere har påpekt store hull i litteraturen på feltet, og har derfor etterlyst studier som eventuelt kan bidra til å underbygge tesens *teoretiske* antagelse om en pasifistisk velgermasse på individnivå (Hayes 2012: 783; Leblang og Chan 2003: 387; Tomz og Weeks 2013: 8).

Det overveiende flertallet av empiriske studier analyserer forholdet mellom regimetype og staters deltagelse i krig eller militariserte kriser. Denne studien har også anvendt regimetype som den primære uavhengige variabelen, men skiller seg altså ut fra eksisterende empirisk forskning ved å benytte en avhengig variabel som måler *borgeres preferanser og holdninger til krigføring*. Denne studien kan i så måte anses som et viktig supplement til den eksisterende kvantitative forskningen på feltet, ikke minst fordi den gir en empirisk og teoretisk viktig pekepinn på hvorvidt individuelle holdninger til væpnet maktbruk i signifikant grad formes av selve den type regime man tilhører. Den forskning som befinner seg på individnivå på feltet i dag, består hovedsakelig av et fåtall eksperimentelle studier (Geva og Hanson 1999; Johns og Davies 2012; Mintz og Geva 1993; Tomz og Weeks 2013), i tillegg til noen studier av opinionens syn på enkeltlands krigføring (Eichenberg 2005; Jentleson 1992; Jentleson og Britton 1998). En kvantitativ studie av forholdet mellom regimetype og krigsvilje for mange land, og over tid, har derimot aldri før blitt utført.

Selv om det alltid er en stats eliter som tar de endelige avgjørelser vedrørende spørsmål om krig og fred, forteller både normativ og institusjonell demokratisk fredsteori oss at det er rimelig å anta at den retningen elitens avgjørelser tar, i betydelig grad formes av offentlig opinion (Johns og Davies 2012: 1040). I den grad den demokratiske freden er et reelt fenomen – og det meste av eksisterende forskning hevder nettopp dette – bidrar individers preferanser i vesentlig grad med å opprettholde den. Tross i at heller ikke denne studiens empiriske funn vil kunne gi noe *definitivt* svar på spørsmålet om hvorvidt demokratisk fred kun eksisterer på dyadisk nivå, vil den fremgangsmåten som her har blitt fulgt uansett kunne bidra til å gi noen svar om den relative holdbarheten til de ulike årsaksforklaringene i demokratisk

fredslitteratur. Dette vil i sin tur kunne hjelpe til å gi noen forsøksvise svar på hvorfor demokratier, som annen forskning indikerer, tenderer til helt å unnlate å benytte væpnet makt mot andre demokratier, mens så ikke er tilfelle (i hvert fall ikke i like stor grad) når det gjelder demokratiers relasjoner til ikke-demokratier. I denne seksjonen redegjør jeg for hvorfor de *normbaserte* argumentene virker å være de mest overbevisende og troverdige både gitt resultatene av de empiriske analysene i Kapittel 5 og demokratisk fredslitteratur sett under ett. Her vil det også bli argumentert for at 'misforholdet' mellom dyadisk og monadisk fred i stor grad oppstår på grunn av, og kan forklares ved å henviser til, at demokratier, når de først velger å gjøre bruk av væpnet makt, tenderer til å utkjempe *bestemte typer kriger*. Før jeg utdyper dette nærmere, kan det derimot være nyttig med en kort oppsummering av normativ fredsteori.

Det første hovedargumentet i normativ teori viser til at demokratiske borgere er sosialisert inn i et politisk samfunn som vektlegger '*pasifistiske*', liberale, demokratiske normer og verdier. Her ligger det altså en forventning blant borgerne om at politisk aktive samfunnsaktører på ulike samfunnsplan evner å praktisere en politisk atferd som er i tråd med den demokratiske konstitusjonens intensjon om en fredfylt og harmonisk innenrikspolitisk sfære. Helt grunnleggende er forventningen om at politiske interessekonflikter og politisk konkurranse løses på ikke-voldelig vis gjennom forhandlinger og kompromiss (Dixon 1993, 1994; Doyle 1986; Maoz og Russett 1993; Owen 1994, 1997; Russett 1993). Vektlegging av liberale prinsipper innen demokratiske samfunn antas også å gi enkeltindividet insentiver til toleranse og samarbeid med velstand og trygghet som fortjeneste. Fred er i så måte i borgerens egeninteresse. Viktigere er det kanskje at enkeltindividets sentrale rolle og verdi anerkjennes i liberale samfunn ved at det tilkjennes en rekke politiske rettigheter som (blant annet) sikrer det frihet mot vold og overgrep. På bakgrunn av at retten til egen frihet er betinget av at individet selv ikke krenker andres rett til tilsvarende frihet, bygger det seg opp et moralsk forpliktelse til å anerkjenne, verne om og respektere enkeltmenneskers verdi (Doyle 2005; Owen 1994, 1997).

Det andre hovedargumentet innen normativ teori fokuserer videre på eksternalisering av liberale, demokratiske normer til den utenrikspolitiske sfæren. Eksternalisering av disse normene antas først og fremst å gjøre seg gjeldende på dyadisk nivå. Borgere av demokratier kontrollerer sine ledere med 'krav' om eksternalisering av demokratiske normer i utenrikspolitiske konflikter med andre demokratier. Dette på bakgrunn av at man har tillit til at tilsvarende regimer opererer under tilsvarende normer dersom motparten også er et demokrati. Sikkerhetsdilemmaet reduseres dermed som følge av at gjensidig tillit og respekt

gir partene stor tro på mulighetene til å finne frem til en fredelig løsning. Demokratiets relasjoner til ikke-demokratiske regimer er derimot preget av grunnleggende mistillit og mistenksomhet, særlig i konfliktsituasjoner. I denne type konflikter er det ikke-demokratiets udemokratiske normer som dominerer. Demokratier ser seg da nødt til å la demokratiske normer vike til fordel for 'udemokratiske' normer der væpnet maktbruk ikke utelukkes som verktøy for å sikre egen overlevelse eller måloppnåelse. Dette i frykt for at demokratiske normer i denne type konflikter lett kan utnyttes av en motpart som på sin side ikke forventes å være underlagt spesielle normative begrensninger i sin utenrikspolitiske atferd (Dixon 1993, 1994; Doyle 1986; Maoz og Russett 1993; Owen 1994,1997; Russett 1993).

At demokratisk styresett er forbundet med pasifistiske holdninger, er helt i tråd med flere av de mest sentrale årsaksforklaringene innenfor demokratisk fredsteori, men først og fremst gjelder kanskje dette normbasert teori: Denne studien indikerer nettopp at individuelle holdninger angående væpnet maktbruk i signifikant grad formes av selve den type regime man tilhører. Resultatene kan likevel ikke *direkte* tolkes som støtte til *dyadisk* demokratisk fredsteori, tatt i betraktning at de statistiske modellene ikke fanger opp det siste leddet i den teoretiske kjeden – altså hvilke typer stater demokratier kriger eller ikke kriger mot. Men sett i lys av den eksisterende empiriske litteraturen – der dyadisk demokratisk fred alt i alt får betydelig støtte – vil jeg likevel peke på at denne studiens resultater *indirekte* understøtter dyadisk demokratisk fredsteoris normargument: Demokratiske regimer er, som denne studien viser, gjennomgående mer 'pasifistiske' enn andre regimer. I den grad disse normene eller verdiene eksternaliseres til den utenrikspolitiske arena, som normargumentet i demokratisk fredsteori på overbevisende måte hevder, legges grunnlaget for gjensidig tillit istedenfor gjensidig mistillit og mistenksomhet i alvorlige interessekonflikter mellom demokratier. I demokratiske dyader modereres sikkerhetsdilemmaet og eskaleringspotensialet i krisesituasjoner. En *normbasert dyadisk demokratisk fred* oppstår. Støtten til normargumentet utelukker likevel ikke automatisk at institusjonelle eller strukturelle argumenter også har forklaringskraft. Før jeg kommer videre inn på holdbarheten tilknyttet institusjonell teori, vil jeg derimot kort repetere teoriens to hovedargumenter.

Kort oppsummert bygger institusjonell demokratisk fredsteori altså på to påstander. For det første pekes det på at maktfordeling mellom politiske institusjoner begrenser krigshissige ledes handlingsrom (Maoz og Russett 1993; Morgan og Campell 1991; Russett 1993). For det andre vises det til velgermassens makt og innflytelse over sine demokratisk valgte ledere. Velgerne er i utgangspunktet lite villige til å bære de økonomiske og menneskelige kostnadene ved krig, hvorav politisk handling uten utbredt støtte i befolkningen, samt høye

krigskostnader, vil medføre stor politisk risiko for lederens egen posisjon (Bueno de Mesquita og Siverson 1995; Bueno de Mesquita m.fl.1999; Reiter og Tillman 2002; Siverson 1995). Argumentene opererer både på dyadisk og monadisk nivå.

På *dyadisk* nivå argumenteres det for at demokratiske stater har tillit til hverandre fordi de ved en konflikt er klar over at begge parter er tilsvarende institusjonelt begrenset. Ifølge denne typen teoretisering reduseres sikkerhetsdilemmaet altså ikke bare av eksistensen av demokratiske normer, men også (eller kanskje til og med utelukkende) av institusjonelle barrierer. Ikke-demokratiers ledere, på sin side, er ikke (i samme grad) hemmet av institusjonelle begrensninger, og som følge av dette vil mistillit og frykt mellom partene lettere resultere i at konflikten eskalerer (Russett 1993). I alvorlige konflikter der minst ett av landene er ikke-demokratisk, vil altså sikkerhetsdilemmaet bestå.

På *monadisk* nivå finner man argumentet tilknyttet borgernes motvilje mot å påta seg kostnadene ved krig. For institusjonell teori er dette noe problematisk fordi den så langt kun har overbevisende empirisk grunnlag for å hevde eksistensen av en dyadisk demokratisk fred (Ember 1997). Dersom institusjonelle faktorer – som flertallsprinsippet i demokratier med frie valg, eller som maktfordelingen mellom statsmakter som er innebygd i demokratiske systemer – spiller en helt sentral og kanskje også tilstrekkelig rolle, skulle man forvente også å kunne observere en monadisk demokratisk fred.

Tross i sterk støtte til normargumentet, utelukker likevel ikke dette automatisk at institusjonelle eller strukturelle argumenter også har forklaringskraft. Men det er verdt å merke seg at også denne delen av demokratisk fredsteori i sin logiske oppbygning til dels bygger på en normativ basis der moderering av sikkerhetsdilemmaet og eskaleringspotensialet i kriser mellom demokratier i siste instans fører til fredelig konfliktløsning. Nøkkelen er å finne i forskjellene mellom dyadisk og monadisk demokratisk fred, der bare førstnevnte finner klar støtte i litteraturen. Men menneskelige og økonomiske kostnader vil i utgangspunktet *ikke* variere avhengig av om motstanderen er et demokrati eller ikke-demokrati. Eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer, eksternaliseringen av disse, og modereringen av sikkerhetsdilemmaet i demokratiske dyader er den forklaringen som er mest troverdig når det gjelder hvorfor den dyadiske versjonen av demokratisk fredsteori finner langt mer konsekvent støtte enn den monadiske. Og denne studien finner nettopp at borgere i demokratier er mer 'pasifistiske' enn borgere i ikke-demokratier. Andre, institusjonelle forklaringer – knyttet til 'vetoretten' til flertallet av borgere og/eller grupper i den demokratiske staten – kan gi supplerende innsikt, ikke minst fordi slike mekanismer ytterligere kan bidra til å skape gjensidig tillit demokratier imellom i krisesituasjoner. Det er kanskje mange årsaker til at

demokratier ikke kriger mot hverandre, men normargumentet virker å være det mest *grunnleggende*.

6.2 Monadisk og dyadisk demokratisk fred – betinget av typer kriger?

Før jeg går videre inn på diskusjonen rundt monadisk vs. dyadisk demokratisk fred, relatert til tolkning og videre teoretisering av analyseresultatene, vil jeg kort repetere partenes hovedargumenter i denne diskusjonen. Påstanden om at demokratier sjelden eller aldri kriger med hverandre er forholdsvis lite omdiskutert på forskningsfeltet. Mer uenighet er derimot sentrert rundt argumentet om at demokratier er like krigshissige overfor ikke-demokratier, som ikke-demokratier er overfor hverandre. Støttespillere av en monadisk fred sier seg uenige i dette argumentet, men har på sin side opparbeidet seg lite empirisk støtte for sin kontroversielle påstand om at demokratiske regimer er mindre krigshissige på generell basis. Monadisk fredsteser argumenterer for at demokratiske stater ikke anser krig som et legitimt utenrikspolitisk virkemiddel for å håndtere konflikter, og at dette gjelder uavhengig av motstanderens regimetype. Krig er i siste instans et resultat av ikke-demokratiers eskalering av konflikten. Demokratier initierer ikke krig, og vil i hovedsak ikke være vesentlig opptatt av motstanderens regimetype dersom de skulle beslutte å gå til krig (Ember 1997: 17; Huth og Allee 2002). Den dag i dag er det derimot støttespillere av en dyadisk demokratisk fred som, på grunnlag av teoretiske resonnementer og empiriske funn, synes å vinne debatten. Demokratier kriger like regelmessig som ikke-demokratier. Når det er sagt, synes heller ikke støttespillere av en dyadisk fred å utelukke en svakere monadisk effekt, men samtidig etterlyses det betraktelig mer forskning på feltet.

De dominerende teoretiske forklaringene på demokratisk fred – institusjonelle faktorer og normer – vil vanligvis lede til forventninger om eksistensen av demokratisk fred *både* på dyadisk og på monadisk nivå. Eksempelvis vil antagelsen om at borgere i demokratier har internalisert liberale, 'pasifistiske' normer og verdier der forhandlinger og kompromiss snarere enn vold eller bruk av væpnet makt anses som foretrukne måter å løse stridsspørsmål på, medføre forventninger om redusert krigsvilje i konfliktsituasjoner *uavhengig av om motstanderen er et demokrati eller et ikke-demokrati*. Den empiriske litteraturen, sett under ett, finner likevel forskjeller: Dyadisk demokratisk fred får sterk støtte, mens monadisk demokratisk fred får svak (eller ingen) støtte. Dette misforholdet mellom teoretiske

forventninger og empiriske observasjoner er fremdeles ikke redegjort for på tilfredsstillende vis.

Teoretisk representerer dette en utfordring for demokratisk fredsforskning. Særsilt burde man, ut fra det institusjonelle argumentet, kunne forvente en monadisk effekt omtrent på samme nivå som den dyadiske. Det normative argumentet, på sin side, taler hovedsakelig (men kanskje ikke utelukkende) for at man kan forvente en dyadisk effekt. Denne studiens empiriske undersøkelser fokuserer som sagt primært på spørsmålet om, og i hvilken grad, regimetype bidrar til å forme borgernes holdning til bruk av væpnet makt. Primært er det derfor normargumentet som blir testet, men sekundært kan det altså legges til at også de institusjonelle forklaringene i noen grad og indirekte legger normargumenter til grunn i sine logiske byggverk. Men ingen av disse hovedteoriene – verken den normbaserte eller den institusjonelle – kan direkte teste om vi har å gjøre med dyadisk demokratisk fred, monadisk demokratisk fred, eller begge deler. Dette som sagt tatt i betraktning at de statistiske modellene ikke fanger opp det siste leddet i den teoretiske kjeden – altså hvilke typer stater demokratier kriger eller ikke kriger mot. Til dette behøves ytterligere teoretisering på bakgrunn av de empiriske funnene om eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer – som er denne studiens sentrale empiriske funn.

Så hvorfor fører ikke eksistensen av demokratisk-pasifistiske normer til *monadisk* demokratisk fred? Jeg vil avslutningsvis argumentere for at dette i betydelig grad skyldes at normargumentet virker på begrensede områder – først og fremst i internasjonale krisesituasjoner der sikkerhetsdilemmaet modereres så lenge begge parter i konflikten er demokratiske. Denne mekanismen kan logisk ikke forventes å gjelde dersom et demokrati befinner seg i en krise med et ikke-demokrati, rett og slett fordi det i en slik situasjon ikke vil finnes noe normbasert grunnlag for gjensidig tillit. Sikkerhetsdilemmaet består i krisesituasjoner mellom demokratier og ikke-demokratier (og mellom to ikke-demokratier).

Kanskje er det slik – noe denne studien i alle tilfelle hevder – at demokratier, når de først velger å gjøre bruk av væpnet makt, tenderer til å utkjempe *bestemte typer kriger*. Som nevnt har vi for det første de krigene som oppstår som en konsekvens av *sikkerhetsdilemmaet*, der motstanderen er et ikke-demokrati. For det andre, og tatt i betraktning realismens premiss om at stater minimumsmål er overlevelse, utkjempes *selyforsvarskriger* også av ‘pasifistiske’ demokratier. For det tredje er demokratier sjelden den aggressive part når kriger initieres, og særsilt er rene *angrepskriger* eller *wars of conquest* sjelden noe reelt alternativ for demokratier, ikke minst fordi denne type krigføring strider mot liberale grunnprinsipper (Huth og Allee 2002). Men for det fjerde, og i tilknytning til det forrige punktet, kan det hevdes at

demokratier i økende grad utkjemper såkalte *liberale* eller *demokratiske intervensjonskriger*, der sentrale mål for krigføringen dreier seg om regimeendring og spredning av liberale og demokratiske verdier og prinsipper.

I sum vil studien derfor argumentere for eksistensen av *både en dyadisk og en monadisk demokratisk fred*, men der sistnevnte ikke gjelder absolutt eller i alle typer kriger. Realpolitisk tankegang og strategier har utvilsomt en sentral plass også i demokratiers utenrikspolitikk, om enn ikke i like stor grad innen demokratiske dyader. Derfor bør studier av mellomstatlig krig og militariserte konflikter anerkjenne forklaringskraften til argumenter hentet både fra demokratisk fredslitteraturen og fra realismen.

Selvforsvarskriger: Om man starter med kriger som utføres i selvforsvar, er dette en type krig som også Kant (2002 [1795]) anerkjenner at enhver stat har rett til å føre. “En stat er nemlig...et fellesskap av mennesker, som ingen andre enn staten selv skal herske eller disponere over” (Kant 2002 [1795]: 16). Som Kant påpeker, er selvforsvarskriger en type krig som skiller seg fra andre type kriger på grunnlag av at den er en nødvendig konsekvens av statens mulighet for å sikre egen overlevelse. Kant finner det derfor i statens rett å øke sin sikkerhet gjennom “den frivillige, periodisk gjennomførte øvelse av statsborgerne i våpenbruk for derigjennom å sikre seg og fedreland mot angrep utenfra” (Kant 2002 [1795]: 17). Innbyggere i alle land – uansett grad av pasifistisk grunnholdning – kan tenkes å være villige til å kjempe for landet sitt i selvforsvar dersom statens overlevelse eller frihet står på spill. Pasifisme utelukker i så måte ikke rent selvforsvar. Denne type krig er i min studie (til dels) ‘kontrollert’ i form av variabelen NASJ. STOLTHET, som gjenspeiler – ifølge litteraturen – patriotisme (som står i motsetning til sjåvinisme eller aggressiv nasjonalisme, som på sin side kan tolkes som at ‘vårt land er bedre enn andre land’). KRIGSVILJE, når NASJ. STOLTHET er kontrollert, vil da i stor grad reflektere borgeres holdning til de øvrige typer krigføring.

Angrepskriger: Demokratier er bare unntaksvis den aggressive part når kriger initieres, og særskilt er rene angrepskriger eller *wars of conquest* sjelden noe reelt alternativ for demokratier, ikke minst fordi denne type krigføring står i motstrid til liberale grunnprinsipper (Huth og Allee 2002). Kant (2002 [1795]) ytrer i denne sammenheng sterk kritikk av imperialismen som en type angrepskrig mot fremmede staters folk og territorier. Imperialismen, eller kolonialismen, var en type intervensjon og geografisk ekspansjon som i sin tid – særlig mellom ca. 1870 og første verdenskrig – ble ansett som legitim også (og ikke minst) blant vestlige demokratier. På 1960-tallet kom derimot kolonimaktene (der flertallet etter hvert hadde utviklet seg til det man i dag kan betegne som fullverdige liberale stater) til en erkjennelse av at deres tidligere erobringer av territorier og overgrep mot innfødte var

urettmessige. Avkoloniseringen kan i så måte, i alle fall delvis, anses som et 'moralsk' fremskritt i den forstand at liberale stater har tatt lærdom av sine feil ved å trekke seg ut av erobrede områder og avstå fra denne type krigføring i dag. Som Kant (2002 [1795]) predikerte mot slutten av 1700-tallet, ville en rekke blodige kriger utspille seg gjennom historiens løp, før utvikling av demokrati og liberalisme med tiden ville bidra til at folk og stater kom til en erkjennelse av at krig er en umoralsk handling. Så langt kan man anse imperialismens storhetstid som et avsluttet kapittel, og et skritt i historiens gang som samsvarer med Kants tese om at liberalismen vil lede til en *gradvis* åpenbaring i retning verdensfred (se også Cederman 2001).

Sikkerhetsdilemma/internasjonale kriser: Dette handler om alvorlige (først og fremst territoriale) interessekonflikter mellom stater. Som nevnt, vil demokratiske dyader i alvorlige interessekonflikter løse disse konfliktene diplomatisk, ikke minst gitt forekomsten av gjensidig tillit, som igjen er basert på demokratiske verdier der fredelig konflikthåndtering og kompromissvilje står sentralt. Men når demokratiet er i interessekonflikt med et ikke-demokrati, vil demokratiet ventelig handle mer i tråd med tesen om gjensidig *mistillit*, nettopp på grunn av kunnskapen eller mistanken om at motparten ikke eksternaliserer demokratiske verdier, og dermed er mer troende til å hevde sine interesser aggressivt og i siste instans ved hjelp av militær makt. Dermed reduseres demokratiets insentiver til å opptre 'passivt' og diplomatisk løsningsorientert, fordi en slik holdning kan føre til at man blir utnyttet av den ikke-demokratiske motparten. Faren for et forkjøpsangrep og/eller tidlig militær eskalering foretatt av den ikke-demokratiske motparten øker også demokratiets insentiver til å foreta lignende forkjøpsangrep og/eller tidlig militær eskalering. Demokratier handler i slike situasjoner *av nødvendighet* etter realpolitiske snarere enn verdibaserte retningslinjer, muligens fordi man som aktør i det internasjonale system blir sosialisert til, i strategiske situasjoner, å velge handlinger som best bidrar til å ivareta statens sentrale interesser, særskilt sikkerhet (Waltz 1979). Selv om befolkningen eller staten er grunnleggende 'pasifistisk', må slike verdier vike i alvorlige interessekonflikter med ikke-demokratiske stater. Analyseresultatet i seg selv gir derfor *ikke* grunnlag til å hevde at demokratier ikke utkjemper slike 'nødvendige' kriger. Dette er også et argument Kant (2002 [1795]: 17) kan sies å understøtte. Uten at han spesifikt henviser til forholdet mellom demokratier og ikke-demokratier i denne sammenheng, påpeker han alle staters (inkludert demokratiers) tilbøyelighet til å ty til et forkjøpsangrep dersom andre (ikke-demokratiske) stater fremstår som truende for egen sikkerhet. Han advarer særskilt mot faren en stat utsetter seg selv for ved å signalisere en aggressiv holdning (gjennom overdreven militær opprustning) som kan

oppfattes som truende på andre stater. Dette kan bidra til å fremprovosere et angrep mot staten som er basert på angriperens frykt for egen sikkerhet. Som Kant senere viser til, vil demokratier, i sine relasjoner til ikke-demokratiske stater, fortsatt befinne seg i en anarkisk internasjonal sfære. Forkjøpsangrep, der formålet er å sikre egen overlevelse, kan dermed fra tid til annen anses som en uheldig konsekvens som en stat nærmest påtvinges dersom sikkerhetsdilemmaet skal kunne håndteres.

Liberale intervensjoner: Særskilt etter den kalde krigen har slike intervensjoner, der formålet er regimeendring og/eller bedring av det angrepne landets humanitære situasjon, blitt nokså vanlig. Som regel er det demokratier som går i bresjen for denne type kriger (f.eks. mot Jugoslavia i 1999, til dels Afghanistan 2001–2002, Irak 2003, Libya 2011). Disse krigene kan logisk sett godt utkjemperes av ‘pasifistiske’ stater og befolkninger, særlig ettersom man i de aktuelle statene gjerne tolker eller legitimerer disse krigene etter prinsippet om at målet helliger middelet. I bunn og grunn dreier det seg her også om (en litt annen variant av) eksternalisering av demokratiske verdier. Demokratiene har ‘gode’ pasifistiske, demokratiske verdier der respekten for enkeltindividet og grunnleggende menneskerettigheter står sentralt. Men innbyggere i autoritære regimer nyter ikke slike rettigheter, og dermed gir det mening – selv for pasifister – å hjelpe til med å fjerne selve barrieren mot utviklingen av slike verdier, altså det autoritære regimet. Dette er kriger, men det *oppfattes* ikke nødvendigvis som tradisjonelle kriger av de demokratiske regimene som utkjemper dem, for dette er kriger med et (selv)erklært ‘godt’, til og med ‘demokratisk’-liberalt formål. Dermed vil analyseresultatene fra Kapittel 5 ikke nødvendigvis stå i noe motsetningsforhold til det faktum at demokratier faktisk relativt ofte utkjemper liberale intervensjonskriger. Som nevnt viser også studier at amerikansk opinions oppslutning omkring krig er sterkt påvirket av hvilket formål krigen har. Her fremkommer det videre at støtten til humanitære intervensjoner generelt er høy. Dette antas å ha sammenheng med at denne type operasjoner nyter høy normativ og juridisk legitimitet, og med stor sannsynlighet vil være vellykkede (Eichenberg 2007; Jentleson 1992; Jentleson og Britton 1998). Kant, på sin side, tar generelt sterk avstand fra militær intervensjon uavhengig av intervensjonens formål:

“For hva kan berettige en stat til det? Kanskje skandalen som nabostaten vekker sine undersåtter? Meget mer kan en slik stat tjene til advarsel gjennom eksempelet på de store onder som et folk har pådratt seg gjennom dens lovløshet.” (Kant 2002 [1795]: 18)

Man kan i så måte tolke Kant (2002 [1795]: 18) som at det ikke er i en stats rett å blande seg inn i en annen stats interne forhold, tross i de overgrep et regime måtte begå mot sitt folk. Dersom en stat skal demokratiseres må dette være et resultat av endringer basert på en intern prosess i den aktuelle staten. Kants (2002 [1795]: 18) standpunkt er begrunnet i to hovedargumenter:

“Så lenge den indre strid ennå ikke er avgjort, ville denne innblanding av ytre makter være en krenkelse av rettighetene hos et folk som bare kjemper mot sin indre sykdom, og som ikke er avhengig av noe annet folk: Det ville være en gitt skandale, og det ville gjøre alles autonomi usikker.” (Kant 2002 [1795]: 19)

For det første vil det å intervensere i en annen stat kunne anses som et nytt overgrep mot befolkningen av denne staten. Det er, ifølge Kants logikk, ikke andre stater som skal definere hva som er i denne befolkningens interesse. Det er folket selv som må ta denne kampen mot regimet på eget initiativ om de skal kunne vinne sin frihet. For det andre vil intervensjoner bidra til å øke sikkerhetsdilemmaet mellom stater som følge av at det “ville gjøre alles autonomi usikker” (Kant 2002 [1795]: 18). Stadige intervensjoner og frykt for intervensjoner vil i så måte kunne anses som en kilde til opprustning og økt fare for krig.

En liberal intervensjon vil dermed, fra Kants ståsted, ikke kunne legitimeres. Om man skal tolke Kant rett ville han derimot trolig ikke blitt overrasket over at liberale intervensjoner finner sted den dag i dag. Kant anser som sagt veien frem til den evige fred som en lang og tidkrevende historisk prosess, hvor liberale stater vil utkjempe en rekke blodige kriger som de i etterpåklokskapens lys vil finne unødvendige og trekke lærdom av. For som Kant (2002 [1795]) påpeker, vil det kun være de frie og opplyste stater som kan ta lærdom av sine feil, noe som videre danner grunnlaget for verdens politiske og moralske fremskritt. Liberale intervensjoner kan i så måte være noe som man i fjern fremtid ikke anser som legitime intervensjoner (tross deres gode intensjoner) dersom Kants fremtidsvisjon gjør seg gjeldende. Her kan man for eksempel trekke paralleller til den utstrakte imperialismen som i sin tid var ansett som en legitim form for krigføring, men som i ettertidens lys har vakt sterk fordømmelse, særskilt blant vestlige demokratier.

6.3 Konkluderende merknader

Kort oppsummert kan man, på bakgrunn av tolkningen av disse fire typene kriger, hevde at analyseresultatene av borgernes krigsvilje gir empirisk støtte til den teoretiske (normbaserte) forklaringen av dyadisk demokratisk fred. Men, som diskutert ovenfor, gir analyseresultatet ved nærmere teoretisering ingen automatisk støtte til monadisk demokratisk fredsteori. Demokratier er pasifistiske, men de kriger (omtrent) like mye som ikke-demokratier. *Demokratier utkjemper derimot andre typer kriger* som ikke nødvendigvis står i noe klart motsetningsforhold til pasifisme. Akkurat som er tilfelle med ikke-demokratier, slåss selv 'pasifistiske' demokratier under vilkår der deres sikkerhet og nasjonale interesser i alvorlig grad er truet. Vi kan dermed konkludere med at realpolitisk tankegang fortsatt har en sentral plass for dagens demokratiers utenrikspolitikk, særskilt i konflikter med ikke-demokratier. Derfor bør studier av mellomstatlig krig og militariserte konflikter anerkjenne forklaringskraften til argumenter hentet både fra demokratisk fredslitteraturen og fra realismen. Teoriene er mer komplementære enn konkurrerende. Men om militær maktbruk med utgangspunkt i sikkerhetsdilemmaet til en viss grad kan betraktes som en nødvendighet for demokratiske stater, så vil spenningen mellom de to regimetyperne likevel kunne reduseres ytterligere ved at demokratier modererer sin (etter manges mening unødvendige) militære aggresjon overfor ikke-demokratier – dvs. liberale intervensjoner – hvor de ser demokratisering som en nasjonal interesse grunnet tro på at dette kan bidra til økt sikkerhet.

Når det er sagt, kan man derimot ikke utelukke en potensiell fremtidig monadisk demokratisk fredseffekt, om man skal tolke Kant (2002 [1795]) rett. For Kant vil fraværet av en monadisk demokratisk fred blant annet kunne forklares med at dagens liberaldemokratier enda ikke har kommet langt nok i den politiske og moralske utviklingsprosessen til å oppnå et slikt resultat. Dette blir blant annet demonstrert ved demokratiers gjentatte forsøk på liberale intervensjoner. Samtidig synes Kant å anerkjenne de utfordringer demokratier står overfor i sine relasjoner til ikke-demokratier. Utenfor føderasjonen av frie stater, kan alle stater under enkelte omstendigheter anse krig som en tvingende nødvendighet gitt minimumsmålet om statens egen overlevelse, uten at krigføringen nødvendigvis trenger å være fundert på aggresjon i så måte. Videre kan man også, igjen med utgangspunkt i Kant, anta at sikkerhetsdilemmaet som tvinger demokratiske stater inn i såkalte *nødvendige kriger*, med tiden vil opphøre. Ifølge Cedermans (2001: 16) tolkning av Kant (1970 [1784]), vil nemlig krig på lang sikt tvinge autoritære ledere til å liberalisere sine stater på eget initiativ. Dette som følge av at manglende liberalisering med tiden vil svekke statens utenrikspolitiske

maktposisjon, kanskje særskilt fra et økonomisk perspektiv. Militær konfrontasjon fra demokratiers side, med formål om å eliminere den trusselen ikke-demokratiske regimer representerer, er dermed, ut fra Kants ståsted, ikke bare en umoralsk inngripen overfor en annen stats befolkning, men representerer på lang sikt også unødvendig militær maktbruk og feil tilnæringsstrategi hvis målet er å kunne ivareta egen sikkerhet og i siste instans oppnå verdensfred. Dette innebærer ikke at demokratier ikke har rett til å *forsvare* demokratiske verdier dersom de er under direkte angrep, men det innebærer at demokratier ikke innehar retten til å *påtvinge* andre stater demokrati. I Kant ligger løsningen i en tro på at en stadig mer omfattende utbredelse av liberaldemokratiske verdier til syvende og sist vil lede til verdensfred uten at man her trenger ty til militære midler for å oppnå dette formålet. Dette både i form av frie opplyste borgeres motvilje mot krig; en stadig mer omfattende føderasjon av frie stater som demmer opp for aggressiv krigføring; og ikke minst transnasjonal kontakt og gjestfrihet, hvor blant annet “handelsånden som ikke kan bestå sammen med krigen, og som før eller siden bemektiger seg hvert eneste folk” (Kant 2002 [1795]: 38), dominerer.

Som Doyle (1999) – en av Kants mest fremtredende etterfølgere – videre påpeker, har demokratier stor makt til å utvide den liberale sonen gjennom en rekke økonomiske og diplomatiske virkemidler. Her peker han blant annet på makt til å inspirere borgere av ikke-demokratiske regimer til å kjempe for frihet (f.eks. gjennom bistand til utdanning som kan opplyse befolkningen om demokratisk styresett og demokratiske rettigheter). Videre viser han til at demokratier kan oppfordre ikke-demokratiske samfunn til liberalisering i form av eksempelvis fredsskapende arbeid og økonomisk omstrukturering. Til slutt sier Doyle seg derimot uenig med Kant når han åpner for liberale intervensjoner – riktignok på betingelse av at befolkningen uttrykker sterk misnøye med styresmaktene i det ikke-demokratiske regimet, hvor deres grunnleggende rettigheter systematisk krenkes. Doyle konkluderer videre med å advare mot å ta en stadig utbredelse av liberalismen for gitt. Hvorvidt det internasjonale systemet vil utvikle seg i en fredfylt retning eller i retning av større splittelse og mistenksomhet, vil i stor grad være opp til demokratier selv, som har stor makt til å definere retningen i internasjonal politikk ut fra deres vilje til å betale prisen i form av institusjonelle kostnader og utviklingshjelp, som videre kan øke sannsynligheten for ro og orden i den internasjonale sfæren.

Å utforske borgerens rolle i konteksten av demokratisk fredslitteratur, slik denne studien har tatt sikte på å gjøre, bør kunne ha verdi som et bidrag for videre utvikling av forskningslitteraturen både empirisk og teoretisk. I denne studien er det, på bakgrunn av empiriske funn og videre teoretisering, ytret sterk støtte til det (normative) dyadiske

demokratiske fredsfenomenet på individnivå. Her er det derimot et stort behov og store muligheter for videre forskning. Denne analysen har kun *indirekte* testet de teoretiske hovedargumentene relatert til dyadisk vs. monadisk teori og normativ vs. institusjonell teori. Casestudier kan i denne sammenheng anses som en velegnet metode for å utforske demokratiske normers og institusjoners rolle *i ulike type kriger* mer inngående. Kanskje særskilt vil studier med fokus på liberale intervensjoner, samt kriser eller sikkerhetsdilemmaer, kunne bidra ytterligere til å avdekke holdbarheten tilknyttet disse teoretiske hovedretningene. Til tross for at flere støttespillere av demokratisk fred har stilt seg kritisk til bruk av casestudier – begrunnet i at et snevert fokus på enkeltstater sier lite om trender og mønstre for mellomstatlig atferd – motsier Elman (1997: 45) denne kritikken ved å omtale casestudier som en særskilt velegnet metode for å kunne indentifisere de antatte predikerte årsakssammenhenger som vanskelig kan avdekkes utelukkende gjennom studier bygget på statistiske korrelasjoner.

Men ikke minst savnes forskning som undersøker forholdet mellom regimekarakteristika og individers holdninger til væpnet maktbruk. Fokuset på opinions- og verdibaserte tolkninger tilknyttet borgerens rolle har tatt seg noe opp i de senere år gjennom studier relatert til konstruktivistiske, psykologiske og evolusjonære perspektiver innen den såkalte tredje bølge av forskning på demokratisk fred (se Tabell 2.1 i seksjon 2.2). Denne type studier baserer seg riktignok normalt på et snevert antall respondenter og utelukker som regel individer fra ikke-demokratiske regimer, men har de fordeler at de er relativt enkle å gjennomføre og kan samlet sett bidra til større innsikt i forholdet mellom regimetype og krig *på individnivå*. Min studie benytter også individnivådata, men baserer seg samtidig på et mer omfattende datasett som strekker seg over mange land og mange år. I tillegg har jeg foretatt en *flernivåanalyse* som bør være ekstra hensiktsmessig tatt i betraktning demokratisk fredsteoris vektlegging nettopp av *samsillet* mellom individbaserte og landspesifikke årsaksfaktorer. Ett sentralt spørsmål i litteraturen er om individers holdninger og verdier angående bruk av væpnet makt ikke bare formes av andre individspesifikke faktorer, men også av landspesifikke karakteristikk – også regimetype. Denne studiens klare svar og konklusjon er ‘ja’: Borgere i demokratier innehar virkelig betydelig mer pasifistiske holdninger enn borgere i ikke-demokratier. Den demokratiske fred gjelder ikke ubetinget, absolutt eller i alle situasjoner – noe Kant heller aldri hevdet – men den demokratiske fred gjelder.

Litteraturliste

- Anderson, Christopher J. og Sivan Hirsch-Hoefler (2010). Unequal sacrifice: Income inequality and willingness to fight wars. Paper presentert ved den årlige konferansen for American Political Science Association (APSA), Washington, DC, 2–5 september. [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1644044]
- Babst, Dean V. (1972). A force for peace. *Industrial Research* 14(4): 55–58.
- Babst, Dean V. (1964). Elective governments – a force for peace. *The Wisconsin Sociologist* 3(1): 9–14.
- Benoit, Kenneth M. (1996). Democracies really are more pacific (in general): Reexamining regime type and war involvement. *Journal of Conflict Resolution* 40(4): 636–657.
- Boehmer, Charles R. (2008). A reassessment of democratic pacifism at the monadic level of analysis. *Conflict Management and Peace Science* 25(1): 81–94.
- Boswell, Terry og Mike Sweat (1991). Hegemony, long waves, and major wars: A time series analysis of systemic dynamics, 1496–1967. *International Studies Quarterly* 35(2): 123–149.
- Braumoeller, Bear F. (1997). Deadly doves: Liberal nationalism and the democratic peace in the Soviet successor states. *International Studies Quarterly* 41(3): 375–402.
- Bremer, Stuart A. (1992). Dangerous dyads: Conditions affecting the likelihood of interstate war, 1816–1965. *Journal of Conflict Resolution* 36(2): 309–341.
- Brooks, Stephen G. (1999). The globalization of production and the changing benefits of conquest. *Journal of Conflict Resolution* 43(5): 646–670.
- Brzezinski, Zbigniew (1997). *The grand chessboard: American primacy and its geostrategic imperatives*. New York: Basic Books.
- Bueno de Mesquita, Bruce, Alastair Smith, Randolph M. Siverson og James D. Morrow (2003). *The logic of political survival*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bueno de Mesquita, Bruce, James D. Morrow, Randolph M. Siverson og Alastair Smith (1999). An institutional explanation of the democratic peace. *American Political Science Review* 93(4): 791–807.
- Bueno de Mesquita, Bruce og Randolph M. Siverson (1997). Nasty or nice? Political systems, endogenous norms, and the treatment of adversaries. *Journal of Conflict Resolution* 41(1): 175–199.
- Bueno de Mesquita, Bruce og Randolph M. Siverson (1995). War and the survival of leaders: A comparative study of regime types and political accountability. *American Political Science Review* 89(4): 841–855.

- Bueno de Mesquita, Bruce og David Lalman (1992). *War and reason: Domestic and international imperatives*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Buhaug, Halvard (2005). Dangerous dyads revisited: Democracies may not be that peaceful after all. *Conflict Management and Peace Science* 22(2): 95–111.
- Caprioli, Mary og Peter F. Trumbore (2006). Human rights rogues in interstate disputes, 1980–2001. *Journal of Peace Research* 43(2): 131–148.
- Cederman, Lars-Erik (2001). Back to Kant: Reinterpreting the democratic peace as a macrohistorical learning process. *American Political Science Review* 95(1): 15–31.
- Chan, Steve (1993). Democracy and war: Some thoughts on future research agenda. *International Interactions* 18(3): 205–213.
- Chan, Steve (1984). Mirror, mirror on the wall ... Are the freer countries more pacific? *Journal of Conflict Resolution* 28(4): 617–648.
- Chernoff, Fred (2004). The study of democratic peace and progress in International Relations. *International Studies Review* 6(1): 49–78.
- Clements, Ben (2012). Public opinion in Britain towards military action in Libya: A micro-level analysis. *Politics* 32(2): 109–119.
- Craig, Campbell (2009). American power preponderance and the nuclear revolution. *Review of International Studies* 35(1): 27–44.
- Dalton, Russell J. (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press
- Danilovic, Vesna og Joe Clare (2007). The Kantian liberal peace (revisited). *American Journal of Political Science* 51(2): 397–414.
- DeRouen, Karl (2000). Presidents and the diversionary use of force: A research note. *International Studies Quarterly* 44(2): 317–328.
- DeRouen, Karl (1995). The indirect link: Politics, the economy, and the use of force. *Journal of Conflict Resolution* 39(4): 671–695.
- Diez-Nicolas, Juan (2010). Cultural differences on values about conflict, war and peace. *World Values Research* 3(1): 1–19.
- Dixon, William J. (1994). Democracy and the peaceful settlement of international conflict. *American Political Science Review* 88(1): 14–32.
- Dixon, William J. (1993). Democracy and the management of international conflict. *Journal of Conflict Resolution* 37(1): 42–68.
- Dixon, William J. og Paul D. Senese (2002). Democracy, disputes, and negotiated settlements. *Journal of Conflict Resolution* 46(4): 547–571.

- Doyle, Michael W. (2005). Three pillars of the liberal peace. *American Political Science Review* 99(3): 463–466.
- Doyle, Michael W. (1997). *Ways of war and peace*. New York: Norton.
- Doyle, Michael W. (1986). Liberalism and world politics. *American Political Science Review* 80(4): 1151–1169.
- Doyle, Michael W. (1983a). Kant, liberal legacies, and foreign affairs. *Philosophy & Public Affairs* 12(3): 205–235.
- Doyle, Michael W. (1983b). Kant, liberal legacies, and foreign affairs, Part II. *Philosophy and Public Affairs* 12(4): 323–353.
- East, Maurice A. og Phillip M. Gregg (1967). Factors influencing cooperation and conflict in the international system. *International Studies Quarterly* 11(3): 244–269.
- Easton, David (1975). A re-assessment of the concept of political support. *British Journal of Political Science* 5(4): 435–457.
- Easton, David (1965). *A system analysis of political life*. New York: Wiley.
- Eichenberg, Richard C. (2007). Citizen opinion on foreign policy and world politics. I Russell J. Dalton og Hans-Dieter Klingemann (red.) *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press. (383–400.)
- Eichenberg, Richard C. (2005). Victory has many friends: U.S. public opinion and the use of military force, 1981–2005. *International Security* 30(1): 140–177.
- Elman, Miriam. F. (1997). The Need for a qualitative test of the democratic peace theory. I Miriam. F. Elman (red.) *Paths To Peace: Is Democracy The Answer?* Cambridge, MA: MIT Press.
- Ember, Carol R., Melvin Ember og Bruce Russett (1992). Peace between participatory polities: A cross-cultural test of the ‘democracies rarely fight each other’ hypothesis. *World Politics* 44(4): 573–599.
- Epstein, David L., Robert Bates, Jack Goldstone, Ida Kristensen og Sharyn O’Halloran (2006). Democratic transitions. *American Journal of Political Science* 50(3): 551–569.
- Etzioni-Halevy, Eva (1993). *The elite connection: Problems and potential of Western societies*. Cambridge: Polity Press.
- Everts, Philip (2000). Public opinion after the Cold War: A paradigm shift. I Brigitte L. Nacos, Robert Y. Shapiro og Pierangelo Isernia (red.) *Decisionmaking in a glass house: Mass Media, public opinion and American and European foreign policy in the 21st century*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

- Falomir-Pichastor, Juan M., Christian Staerklé, Andrea Pereira og Fabrizio Butera (2012). Democracy as justification for waging war: The role of public support. *Social Psychological and Personality Science* 3(3): 324–332.
- Farber, Henry S. og Joanne Gowa (1997). Common interests or common polities? Reinterpreting the democratic peace. *Journal of Politics* 59(2): 393–417.
- Farber, Henry S. og Joanne Gowa (1995). Polities and peace. *International Security* 20(2): 123–146.
- Fearon, James D. (1994). Domestic political audiences and the escalation of military disputes. *American Political Science Review* 88(3): 577–592.
- Feaver, Peter D. and Christopher Gelpi (2004). *Choosing Your Battles: American Civil-Military Relations and the Use of Force*. Princeton: Princeton University Press
- Fettweis, Christopher J. (2004). Evaluating IR's crystal balls: How predictions of the future have withstood fourteen years of unipolarity. *International Studies Review* 6(1): 79–104.
- Fordham, Benjamin (1998a). Partisanship, macroeconomic policy, and US uses of force, 1949–1994. *Journal of Conflict Resolution* 42(4): 418–439.
- Fordham, Benjamin (1998b). The politics of threat perception and the use of force: A political economy model of US uses of force, 1949–1994. *International Studies Quarterly* 42(3): 567–590.
- Gaddis, John Lewis (1986). The long peace: Elements of stability in the postwar international system. *International Security* 10(4): 99–142.
- Gartzke, Erik (2007). The capitalist peace. *American Journal of Political Science* 51(1): 166–191.
- Gates, Scott, Torbjørn L. Knutsen og Jonathon W. Moses (1996). Democracy and peace: A more skeptical view. *Journal of Peace Research* 33(1): 1–10.
- Gaubatz, Kurt Taylor (1996). Democratic states and commitment in International Relations. *International Organization* 50(1): 109–140.
- Gaubatz, Kurt Taylor (1991). Election cycles and war. *Journal of Conflict Resolution* 35(2): 212–244.
- Geller, Daniel S. (2000). Status quo orientation, capabilities, and patterns of war initiation in dyadic rivalries. *Conflict Management and Peace Science* 18(1): 73–96.
- Gelpi, Christopher, Peter D. Feaver og Jason Reifler (2005–2006). Success matters: Casualty sensitivity and the war in Iraq. *International Security* 30(3): 7–46.
- Gelpi, Christopher F. og Michael Griesdorf (2001). Winners or losers? Democracies in international crisis, 1918–94. *American Political Science Review* 95(3): 633–647.

- Geva, Nehemia og D. Christopher Hanson (1999). Cultural similarity, foreign policy actions, and regime perception: An experimental study. *Political Psychology* 20(4): 803–827.
- Geva, Nehemia, Karl DeRouen og Alex Mintz (1993). The political incentive explanation of the ‘democratic peace’ phenomenon: Evidence from experimental research. *International Interactions* 18(3): 215–229.
- Gibler, Douglas M. (2007). Bordering on peace: Democracy, territorial issues, and conflict. *International Studies Quarterly* 51(3): 509–532.
- Gibson, Stephen og Nathalie Noret (2010). Historical experiences, collective memory, and willingness to fight for one’s country: Comments on Paez et al. (2008). *Journal of Cross-Cultural Psychology* 41(3): 445–450.
- Gilens, Martin (2001). Political ignorance and collective policy preferences. *American Political Science Review* 95(2): 379–396.
- Gilpin, Robert (1981). *War and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gleditsch, Nils Petter og Håvard Hegre (1997). Peace and democracy: Three levels of analysis. *Journal of Conflict Resolution* 41(2): 283–310.
- Goldgeier, James M. and Michael McFaul (1992). A tale of two worlds: Core and periphery in the post-Cold War era. *International Organization* 46(2): 467–491.
- Goldstein, Joshua (1985). Kondratieff waves as war cycles. *International Studies Quarterly* 29(4): 411–444.
- Gray, Colin (1999). Clausewitz rules, OK? The future is the past: With GPS. *Review of International Studies* 25(5): 161–182.
- Gwartney, James, Joshua C. Hall og Robert Lawson (2010). Economic freedom of the world: 2010 Annual Report. Vancouver, BC: The Fraser Institute. [www.freetheworld.com]
- Hayes, Jarrod (2012). The democratic peace and the new evolution of an old idea. *European Journal of International Relations* 18(4): 767–791.
- Herrmann, Richard K., Pierangelo Isernia og Paolo Segatti (2009). Attachment to the nation and International Relations: Dimensions of identity and their relationship to war and peace. *Political Psychology* 30(5): 721–754.
- Herz, John H. (1950). Idealist internationalism and the security dilemma. *World Politics* 2(2): 157–180.
- Hess, Gregory D. og Athanasios Orphanides (1995). War politics: An economic, rational-voter framework. *American Economic Review* 85(4): 828–846.

- Holsti, Kalevi J. (1996). *The state, war, and the state of war*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hosmer, David W., Stanley Lemeshow, Rodney X. Sturdivant (2013). *Applied logistic regression*. Hoboken, NJ: Wiley.
- Hox, Joop (2010). *Multilevel analysis: Techniques and applications*. New York: Routledge.
- Huntington, Samuel P. (1993). The clash of civilizations? *Foreign Affairs* 72(3): 22–49.
- Huntley, Wade L. (1996). Kant's third image: Systemic sources of the liberal peace. *International Studies Quarterly* 40(1): 45–76.
- Huth, Paul K. og Todd L. Allee (2002). *The democratic peace and territorial conflict in the twentieth century*. New York: Cambridge University Press.
- Ikenberry, G. John (1999). Why export democracy? *Wilson Quarterly* 23(2): 56–65.
- James, Patrick, Johann Park og Seung-Whan Choi (2006). Democracy and conflict management: Territorial claims in the Western Hemisphere revisited. *International Studies Quarterly* 50(4): 803–817.
- James, Patrick og Athanasios Hristoulas (1994). Domestic politics and foreign policy: Evaluating a model of crisis activity for the United States. *Journal of Politics* 56(2): 327–348.
- James, Patrick og John R. Oneal (1991). The influence of domestic and international politics on the President's use of force. *Journal of Conflict Resolution* 35(2): 307–332.
- Jentleson, Bruce W. (1992). The pretty prudent public: Post post-Vietnam American opinion on the use of military force. *International Studies Quarterly* 36(1): 49–73.
- Jentleson, Bruce W. og Rebecca L. Britton (1998). Still pretty post-Cold War American public opinion on the use of military force. *Journal of Conflict Resolution* 42(4): 395–417.
- Jervis, Robert (1991–1992). The future of world politics: Will it resemble the past? *International Security* 16(3): 39–73.
- Jervis, Robert (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics* 30(2): 167–214.
- Johns, Robert og Graeme A. M. Davies (2012). Democratic peace or clash of civilizations? Target states and support for war in Britain and the United States. *Journal of Politics* 74(4): 1038–1052.
- Kagan, Robert (2008). *The return of history and the end of dreams*. London: Atlantic Books.
- Kant, Immanuel (2002 [1795]). *Den evige fred – en filosofisk plan*. Oversatt av Øystein Skar. Oslo: Aschehoug.

- Kaysen, Carl, Robert S. McNamara and George W. Rathjens (1991). Nuclear weapons after the Cold War. *Foreign Affairs* 70(4): 95–110.
- Kinsella, David (2005). No rest for the democratic peace. *American Political Science Review* 99(3): 453–457.
- Kissinger, Henry (1994). *Diplomacy*. New York: Simon and Schuster.
- Kosterman, Rick og Seymour Feshbach (1989). Toward a measure of patriotic and nationalistic attitudes. *Political Psychology* 10(2): 257–274.
- Kullberg, Judith S. og William Zimmermann (1999). Liberal elites, socialist masses, and problems of Russian democracy. *World Politics* 51(3): 323–358.
- Larson, Eric V. (1996). *Casualties and consensus: The historical role of casualties in domestic support for US wars and military operations*. Santa Monica, CA: Rand.
- Larson, Erik V. og Bogdan Sarych (2005). *American public support for U.S. military operations from Mogadishu to Bagdad*. Santa Monica, CA: Rand
- Layne, Christopher (1994). Kant or cant: The myth of the democratic peace. *International Security* 19(2): 5–49.
- Leblang, David og Steve Chan (2003). Explaining wars fought by established democracies: Do institutional constraints matter? *Political Research Quarterly* 56(4): 385–400.
- Leeds, Brett Ashley og David R. Davids (1999). Beneath the surface: Regime type and international interaction, 1953–78. *Journal of Peace Research* 36(1): 5–21.
- Levy, Jack S. (1989). The causes of war: A review of theories and evidence. I Philip E. Tetlock, Jo L. Husbands, Robert Jervis, Paul C. Stern og Charles Tilly (red.) *Behavior, society and nuclear war*. New York: Oxford University Press
- Lian, Bradley og John R. Oneal (1993). Presidents, the use of military force, and public opinion. *Journal of Conflict Resolution* 37(2): 277–300.
- Malnes, Raino (2002). Etterord. Kant om krig og fred: Fortolkning og kritikk i Immanuel Kant (2002 [1795]). *Den evige fred – en filosofisk plan*. Oslo: Aschehoug, (69–96).
- Mandelbaum, Michael (1998–1999). Is major war obsolete? *Survival* 40(4): 20–38.
- Mansfield, Edward D. og Jack Snyder (2002). Incomplete democratization and the outbreak of military disputes. *International Studies Quarterly* 46(4): 529–549.
- Mansfield, Edward D. og Jack Snyder (1997). A reply to Thompson and Tucker. *Journal of Conflict Resolution* 41(3): 457–461.
- Mansfield, Edward D. og Jack Snyder (1995a). Democratization and war. *Foreign Affairs* 74(3): 79–97.

- Mansfield, Edward D. og Jack Snyder (1995b). Democratization and the danger of war. *International Security* 20(1): 5–38.
- Maoz, Zeev (1998). Realist and cultural critiques of the democratic peace: A theoretical and empirical re-assessment. *International Interactions* 24(1): 3–89.
- Maoz, Zeev (1997). The controversy over the democratic peace: Rearguard action or cracks in the wall? *International Security* 22(1): 162–198.
- Maoz, Zeev og Bruce Russett (1993). Normative and structural causes of democratic peace, 1946–1986. *American Political Science Review* 87(3): 624–638.
- Maoz, Zeev og Bruce Russett (1992). Alliances, contiguity, wealth, and political stability: Is the lack of conflict among democracies a statistical artefact? *International Interactions* 17(3): 245–268.
- Maoz, Zeev og Nasrin Abdolali (1989). Regime types and international conflict, 1816–1976. *Journal of Conflict Resolution* 33(1): 3–35.
- Marshall, Monty G. og Benjamin R. Cole (2011). Global report 2011: Conflict, governance, and state fragility. Vienna, VA: Center for Systemic Peace.
[<http://www.systemicpeace.org/GlobalReport2011.pdf>]
- Marshall, Monty G., Ted Robert Gurr, og Keith Jagers (2010). *Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2009. Dataset Users' Manual*. Center for Systemic Peace.
- McDonald, Patrick J. (2009). *The invisible hand of peace: Capitalism, the war machine, and International Relations theory*. New York: Cambridge University Press.
- McDonald, Patrick J. (2007). The purse strings of peace. *American Journal of Political Science* 51(3): 569–582.
- McDonald, Patrick J. and Kevin Sweeney (2007). The Achilles' heel of liberal IR theory? Globalization and conflict in the pre-World War II era. *World Politics* 59(3): 370–403.
- McMillan, John (2003). Beyond the separate democratic peace. *Journal of Peace Research* 40(2): 233–243.
- Mearsheimer, John J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York: Norton.
- Mearsheimer, John J. (1990). Back to the future: Instability in Europe after the Cold War. *International Security* 15(1): 5–56.
- Meernik, James (1994). Presidential decision making and the political use of military force. *International Studies Quarterly* 38(1): 121–138.
- Merkel, Wolfgang (2008). Democracy through war? *Democratization* 15(3): 487–508.

- Miller, Paul D. (2012). American grand strategy and the democratic peace. *Survival* 54(2): 49–76.
- Mintz, Alex og Nehemia Geva (1993). Why don't democracies fight each other?: An experimental study. *Journal of Conflict Resolution* 37(3): 484–503.
- Monten, Jonathan (2005). The roots of the Bush Doctrine: Power, nationalism, and democracy promotion in U.S. strategy. *International Security* 29(4): 112–156.
- Morgan, Clifton T. og Valerie Schwebach (1992). Take two democracies and call me in the morning: A prescription for peace? *International Interactions* 17(4): 305–320.
- Morgan, Clifton T. og Sally H. Campbell (1991). Domestic structures, decisional constraints, and war: So why Kant democracies fight? *Journal of Conflict Resolution* 35(2): 187–211.
- Morgenthau, Hans J. (2006 [1948]). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. Boston, MA: McGraw-Hill.
- Mousseau, Michael (2013). The democratic peace unraveled: It's the economy. *International Studies Quarterly* 57(1): 186–197.
- Mueller, John E. (1973). *War, presidency, and public opinion*. New York: Wiley.
- Murray, Shoon Kathleen og Jonathan A. Cowden (1999). The role of 'enemy images' and ideology of elite belief systems. *International Studies Quarterly* 43(3): 455–481.
- Norris, Pippa (2011). *Democratic deficit*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oneal, John R. og James Lee Ray (1997). New tests of the democratic peace: Controlling for economic interdependence, 1950–85. *Political Research Quarterly* 50(4): 751–775.
- Oneal, John R. og Bruce M. Russett (1997). The classical liberals were right: Democracy, interdependence, and conflict, 1950–1985. *International Studies Quarterly* 41(2): 267–293.
- Ostrom, Charles W. og Brian L. Job (1986). The President and the political use of force. *American Political Science Review* 80(2): 541–566.
- Owen, John M. (1997). *Liberal peace, liberal war: American politics and international security*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Owen, John M. (1994). How liberalism produces democratic peace. *International Security* 19(2): 87–125.
- Paez, Dario, James H. Liu, Elza Techio, Patricia Slawuta, Anya Zlobina og Rosa Cabecinhas (2008). 'Remembering' World War II and willingness to fight: Sociocultural factors in the social representation of historical warfare across 22 societies. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 39(4): 373–380.
- Pollins, Brian M. (2008). Globalization and armed conflict among nations. *Conflict Management and Peace Science* 25(3): 191–205.

- Pollins, Brian M. and Randall L. Schweller (1999). Linking the levels: The long wave and shifts in U.S. foreign policy, 1790–1993. *American Journal of Political Science* 43(2): 431–464.
- Putnam, Robert D. (1976). *The comparative study of political elites*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Quakenbush, Stephen L. og Michael Rudy (2009). Evaluating the monadic democratic peace. *Conflict Management and Peace Science* 26(3): 268–285.
- Rauscher, Frederick (2012) Kant's Social and Political Philosophy. I Edward N. Zalta (red.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Hentet 03.mai 2013, fra <http://plato.stanford.edu/archives/sum2012/entries/kant-social-political/>.
- Ray, James Lee (2003). A Lakatosian view of the democratic peace research programme: Does it falsify realism (or neorealism)? I Colin Elman og Miriam Fendius Elman (red.) *Progress in International Relations theory: Appraising the field*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Ray, James Lee (1995). *Democracies in international conflict*. Columbia, SC: University of South Carolina Press.
- Ray, James Lee (1990). Friends as foes: International conflict and wars between formal allies. I C. S. Gochman and A. N. Sabrosky. Lexington (red.) *Prisoners of War?* MA: Lexington Books.
- Raymond, Gregory. A. (1994). Democracies, disputes, and third-party intermediaries. *Journal of Conflict Resolution*, 38(1), 24-42.
- Reiter, Dan og Stam, Allan. C. (2003). Understanding Victory: Why Political Institutions Matter. *International Security*, 28(1), 168-179.
- Reiter, Dan og Allan C. Stam (2002). *Democracies at war*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Reiter, Dan og Stam Allen C. (1998). Democracy, war initiation, and victory. *American Political Science Review*, 377-389.
- Reiter, Dan og Erik R. Tillman (2002). Public, legislative, and executive constraints on the democratic initiation of conflict. *Journal of Politics* 64(3): 810–826.
- Risse-Kappen, Thomas (1995). Democratic peace – warlike democracies?: A social constructivist interpretation of the liberal argument. *European Journal of International Relations* 1(4): 491–517.
- Rock, Stephen R. (1997). Anglo-US relations, 1845–1930: Did shared liberal values and democratic institutions keep the peace? I Miriam Fendius Elman (red.) *Paths to peace: Is democracy the answer?* Cambridge, MA: MIT Press.

- Rosato, Sebastian (2003). The flawed logic of democratic peace theory. *American Political Science Review* 97(4): 585–602.
- Rosecrance, Richard and Peter Thompson (2003). Trade, foreign investment, and security. *Annual Review of Political Science* 6(1): 377–398.
- Rosoux, Valerie Barbara (2001). National identity in France and Germany: From mutual exclusion to negotiation. *International Negotiation* 6(2): 175–198.
- Rousseau, David L. (2006). *Identifying threats and threatening identities: The social construction of realism and liberalism*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Rousseau, David L. (2005). *Democracy and war: Institutions, norms, and the evolution of international conflict*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Rousseau, David. L.(1997). Regime Change and International Conflict: Is Democratization Really So Dangerous? Paper presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Washington, DC.
- Rousseau, David L., Christopher Gelpi, Dan Reiter og Paul K. Huth (1996). Assessing the dyadic nature of the democratic peace, 1918–88. *American Political Science Review* 90(3): 512–533.
- Rummel, Rudolph J. (1997). *Power kills: Democracy as a method of nonviolence*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Rummel, Rudolph J. (1995). Democracies ARE less warlike than other regimes. *European Journal of International Relations* 1(4): 457–479.
- Rummel, Rudolph J. (1985). Libertarian propositions on violence within and between nations: A test against published research results. *Journal of Conflict Resolution* 29(3): 419–455.
- Rummel, Rudolph J. (1983). Libertarianism and international violence. *Journal of Conflict Resolution* 27(1): 27–71.
- Rummel, Rudolph J. (1979). *Understanding conflict and war*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Russett, Bruce (2010). Capitalism or democracy? Not so fast. *International Interactions* 36(2): 198–205.
- Russett, Bruce (2009). Democracy, war and expansion through historical lenses. *European Journal of International Relations*, 15(1), 9-36.
- Russett, Bruce (1995). The democratic peace: ‘And yet it moves’. *International Security* 19(4): 164–175.
- Russett, Bruce (1993). *Grasping the democratic peace: Principles for a post-Cold War world*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

- Russett, Bruce (1990). *Controlling the sword: The democratic governance of national security*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Russett, Bruce og John Oneal (2001). *Triangulating peace: Democracy, interdependence, and international organizations*. New York: W. W. Norton and Company.
- Russett, Bruce og Harvey Starr (2000). From democratic peace to Kantian peace: Democracy and conflict in the international system. I Manus I. Midlarsky (red.) *Handbook of war studies II*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Russett, Bruce, John R. Oneal og David R. Davis (1998). The third leg of the Kantian Tripod for peace: International organizations and militarized disputes, 1950–85. *International Organization* 52(3): 441–467.
- Russett, Bruce og Zeev Maoz (1993). The democratic peace since World War II. I Bruce Russett (red.) *Grasping the democratic peace*. Princeton, NJ: Princeton University Press. (72–93.)
- Russett, Bruce og Donald R. Deluca (1983). Theater nuclear forces: Public opinion in Western Europe. *Political Science Quarterly* 98(2): 179–196.
- Schelling, Thomas C. (2008 [1966]). *Arms and influence*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Schmidt, Brian C. and Michael C. Williams (2008). The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives versus Realists. *Security Studies* 17(2): 191–220.
- Singer, J. David, Stuart Bremer og John Stuckey (1972). Capability distribution, uncertainty, and major power war. I Bruce Russett (red.) *Peace, war and numbers*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Siverson, Randolph (1995). Democracies and war participation: In defence of the institutional constraints argument. *European Journal of International Relations* 1(4): 481–489.
- Small, Melvin og J. David Singer (1976). The war-proneness of democratic regimes. *Jerusalem Journal of International Relations* 1(4): 50–69.
- Spiro, David (1994). The insignificance of the liberal peace. *International Security* 19(2): 50–86.
- Stinnett, Douglas M., Jaroslav Tir, Paul F. Diehl, Philip Schafer, Charles Gochman (2002). The Correlates of War (COW) project direct contiguity data, version 3.0. *Conflict Management and Peace Science* 19(2): 59–67.
- Strabac, Zan (2007). Flernivåanalyse. I Tommy Høyvarde Clausen og Terje Andreas Eikemo (red.) *Kvantitativ analyse med SPSS: En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. Trondheim: Tapir.

- Thompson, William R. (1996). Democracy and peace: Putting the cart before the horse. *International Organization* 50(1): 141–174.
- Thompson, William R. (1986). Polarity, the long cycle, and global power warfare. *Journal of Conflict Resolution* 30(4): 587–615.
- Tomz, Michael og Jessica L. Weeks (2013). Public opinion and the democratic peace. Kommer i *American Journal of Political Science*.
- Torgler, Benno (2003). Why do people go to war?. *Defence and Peace Economics* 14(4): 261–280.
- Ungerer, Jameson Lee (2013). Assessing the progress of the democratic peace research program. *International Studies Review* 14(1): 1–31.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2012). *World investment report 2012: Towards a new generation of investment policies*. New York/Geneve: United Nations.
- Vasquez, John A. (1995). Why do neighbors fight? Proximity, interaction, or territoriality. *Journal of Peace Research* 32(3): 277–293.
- Verba, Sidney (1987). *Elites and the idea of equality: A comparison of Japan, Sweden, and the United States*. Harvard, MA: Harvard University Press.
- Vincent, Jack (1987). Freedom and international conflict: Another look. *International Studies Quarterly* 31(1): 103–112.
- Walt, Stephen M. (1985). Alliance formation and the balance of world power. *International Security* 9(4): 3–43.
- Waltz, Kenneth N. (2001 [1959]). *Man, the state and war: A theoretical analysis*. New York: Columbia University Press.
- Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill.
- Wang, Kevin H. (1996). Presidential responses to foreign policy crises. *Journal of Conflict Resolution* 40(1): 68–97.
- Ward, Michael D., Randolph M. Siverson og Xun Cao (2007). Disputes, democracies, and dependencies: A reexamination of the Kantian peace. *American Journal of Political Science* 51(3): 583–601.
- Weart, Spencer R. (1998). *Never at war: Why democracies will not fight one another*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Weede, Erich (2010). The capitalist peace and the rise of China: Establishing global harmony by economic interdependence. *International Interactions* 36(2): 206–213.

Weede, Erich (1992). Some simple calculations on democracy and war involvement. *Journal of Peace Research* 29(4): 377–383.

Weede, Erich (1984). Democracy and war involvement. *Journal of Conflict Resolution* 28(4): 649–664.

Weede, Erich (1983). Extended deterrence by superpower alliance. *Journal of Conflict Resolution* 27(2): 231–253.

Wohlforth, William C. (1999). The stability of a unipolar world. *International Security* 24(1): 5–41.

Zaller, John R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. New York: Cambridge University Press.

Zeigler, Sean, Jan H. Pierskalla og Sandeep Mazumder (2013). War and the reelection motive examining the effect of term limits. *Journal of Conflict Resolution*.

Appendiks A

Tabell A1 Landår (1981-2008) kategorisert inn i regimetyper (Polity2)

Fullt demokrati (8-10)		Fullt demokrati (8-10)		Fullt demokrati (8-10)		Semi - demokrati (1-7)		Ikke-demokrati (0 - (-) 10)	
Argentina	1984	Tyskland	1999	Norge	1990	Argentina	1991	Hviterussland	1996
Argentina	2006	Tyskland	2006	Norge	1996	Argentina	1995	Hviterussland	2000
Australia	1981	St.Britannia	1981	Norge	2007	Argentina	1999	Kina	1990
Australia	1995	St.Britannia	1990	Polen	1997	Colombia	1997	Kina	1995
Australia	2005	St.Britannia	1998	Polen	1999	Colombia	1998	Kina	2001
Østernike	1990	St.Britannia	1999	Polen	2005	Colombia	2005	Kina	2007
Østernike	1999	St.Britannia	2006	Portugal	1990	Estland	1990	Tsjekkia	1990
Belgia	1981	Ungarn	1991	Portugal	1999	Estland	1996	Ungarn	1982
Belgia	1990	Ungarn	1998	Romania	1998	Estland	1999	Mexico	1981
Belgia	1999	Ungarn	1999	Romania	1999	Mexico	1996	Mexico	1990
Brasil	1991	India	1990	Romania	2005	Mexico	2000	Nigeria	1990
Brasil	1997	India	1995	Slovakia	1999	Nigeria	2000	Nigeria	1995
Brasil	2006	India	2006	Slovenia	1992	Polen	1990 evs	Polen	1989
Bulgaria	1997	Irland	1981	Slovenia	1995	Romania	1993	Russland	1990
Bulgaria	1999	Irland	1990	Slovenia	1999	Russland	1995	Serbia	1996
Bulgaria	2006	Irland	1999	Slovenia	2005	Russland	1999	Sør - Korea	1982
Canada	1982	Italia	1981	Sør-Afrika	1996	Russland	2006	Algerie	2002
Canada	1990	Italia	1990	Sør-Afrika	2001	Serbia	2006	Azerbaj.	1997
Canada	2000	Italia	1999	Sør-Afrika	2007	Slovakia	1998	Armenia	1997
Canada	2006	Italia	2005	Sør - Korea	2001	Sør-Afrika	1982	Iran	2005
Chile	1990	Japan	1981	Sør - Korea	2005	Sør-Afrika	1990	Irak	2004
Chile	1996	Japan	1990	Spania	1981	Sør - Korea	1990	Jordan	2001
Chile	2000	Japan	1995	Spania	1990	Korea	1996	Jordan	2007
Chile	2005	Japan	2000	Spania	1995	Taiwan	1994	Kyrgyzst.	2003
Tsjekkia	1991 evs	Japan	2005	Spania	1999	Tyrkia	2001	Marokko	2001
Tsjekkia	1998	Latvia	1990	Spania	2000	Tyrkia	2007	Marokko	2007
Tsjekkia	1999	Latvia	1996	Spania	2007	Ukraina	1996	Pakistan	2001
Danmark	1981	Latvia	1999	Sverige	1982	Ukraina	1999	Rwanda	2007
Danmark	1990	Litauen	1990	Sverige	1990	Ukraina	2006	Saudi Ar.	2003
Danmark	1999	Litauen	1997	Sverige	1996	Albania	1998	Singapore	2002
Finland	1990	Litauen	1999	Sverige	1999	Albania	2002	Vietnam	2001
Finland	1996	Mexico	2005	Sverige	2006	Banglad.	1996	Vietnam	2006
Finland	2000	Moldova	2002	Sveits	1989	Banglad.	2002	Zimbabwe	2001
Finland	2005	Moldova	2006	Sveits	1996	Georgia	1996	Thailand	2007
Frankrike	1981	Nederland	1981	Sveits	2007	Georgia	2008	Uganda	2001
Frankrike	1990	Nederland	1990	Taiwan	2006	Indonesia	2001	Egypt	2000
Frankrike	1999	Nederland	1999	Tyrkia	1990	Iran	2000	Egypt	2008
Frankrike	2006	Nederland	2006	Tyrkia	1996	Malaysia	2006	Burkina	2007
Tyskland	1981	New Z.	1998	USA	1982	Mali	2007	Kroatia	1996
Tyskland	1990	New Z.	2004	USA	1990	Peru	1996	Kroatia	1999
Tyskland	1997	Norge	1982	USA	1995	Peru	2001	Tanzania	2001

Fullt demokrati (8-10)		Fullt demokrati (8-10)		Fullt demokrati (8-10)		Semi - demokrati (1-7)		Ikke-demokrati (0 - (-) 10)	
USA	1999	USA	1999	Venezuela	1996	Venezuela	2000		
USA	2006	USA	2006	Kypros	2006	Zambia	2007		
Uruguay	1996	Uruguay	1996	Finland	1981	El Salvad.	1999		
Uruguay	2006	Uruguay	2006	India	2001	Macedon.	2001		
Ghana	2007	Ghana	2007	Filippinene	1996	Ethiopia	2007		
Hellas	1999	Hellas	1999			Serbia	2001		
Guatemala	2005-08	Guatemala	2005-08						
Indonesia	2006	Indonesia	2006						
Pakistan	1997	Pakistan	1997						
Peru	2006	Peru	2006						
Filippinene	2001	Filippinene	2001						
Trinidad	2006	Trinidad	2006						

Appendiks B

Spørsmålsformuleringer til variabler på individnivå (WVS).

INNTEKT: *Hva vil du anslå husholdningens samlede brutto årlige inntekt til ? Rund av til nærmeste 1000 kr.(Etter avsluttet datainnsamling kategoriseres inntektene fra 1 -10).*

TILLIT: MILITÆRET: *Jeg skal nå lese opp en del av de institusjonene vi har i samfunnet vårt. Kan du for hver institusjon jeg leser opp, fortelle meg om du har svært stor tiltro, ganske stor tiltro, ikke spesielt stor tiltro, eller ikke tiltro til den i det hele tatt - til forsvaret? (Variabelen er omkodet - verdiene går i motsatt retning).*

TOLERANSE: *Fortell for hver av de handlingene jeg leser opp, om du mener slike handlinger alltid kan rettferdiggjøres, aldri kan rettferdiggjøres, eller noe midt i mellom. Hvor på denne skalaen (1 – 10) vil du plassere deg selv når det gjelder å rettferdiggjøre homoseksualitet?*

NASJ. STOLTHET: *Hvor stolt er du over å være (eks) norsk? Er du svært stolt, noe stolt, ikke spesielt stolt eller ikke stolt overhodet? 1) Svært stolt; 2) Noe stolt; 3) Ikke spesielt stolt; 4) Ikke stolt overhodet. (Variabelen er omkodet - verdiene går i motsatt retning).*

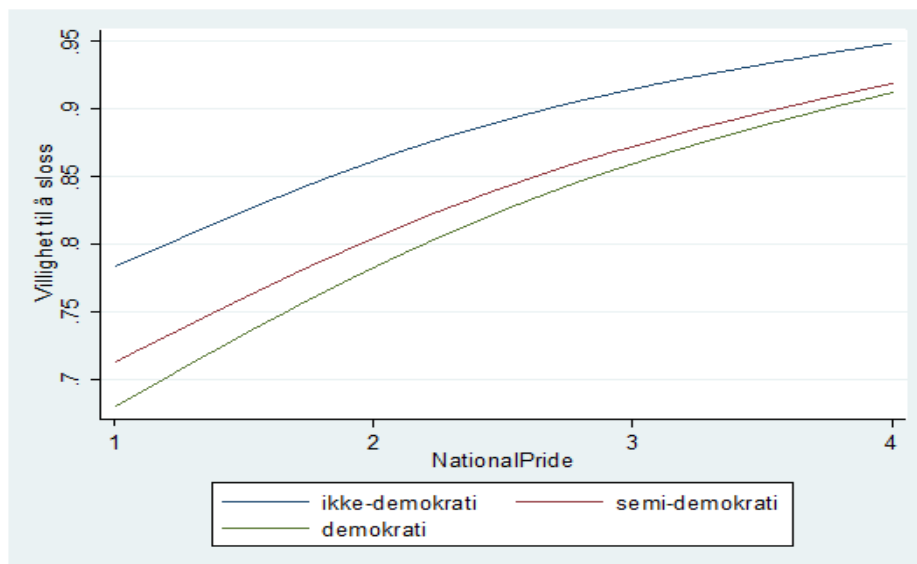
RELIGIØS: *Uansett om du går i kirken eller ikke, vil du si du er....1) en religiøs person,2) ikke en religiøs person, eller 3) overbevist ateist? (Kategori 2 og 3 slått sammen)*

VENSTRE - HØYRE: *Når det gjelder politikk hører en ofte snakk om radikalisme og konservatisme, eller rett og slett "venstresiden" og "høyresiden". Hvor vil du plassere deg selv på denne skalaen som går fra 1 til 10, og hvor 1 er radikal og 10 konservativ*

Appendiks C

Figur C1 Predikert sannsynlighet for krigsdeltagelse basert på ulike regimetyper grad av nasjonal stolthet

Effektplottet i Figur C1 viser predikert sannsynlighet for borgernes KRIGSVILJE innen ulike typer regimer ut fra økende grad av nasjonal stolthet. Grafene illustrerer en forholdsvis lineær stigning i sannsynlighet for borgere av alle regimetyper. Videre ser man at grafen for IKKEDEMO*NASJ.STOTHET viser en sterkere effekt av nasjonal stolthet for KRIGSVILJEN til borgere av ikke-demokratiske stater, sammenlignet med grafene for de andre to regimetyper. Det er da grafen for interaksjonsleddet FULLDEMO*NASJ.STOLTHET som gir uttrykk for å ha svakest utslag på borgernes KRIGSVILJE. Men som nevnt viser analyseresultatet (se seksjon 5.1.2) ingen signifikante resultat for noen av disse interaksjonseffektene.

Appendiks D

Tabell D1 Toleranseverdier

<i>Variabler</i>	Ekskludert interaksjonsledd	Inkludert interaksjonsledd
<i>Nivå 1</i>		
Alder	0.875	0.875
Mann ⁽¹⁾	0.972	0.972
Utdanning	0.409	0.404
Inntekt	0.926	0.926
Tillit: Militæret	0.871	0.870
Toleranse	0.747	0.746
Nasj.stolthet	0.835	0.834
Religiøs ⁽²⁾	0.868	0.866
Venstre-høyre	0.934	0.933
<i>Nivå 2</i>		
Semi-demokrati ⁽³⁾	0.445	0.411
Fullt demokrati	0.341	0.048
BNP/innb.	0.270	0.269
USA-tropper	0.562	0.549
Reg. stormakt ⁽⁴⁾	0.652	0.652
Nabo: Semi - demokrati	0.462	0.060
Nabo: Ikke - demokrati	0.419	0.047
FullDemo*Nabo:SemiDem.	-	0.075
FullDemo*Nabo:IkkeDem.	-	0.056
<i>Nivå 3</i>		
Taper 2.vk	0.764	0.763
Amerika	0.560	0.553
Asia	0.727	0.727
Afrika	0.547	0.546
Midt-Østen	0.848	0.841
Tidskontroll	0.702	0.683

Noter: Multikollinearitet indikerer høy korrelasjon mellom X-variabler. Toleranseverdien for hver variabel representerer andelen av dens varians som den ikke deler med andre X-variabler. Dersom toleranseverdien er lavere enn 0,1 eller 0,2, vil resultatet av analysen bli mindre stabilt (Hamilton 1992). Som demonstrert i tabell D1, hvor toleranseverdier for modellene 2c og 2d er representert, ser man først tegn til høy multikorrelasjon i siste modell, hvor interaksjonsledd er inkludert. Det er ikke uvanlig at inkludering av interaksjonsledd i en modell resulter i lave toleranseverdier, både for interaksjonsvariabelen og variablene som er utgangspunkt for interaksjonsleddet, slik man ser her. Dette er derimot forventet, og anses som forholdsvis uproblematisk dersom det å inkludere et interaksjonsledd kan antas å forbedre modellen.